Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT   פרייז 30 גראשען   היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 250	Łódź, Piątek, 28 października 1932 r.	צענטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, כ״ח תשרי תרצ״ג	№ 250

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

Cafe „ATLANTIC" Piotrkowska 48
tel. 162-11

האט דעם כבוד בעקאנט צו מאכען דעם ג׳ פובליקום, אז נאך א לאנגען און גרינדליכען רעמאנט ווערט **זונטאג, דעם 30 ד. ח. דאס לאקאל ווידער ערעפענט**

אין וועלכען עס וועט קאנצערטירען דער בעוואוסטער ערשטקלאסיגער ארקעסטער THE ACORD BAND

טעגליך פון 10–12 נאכטס ערשטקלאסיגער **דאנסינג** אונטער דער לייטונג פון פארטענצער ARTUR CORTER. שבת פון 5–7 נאכמיטאג **פייף א קלאק**

סאלידע און עלעגאנטע בעדינונג. ערמעסיגטע פרייזען. מיט האכאכטונג: די אינהאבער.

0799

JÓZEF FRÄNKEL, BIELSKO
Fabryka sukna

ZNAK OCHR.
FABRYKA SUKNA JÓZEF FRÄNKEL BIELSKO
DEKATYZOWANY

עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאפט צום הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון איהרע פיינסטע אויס-ארבייטונגען פון **קאמגארן** אין די שענסטע מוסטערן און פארבען, אזוי-גוט **מאדע- און גלאטע-ווארעס**
אין איהר אייגענעם פאבריקס-לאגער

אין לאדז, פיעטריקאווער 27 פראנט 1 שטאק טעל. 192-28

ווי אויך ביי איהרע ג׳ אפנעהמער. די ג׳ קונדשאפט ווערט געבעטען אכטונג צו געבען אויף אונזער פאטענטירטע שוצמארקע, וואס איז א גאראנטיע פאר די פיינסטע ביליצער סחורה.

אריגינאלע פאבריקס-פרייזען.

FABRYKA SUKNA
A. D. SZPIRO
BIAŁYSTOK

קאמיסיאנסלאגער ביי דער פירמע

ג. שציבוק

פעטריקאווער 61, טעלעפאן 24-000

מיר עמפפעהלען

גלאז, פארצעלאן, קרישטאל

אינלענדישע און אויסלענדישע אין א גרויסען אויסוואהל
צו ביליגע פרייזען

Warszawiak i Gurman
dawn. **ĆMIELÓW**

Łódź, Piotrkowska 31, tel. 156-89.

האנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק
אפטיילונג לאדז, פיעטריקאווער 64.

אכטונג, מיטגלידער!

מארגען, שבת, דעם 29 אקטאבער ה. י. פינקטליך 7 אווענד, ארדנען מיר איין אין אונזער פעראיינס-לאקאל

איובל-פייערונג

געווידמעט דער 5-יאהריגער עקזיסטענץ פון אונזער פעראיין

פראגראם: 1) דערעפנונג; 2) געשיכטליכער איבערבליק איבער דער טעטיגקייט פון פעראיין; 3) בעגריסונגען; 4) פערשרייבען זיך אין געדענק-בוך.

אין פראגראם נעמט אנטייל דער ארקעסטער פון „קולטור-ליגע"

6199

איינגאנג דורך איינלאדונגען פריי!

די פערוואלטונג.

23 **אמבעסטען און אמביליגסטען** 23

קויפט איהר איין צום בעפארשטעהענדען הערבסט און ווינטער-סעזאן

די נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארד׳ס סחורות

נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון

M. TAZBIR

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2-טער שטאק

וואו איהר בעקומט אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען.

הורט און דעטייל! — רעיעלע בעהאנדלונג!

23 געדענקט די אדרעס! 23

„VIENPOL" נור פון דער פירמע

FABRYKA GIĘTYCH MEBLI
„VIENPOL"
Zawadzka 5, tel. 191-20

פערלאנגט ווינער מעבעל

גאראנטירט מיט איהר שטארקייט און דויערהאפטיגקייט
צו בעקומען אין אלע מעבעל-געשעפטען.

פאבריקס-לאגער אויף **5 זאוואדזקא 5**

פעלץ־ווארעז

עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל
די נייעסטע מאדעלען,
פון די ערשטע קוועלען אמעריקא
און קאנאדא צו די נידריגסטע פרייזען

TYGER & GLATTER

פיעטריקאווער 43 און 29
טעל. 77-224 און 22-213

בית הכנסת „אהל יעקב“

א. נשף־שבת חגיגי
היום בערב בין קבלת שבת ותפלת ערבית ישא נאום הרב ד. ז. גולדשטיין על הנושא:
„יחס הנוער אל קדשי האומה“
הנוער ותלמידי בתי הספר מתבקשים לבוא. — בעד נערות ותלמידות הוקצעה עזרת נשים.
הועד.

ב. חצהרת־בלפור
מחר, בשבת פ' בראשית לעת התפלה, תערך
תפלה־חגיגית
בהשתתפותו של נשיא הציונים בעירינו הד"ר י. ראזנבלאט
הציונים והלאומים מתבקשים לבוא.
הועד.

מאשין־מצות

ווערט געבאקען אלע טאג
פרישע און דינע ווי אויך
מצה־מעהל, אייער־פערפל
און סוכארקעס
לויט קארלסבאדער סיסטעם.
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט־בעקאנטע און
אלערליי פרישע געבעקסען
פון אונזער איבעראל־בעוואוסטער
צוקערניע
ב. וויינבערג
38 פיעטריקאווער 38
טעל. 82־143.

א הארציגען פאהר־געזונד
ווינשען מיר אונזער חבר
הערשל דאבזשינסקי
צו זיין אפפאהרען אין מיליטער־דינסט.
ב. קלין, א. קויפמאן,
ש. אפעל, א. וו. יאסני,
ש. אייזנער, ב. גאלדשטיין,
ח. ראזענבלום, ש. הערשקאוויטש,
ג. זילבערבערג, א. מארכעווקא,
מ. רייך, י. קופערבערג.

Z intencji wyjazdu do Poznania
dla odbycia służby wojskowej
kolegi naszego
Heńka Dobrzyńskiego
serdecznie żegnają
P. Wajntraub
B. Andrzejewski
J. Cukierman

יודישע פאלקס־אוניווערזיטעט

ביי דער ציוניסטישער ארבעטס־פארטיי „התאחדות“,
שרודמיעסקא 20, פראנט (פריהער שענקיעוויטשא 8/5).
מארגן, שבת, ד. 29 אקט. 8.30 אוו. וועט ד"ר משה פריליך
רעפערירן א.ד.ט. „די פעלקער־ליגע און איהר בעדייטונג פאר'ן וועלט־שלום“
זונטאג, ד. 30. אקט. 8.30 אווענד קומט פאר דער רעפעראט פון בעקאנטען פרעלעגענט ד"ר ווילהעלם פאלעק א.ד.ט.:
„די בעדייטענדסטע ווערק אין דער וועלט־ליטעראטור“
די פארלעזונגען פון דער יודישער פאלקס־אוניווערזיטעט וועלען פון היינטיגער וואך אן פארקומען סיסטעמאטיש אין נייעם לאקאל שרודמיעסקא 20 ביי דער מיטווירקונג פון די בעסטע און בעקאנטסטע פרעלעגענטן

אכטונג, בוכבינדער און ליניערער אין לאדז

זונטאג, דעם 30־טן אקטאבער ד. י. 8 א זייגער אווענד צום ערשטען טערמין און 9 א זייגער אווענד צום צווייטען טערמין, גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער קומט פאר אין אייגענעם לאקאל 4 פאלודניאווא 4
די אויסערגעוועהנליכע גענעראל - פערזאמלונג
פון די מיטגלידער.
מיר בעטען אלע מיטגלידער און נישט־מיטגלידער מאסענווייז און פינקטליך צו ערשיינען אין בעצוג מיט די נייע פעראָרדנונגען, וואס דראהט אלע בוכבינדעריען צו פערמאכען.
מיט אכטונג די פערוואלטונג

החלוץ המזרחי

ווסכאדניא 66
אין צוזאמענהאנג מיטן
בלימעל־טאג
פארן „קרן חלוץ המזרחי“ וועלכער קומט פאר מאנטאג דעם 31 ה. ח. קומט פאר מוצש"ק 6 30 אין אונזער לאקאל א גרויסע אויפקלערונגס־פערזאמלונג מיט דער בעטייליגונג פון די ח"ח דר. ש. פעלדמאן, א. אסט, ד. ניימאן מ. לויפגאס און ל. שעראדזקי.
6627

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען זוהן און ברודער
מאניעק זילבערבערג
מיט פרל. אנדזשא קאלפקא
ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט
עלטערן זילבערבערג,
שוועסטערן און ברידער.
6618

אונזערע פריינד
לייב שטשופאק און פרוי
צו דער בר־מצוה פון זייער זוהן איטשע ווינשען מיר, אז זיי זאלען פון איהם דערלעבן א סך נחת און פרייד, דאס זיי זאלען איהם דערציהען לחופה למעשים טובים און זיי זאלען דערלעבען איהם צו זעהן אלס שטאלצען און מוטיגען זוהן פון יודישען פאלק.
יחיאל וויינבערג און פרוי.

צו דער פערלאבונג פון אונזער מיטארבייטער
ה' מאקס וואסערמאן
מיט פרל. פעלא שווארץ
ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
דאס פערסאנאל פון דער צוקערניע
ב. וויינבערג פיעטריקאווער 38
געניא פרייס. עדזיא בלאט,
פאלא טאוב. איזאק ווייצהענדלער
מאקס מינץ.

„שיר“ לאדזשער „שיר“

ייד. מוזיק־פאריין
זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטש־גאס 20.
דינסטאג, ד. 1. נאוועמבער 1932, 8.45 אוונט קומט פאר דער ערעפנונגס־קאנצערט פון סעזאן 1932/33 פון
„שיר“־כאר דירעקטער דער ליטונג פון פראפ. י. פייוווישיס
סאליסטן: פרל. א. וויסאק (סאפראן) — ווארשע,
ס. הראפיוניק (סאפראן) און ה' הארן (טענאר).
ביים קלאוויר: פרל. ל. לאקס.
אין פראגראם: קלאסישע ווערק און יידישע פאלקס־לידער, וועלכע זיינען נאך ביז איצט אין לאדזש נישט אויסגעפירט געווארן.
בילעטן פון 75 גר. ביז 3.50 צו באקומען ביי דער פילהארמ.־קאסע

יוד. געזעלשאפט פאר לאנד־קענטשאפט אין פוילען, אפט. אין לאדז
שבת, דעם 29 ה. ח. קומט פאר אין זאל „אאזא“, נארוטאוויטשא 20
א קאנצערט־ראוט
צוליב דער 8־יאהריגער עקזיסטענץ פון דער לאדזער אפטיילונג
אנהייב פון קאנצערט־טייל 10 אווענד, אין וועלכען ס'נעמען אנטייל: פראפ. פייווישיס. פרל. קראפיוניק. פר. לעווקאוויטש, פר. וועקסלער, גרינוואלד, ציזין, פר. הערציגער, ווראזאנסקי א. אנד.
פערשיד. אטראקציעס, ערשטקל. ארקעסטער, בופעט אויפן ארט, טענץ ביז פרית.
בילעטן צו בעקומען אין סעקרעטריאט פון דער געז. וואלטשאנסקא 35, טעל. 53־121 און שבת א גאנצען טאג ביי דער קאסע פון „אאזא“ נארוטאוויטשא 20.
6658

אלע סארטען ווריין און מעהל

פון דער פירמע
„באראוויץ“
צו בעקומען אין פאלגענדע געשעפטען צו פאבריקס־פרייזען
ס. שמולעוויטש, באלוצקי רינעק 1
פינטשעווסקי (ניימאן), פולנאצנע 12
פראשקיער, וואלבארסקא 31
ווינבשטליך, זאוואדזקא 28
ברזעזינסקי (בעלכאטאווסקי), נארוטאוויטשא 31
ח. ב. קרעלל, אלעקסאנדריסקא 5 (מרדכי גבאיס גאס)

8־ונג בעקער־מייסטער אין לאדז

מארגען, שבת, דעם 29־טען פאזשדזערניק ד. י. 6 א זייגער אווענד, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פילסודסקעגא 57, א דרינגענדע
א אויסער־געוועהנליכע פערזאמלונג
צוליב דער וויכטיגקייט פון טאג־ארדנונג, ווי עס וועט צווישען אנדערס אנגענומען ווערען א שטעלונג צו פערבעסערען די לאגע אין פאך, ווערען אלע בעקער־מייסטער אין לאדז געבעטען פינקטליך צו קומען צו דער פערזאמלונג. די פערוואלטונג
פון בעקער־צעך אין לאדז.
6657

WYNALAZEK.
powidła ziołowe
przeciw astmie, gruźlicy i suchotom

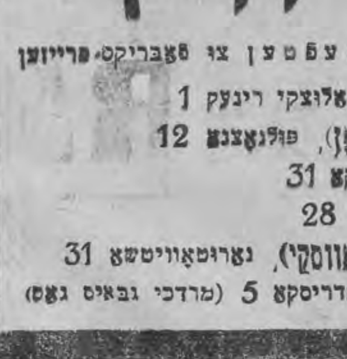

wynalezione przezemnie St. Śliwańskiego w 1902 roku, są jedynym środkiem, którym można zapobiec tym chorobom. O skuteczności ich świadczy szereg listów dziękczynnych, przeszło 3 tysięcy, które w każdej chwili można przejrzeć.
Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH“
mieści się w Łodzi,
przy ul. Brzezińskiej 33
Stanisław ŚLIWAŃSKI

אויפרוף.

דער דאמען־קאמיטעט פון דער קוך ביי דער תלמוד־תורה ע"ש הרהגה"צ רבנו אלי' חיים מייזל זצ"ל
דאנקט היערמיט אלע פליישער, וועלכע שטיצען אונזער קוך א גאנץ יאהר מיט פלייש. גלייכצייטיג ווענדען מיר זיך צו די בעקער זאלען גיטיגסט אונטערשטיצען אונזער קוך מיט ברויט, דען די קוך, וועלכע האט א קאלאסאלע הוצאה אויסהאלטענדיג 300 ארימע קינדער מיט מיטאגען, נויטיגט זיך אין דרינגענדער שטיצע. אויך בעטען מיר די געעהרטע דאמען, וועלכע בעוויליגען מיטצוארבייטען אין אזא וויכטיגע אינסטיטוציע, גיטיגסט זיך צו ווענדען אין קאנצעלאריע פון „תלמוד־תורה, יאקובא 6, טעגליך פון 10 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
6574
שפענדען ווערען אנגענומען אין אדמיג. פון „נייעם פאלקסבלאט“

בעקאנטמאכונג

צוליב'ן הערשענדען קריזיס נעהם איך אן אין מיין ערשטקלאסיגען
הערן־שניידער־אטעליר
13 ציגעל־גאס 13
זעמטליכע בעשטעלונגען
צו 45 זל. אן אנצוג
מיט די בעסטע צודאטען און פינקטליכע, רעעלע אויספיהרונג לויט די נייעסטע פאסאנען. פאר גוטע אויספיהרונג ווערט גאראנטירט. — כ'נעם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות.
ס'ווערען אויך אנגענומען פעלטצעס און יעשעקעס צו צוגענגליכע פרייזען.
געדענקט דעם אדרעס! — קומט און איבערצייגט אייך
מיט אכטונג שניידער־אטעליר
ק. פרלימאז, ציגעל־גאס 13.

— אין מייז —
פריוואט־טאנץ־שולע
מאניושקי 3
ווערען אנפאנגס־שילער אנגענומען צו רעדוצירטע פרייזען. די לעקציעס קומען פאר שבת פון 11 א זייגער פריה אין וואכענטאג פון 7 אווענד.
מיט אכטונג ש. רייבאווסקי

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשובן חבר שמואל גראטשטיין צוליבן פריהצייטיגען טויט פון זיין ליבע און אונפערגעסליכער שוועסטער
שרה חנה נ"ע
המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי צוי"ם.
חברה „כנסת צעירים“ פילסודסקי 51

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקט אויס די פערוואלטונג פון 2־טען קליינהענדלער פעראיין אלטשטאט 10 אונזער חשובן פערוואלטונגס־מיטגליד ה' שמעי גימסע, צוליבן טויט פון זיין אונפערגעסליכן
פאטער ב"ע
המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים. די פערוואלטונג

וויכטיג נייעס!

ס'איז געעפענט געווארען אין לאקאל לימאנאווסקי (אלעקסאנדראווסקי) 13
אווענד־קורסען פאר מיידלעך
פון 6–10 אווענד,
וואו עס ווערט געלערנט פאר א קליינעם אפצאהל דער פאלגענדער פראגראם: דאווענען, יודיש שרייבען, יודישע געשיכטע, העבראיש א. א. וו. דורך דיאגנפיהרונג פון בעוואוסטע פעדאגאגישע לעהרערינס.
די איינשרייבונגען קומען פאר א גאנצען טאג אין דעם אויבענגעדערמאהנטען לאקאל.
מיט אכטונג דער קאמיטעט.
6575

גענויער טעקסט פון אמנעסטיע-דעקרעט

ווער געניסט פון דער אמנעסטיע און ווער נישט?

אלע דעזערטירען קענען זיך צושטעלן צו מיליטער-דינסט אהן שטראף אין פערלויף פון 1 חודש

אין „דזשענניק אוסטאוו" נומער 91 פון 28 אקטאבער איז אפגעדרוקט פאלגענדע אמנעסטיע-פארארדנונג:

אויפ'ן סמך פון ארטיקעל 44 פון דער קאנ-סטיטוציע און פונ'ם געזעץ, וועלכעס בעפולמעכ-טיגט דעם מלוכה-פרעזידענט ארויסצוגעבן פער-ארדנונגען בעשטים איך פאלגענדעס:

§ 1 כדי צו פעראייביגען דאס איינפיהרען פון דעם איינהייטליכען פוילישען שטראף-קאדעקס ווערט ערטיילט פערברעכער, מיטשולדיגער און אנטייל-נעמער אין פערברעכנס, וואס זענען אויסגעפיהרט געווארען פאר'ן 1 סעפטעמבער 1932 אנ'אמנעסטיע אויף פאלגענדע יסודות:

§ 2 די אמנעסטיע איז בנוגע די פערברעכנס, וועלכע אונטערליגען דער קאמפעטענץ פון די שטאא-טישע געריכטען און אדמיניסטראטיווער מאכט.

§ 3 עס ווערט געשענקט אלע אדמיניסטראא-טיווע שטראפען און אלע פערברעכנס פאר וועל-כע דאס געריכט האט בעשטראפט מיט געלד אדער ארעסט ביז 6 חדשים. די אורטיילען ביז א יאהר טורמע ווערען געשענקט אויף א העלפט.

די אמנעסטיע וועט נישט ווערען אנגעווענדט אין פאלגענדע פאלען:

ביי מיליטער-פערברעכנס, ביים העצען און מיטהעלפען צו אזעלכע פערברעכנס, ביי אויסבע-האלטען זיך פון מיליטער-דינסט, אויב דער דע-זערטיר געפינט זיך אויסער די גרענעצען פון לאנד. די אמנעסטיע וועט אבער יא חל זיין, אויב דער דעזערטיר וועט געכאפט ווערען אדער וועט זיך אליין צושטעלען דער ענטשפרעכענדער מאכט אין משך פון 1 חודש, כדי אפצוקומען דאס מיליטער-דינסט. צושטעלען דארף מען זיך, ביז'ן 26 נאוועמבער 1932.

די אמנעסטיע איז אויך נישט חל אויף געלד און קרעדיט-פאפירען-פעלדשער, אויף פינאנץ-פער-ברעכנס, אויף פערברעכנס צום שאדען פון מלו-כה-אוצר, וועלכע זענען בעגאנגען געווארען דורך מלוכהשע אדער קאמונאלע בעאמטע, פאר פער-שפרייטען די קאמוניסטישע אידעע, פאר פערברע-כענס בנוגע דעם בעזיץ פון געוועהר און אמוניציע.

§ 7 אין פאל פון צוזאמענטרעף פון צוויי פער-ברעכנס פון וועלכע איינער אונטערליגט די אמנע-סטיע און דער צווייטער נישט וועט די שטראף גע-מילדערט ווערען, לויטן איינזעהן פון געריכט. דער דאזיגער פאראגראף שליסט אבער נישט אויס די מעגליכקייט פון גענצליכער אנולירונג דעם פערברעך, וועלכער אונטערליגט יא די אמנעסטיע.

דאס געריכט קען אויך מיט דער הסכמה פון פראקוראר אנולירען פראצעסען וואס וועלען נישט ארומגענומען דורך דער אמנעסטיע, אויב פאר'ן דאזיגען פערברעכן וועט נישט פאראויסגעזעהן קיין גרעסערע שטראף ווי זעקס חדשים.

אנ'אמנעסטירטער קען פערלאנגען אז זיין פראצעס זאל דאך בעטראכט ווערען. צו דעם צוועק מוז ער אריינטראגען א ביטע אין געריכט אין פערלויף פון 14 טעג נאך דעם ווי ער האט בעקומען א מיט-טיילונג אז ער איז אמנעסטירט געווארען.

די אמנעסטיע איז נישט חל אויף פראצעסען וועלכע זענען פערפיהרט געווארען דורך פריוואטע פערזאנען.

אין פראצעס וואס געהערען צו דער קאמפע-טענץ פון קרייז-געריכטען וועט דאס געריכט אויף א נישט-עפענטליכער זיצונג בעשטימען אין יעדען בע-זונדערן פאל צי די אמנעסטיע דארף אנגעווענדט ווערען.

אויף די בעשטימונגען קען מען אנגעבן אנ'-אפעלאציע אין א העכערער אינסטאנץ אין פערלויף פון 7 טעג.

דאס אויספיהרען פון דער דאזיגער פעראָרד-נונג ווערט איבערגעגעבן: דעם יוסטיץ-מיניסטער, אינערן-מיניסטער און פינאנץ-מיניסטער.

די פעראָרדנונג געהט אריין אין לעבען מיט'ן טאג פון איהר פערעפענטליכונג. אונטערגעשריבען אונטער דער פעראָרדנונג איז דער מלוכה-פרעזידענט און אלע מיניסטארען.

האסטו שוין געזעהען

די יודישע באנדע?

נייין? טא לויף וואס גיכער נאך א בילעט

Związek Spółdzielni

Mleczarskich i Jajczarskich

נאטירט די דעטייל-פרייזען אין די געשעפטער:

די אויסנאהם גוטע פוטער צו 3.80 א קילא
דעסערטאווע „ „ 3.60 „
געזאלצענע „ „ 3.50 „

Znak na etyk.

מיר גאראנטירען פאר גוטסקייט, פרישקייט און אומבעדינגטע ריינקייט פון דער פערמויזטער פוטער. צולי'ב'ן בעהיטען זיך אויף מארק פוטער מיט עטיקעטען זעהר ענהליכע צו אונזערע, בעטען מיר צו לענקען די אויפמערקזאמקייט אויף דער שוץ מארקע.

וו.י.ז.א. פערבאנד פון יודישע פרויען
שענקיעוויטשא 26, טעל. 245-26

מארגן, שבת, דעם 29. אקטאבער 1932,
פינקטליך 9 א זייגער אוונט וועט ד"ר איגנאצי שווארצבארט, פרעזעס פון דער עקזעקוטיווע פון מערב-קליין-פוילען פון קראקאהאלטן א רעפעראט א.נ.

„צו וואס-פארע צוקונפט שטרעבט דאס יוד. פאלק"

נאכ'ן רעפעראט וועט פון דעם אינאוגוראציאנס-אוונט הער דער פידעל-שפילער ה' מישא פאזנאנסקי ארויסטרעטען מיט א פערשידענארטיגען פראגראם 6595

איינטריט פאר מיטגלידערינס און טרייגעפינדטע געסט — פריי!

„PRACA"

געזעלש. צו פערשפרייטען פאך-ארבייט צווישען יודישע פרויען

וואלטשאנסקא 21, טעל. 167-15

ס'ווערען אנגענומען איינשרייבונגען פון שילערינס אויף פאלג. אפטיילונגען: 1) גארסעטען - פאך. 2) דאמען - שניידעריי, 3) האנד-שטיקעריי, 4) היטען-פוצערינס, 5) וועש-נייהערינס. 6) אנדולאציעס און 7) מאניקור.

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9—1 און 3—6

קלאנו-קינא-טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און פאלג. טעג!

גרויסע פרעמיערע!

„ציגיינער-ראמאנס"

אין די הויפט-ראלען:

BRYGIDA HELM

JóZEF SCHILDKRAUT

אנהויב פון די טעאנסען טעגליך 4 נאכמיטאג שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

אשותּף

בעזיצענדיג א קאפיטאל פון טויזענד ביז 2 טויזענד דאלאר, זוך איך אנ'ערהליכען שותף, ער זאל האבען א זיכער געשעפט, פון וועלכען מען זאל זיך קענען ערנעהרען. עס קען אויך זיין א מענש, וועלכער ווייס פון אזא געשעפט. — אפערטען אונטער „זיכער געשעפט" 6669

LEK. DENT.

Z. BIELAKOWSKA

POWRóCIŁA

Kilinskiego 311 (róg Nawrot), tel. 148-27

9099 Przyjm. od 10—1 i 4—7

זאל פילהארמאניע

נארוטאוויטש 20 · נארוטאוויטש 20

מיטוואך, דעם 2-טען נאוועמבער ד. י. 8.30 אוונט

נאר איין איינציגער גאסט-אויפטריט

פון דער וועלט-בעריהמטער

DELA LIPINSKAJA

מיטהליכער אוונט: 1) פוילישע לידער; 2) רוסישע לידער; 3) פראנצויזישע לידער; 4) דייטשע לידער; 5) יודישע לידער; 6) פיגורען פון מיין אלבום, סצענעס פון לעבען פון יודישען געטא.

ביים קלאוויר: **Walter Lazarus**

6630 בילעטען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע.

KINO-TEATR

LIRA

אלעקסאנדראווסקא 37

דירעקציע: הערשענבערג

היינט און פאלגענדע טעג · גרויסער דאפעלטער פראגראם · היינט און פאלגענדע טעג

1) דער גאלדענער טאל

— גרויסער סענסאציאנעלער פילם — אין דער הויפטראלע —

Tom Tyller

2) דער שטארקסטער — פויליש ער — קלאנג-פילם א. נ.

דאס הארץ אויף דער גאס

מיט Nora Ney, Zbyszko Sawan, J. Stępowski.

דאס לאנגיעהריגע דיפלאמירטע קירזשנער-אטעליר פון

ל. זוסמאנעק

פעריז-ארבייטען

פיהרט אויס צום איצטיגען ווינטער-סעזאן זעמטליכע

לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען פאר דאמען און הערען צו קאנקורענץ-פרייזען. ◆◆◆ רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג.

19 פיעטריקאווער 19 טעל. 224-66

נייעס! צו וואס זאלט איהר שיך צו ביליגע פרייזען, נייעס!
זוכען ביליגע אז אין דער פירמע

א. אגורעק, לאדז

ul. Zawadzka 11

בעקומט איהר טייערע שיך צו ביליגע פרייזען

גערענקט דעם אדרעס: A. OGóREK, ŁóDŹ, ZAWA"ZKA 11

Doktór

Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta
Tel. 181-83.

choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.

Leczenie promieniami Roentgena.

Przyjmuje od 8.30 do 10, 1 — 2.30, od 6 do 8.30 w, w niedzielę i święta od 9 do 11.30 rano

Oddzielna poczekalnia dla pań.

בחנם

פאס איך צו אלערליי

בריל, און צוויקער

פון די בעסטע אויסלענדישע געשליפענע גלעזער.

איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון

אלערליי ברילען!

צו זעהר ביליגע פרייזען

סאלידע און פינקטליכע בעהאנדלונג .·. קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג עלטסטע יודישע אפטיק-געשעפט אין לאדז

Optyk R. HERSZKORN, 1 Cegielniana 1

קיין שום פיליעס בעזיץ איך נישט.

די פירמע עקזיסטירט זייט 1892.

ווארנונג!

איך ווארן דעם ה' **ש. קלייזער**, זאוואדזקא 27, אז ער זאל האלטען דעם פסק-דין פון הרב פיינער, אין געגענפאל וועל איך מוזען אנגעהמען שטרענגע מיטלען געגען איהם.

6607 מיט אכטונג **ל. קלובסקי.**

ווארנונג.

אזוי ווי עס האבען זיך בעוויזען אין שטאט פערשידענע מוסטערן סוויטערס פון רונד-זשאקארד-מאשינען נאכגעמאכט גענוי לויט מיינע מוסטערן, וועלכע זענען פאטענטירט געווארען אין פאטענט-אמט אין ווארשא לויט Nr. 1941 ווארן איך דעריבער עפענטליך אלע שטריק-פאבריקאנטען און סוחרים, אז זיי זאלען פון היינטיגען טאג אן נישט מעהר נאכמאכען מיינע מוסטערן, אין געגענפאל וועל איך געצוואונגען זיין געגען זיי געריכטליך פארצוטרעטען.

8699 **ש. קאפלאוויטש**, ציגעל-גאס 21.

דער ארץ-ישראל'דיגער האניג

פון פאמעראנצען און עקאליפטוס איז דער בעסטער נאטורעלער ביהנען-האניג. זעהר גוט פאר הייזעריג, ברוסט און לונגען-ליידענדע. באקס-האניג פאר די, וועלכע ליידען אויף אבסטרוקציע. ספעציעל פאר א הוסט עקאליפטוס - צוקערלעך. האלווע פון ארץ-ישראל'דיגע פראדוקטען 2.50 א קילא. אליווען-אייל (שמן) פון 50 גראשען אן.

ביליג און גוט! קומט און איבערצייגט אייך!

אין „תוצרת ארץ-ישראל"

6551 פראנט-געוועלב שרודמיעסקא 1.

צוטריבען א סטודענטען-דעמאנסטראציע אין ווארשא

װאַרשאַ, 27. (טעלעפאָניש).

די קאַמפּען אויפן שטח פון דדער אוניווערזי־טעט האָבען זיך אויסגעוואַקסן איבערבייען.

די וואַהלען פון סינדיקעי אויף דער יודישער אָפּטיילונג ענדיגען זיך שוין זינט אַ ריייה יאָהרען מיט עקסצעסען. אין פאַריגען יאָהר האָט די פּאָליציי געמוזט אינטעררווענירען בעת די וואַהלען אויפן ערשטען יאָהר פון יורי, איז געקומען צו אַ געשלעג אין זאַל פון אינדוסטריי און לאַנדווירטשאַפט־מוזעאום. די וואַהלען אויפ'ן דריטען יאָהר האָט דער רעקטאָר פערבאָטען, מורא האָבענדיג עס זאָלען זיך נישט איבערחזרן די געשעהענישען.

לעצטענס איז צווישען די אַקאַדעמיקער געוואָרען געוואָרען די לאָזונג פון אַ פּראָטעסט געגען הערען דעם אַקאַדעמישען אַפּצאָהל און בעגרעניצען די אויטאָנאָמיע.

צוליב דעם איז נעכטען גערופען געוואָרען אַ מיטינג פון אַקאַדעמיקער אויף די אוניווערזיטעט, 1 אַ זייגער בייטאָג.

די אויפרופען זענען געווען אונטערגעשריבען פון דער „בראַטניאַ פּאָמאָץ", צענטראַלע פון אַלע העכערע שולען. די סטודענטען ווייסען אָבער, אַז עס איז פערהאַן אַן אַקאַדעמישע צענטראַלע „בראַטניאַ פּאָמאָץ".

דער רעקטאָר האָט פערבאָטען דעם דאָזיגען מיטינג. די אָרגאַניזאַטאָרען האָבען אָבער בעשלאָסען דעם מיטינג יאָ אָפּצוהאַלטען.

כדי צו זיכערען די רוה זענען אַרום דער אוני־ווערזיטעט קאָנצענטרירט געוואָרען פּאָליציי־אָפּטיי־לונגען, וועלכע האָבען געהאַט דעם ציל נישט צו דערלאָזען צו קיין סטודענטישע דעמאָנסטראַציעס איבער די גאַסען.

דער מיטינג איז פאָרגעקומען באַלד נאָך דער ערשטער רעדע איז אויסגעבראָכען צווישען די סטו־דענטען אַ געשלעג מיט שטעקענס. פון גאַס האָט מען דאַן געוואָלט אַריינרייסען זיך אויפ'ן מיטינג אַ גרופּע סטודענטען. נאָר פּאָליציי האָט זיי געשטערט.

נאָך דעם מיטינג זענען די סטודענטען אַרויס אין גאַס און גענומען מאַרשירען צום פּלאַץ פון די „דריי קרייצען". פּאָליציי האָט מיט דער הילף פון פייערלעשער־שפּריצען בעשפּריצט די דעמאָנסטראַנטען מיט וואַסער.

די סטודענטען זענען נישט אָפּגעטראָטען. זיי האָבען זיך געשיצט מיט שירעמס.

די דעמאָנסטראַנטען האָט זיך איינגעגעבען אַ־דורכצורייסען דעם פּאָליציי־קאָרדאָן, און געוואָלט אַ־דורך די שאָפּען־גאַס צו דער געביידע פון בילדונגס־מיניסטעריום.

פּאָליציי האָט זיי דאַן צוטריבען, צוגענומען די שטעקענס און מעהרערע סטודענטען אַרעסטירט.

ערב סיים-סעסיע
בעראַטונגען פון די סיים-קלובען

װאַרשאַ, 27. (טעלעפאָניש). צוליב דעם וואָס עס דערנעהנטערט זיך שוין די סיים־סעסיע האָט זיך בעוויזען צווישען די ריכטונגען אַ גרויסע בעוועגונג.

אין די לעצטע טעג האַלטען די פראַקציעס אָפּ כסדר בעראַטונגען און צוזאַמענהאַנג מיט דער סיים סעסיע.

בעפרייט 350 ארעסטירטע אין ווארשא

װאַרשאַ, 27. (טעלעפאָניש). אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַמנעסטיע זענען נעכטען שוין בע־פרייט געוואָרען 350 אַרעסטירטע פון די וואַרשאַוער תפיסות.

א שעהן געזיכט — א יונגען קרעפטיגען קערפּער —
דאס איז דאס שטרעבען פון אלע פרויען...

זאָרגט אייך נישט וועגען אייער געזיכט... ווייל מיליאָנען פרויען איז היינט שוין בעקאַנט דאָס געהיימניש צו בעקומען אַ שעהן געזיכט דורך רעגולערער בע־נוצען פון דער זייף Palmolive

די זייף Palmolive ווערט אויסגעאַרבייט אויפ'ן גרונד פון ספּעציעלע פאָרשריפ־טען, געהאַלטען אין שטרענגער געהיימ־ניש ביים בענוצען די בעריהמטע אויף דער גאַנצער וועלט קאָסמעטישע איילען פון פרוכט־איילען, פּאַלמעס און קאָקאָס־ניס. אַ ווייכע פּיאַנע פון דער זייף Palmolive דרינגט אריין טיף אין די פּאָרעס. בעזייטיגט לייכט זעמטליכע אומ־ריינקייטען און מאַכט די הויט פריש און דעליקאַט. דעריבער דאַרף יעדע פרוי בענוצען אויך צום באָדען די זייף Palmoilve

אויב איהר ווילט דערהאַלטען דאָס שעהנ־קייט פון דער יוגענד, דאָס שעהנע פריהלינגס־געזיכט און דעם פרישען, קרעפטיגען קערפּער — זאָלט איהר בע־נוצען טעגליך די זייף Palmolive

MYDŁO PALMOLIVE

די ארבייטסלאזע דעמאנסטרא-ציעס אין ענגלאנד

לאָנדאָן, 27. (ספּ. טעל.) דער הונגער־מאַרש פון אַרבייטסלאָזע קיין לאָנדאָן איז היינט פערענ־דיגט געוואָרען.

העכער דריי טויזענד אַרבייטסלאָזע זענען נעכ־טען ביינאַכט געקומען צו וואַנדערען קיין לאָנדאָן, פון פערשידענע געגענדען פון לאַנד. אין לאָנדאָן האָט מען זיי בעזעצט אין פערשידענע געזעלשאַפט־ליכע הייזער.

די אַרבייטסלאָזע פון שאָטלאַנד זענען געווען אין וועג 4 וואָכען צייט און זענען געגאַנגען צופוס 400 ענגלישע מייל. היינט נאָכמיטאָג האָבען זיך אין איינינגע עקען שטאָט פאָרמירט דעמאָנסטראַציעס פון די אָנגעקומענע אַרבייטסלאָזע, צוזאַמען מיט די לאָנדאָנער אַרבייטסלאָזע, דער קאָנצענטראַציאָנס־פּונקט וועט זיין הייד־פּאַרק.

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5
פראנט, 2-טער שטאק
פערשידענע קאמגארנס
ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער
אויף אנציגער און פאלטענס
ווי אויך די מאדערנסטע דאמען=
שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערצייגט אייך, ביי
SZCZĘSLIWY
געדענקט נאר
אין פראנט, II שטאק

אויגען-קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פּיעטריקאָווער 90, טעל. 72=221
נעהמט אן שטענדיגע אויגען־קראַנקע (צוועק אָפּע־ראַציע א.ז.וו.), ווי אויך אַמבולאַטאָרישע פון 9—1 און פון 4 ביז 30 7 אָוועגד.
4091

לעהרערם

מיט רעגירונגס־רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ערטיי־לען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטאָ, דייטש, בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.
שוו. יאקובא 12, רעכטע אָפיצינע, 1-טער שטאָק, וואוינונג 30, שיף.

Dr. H. WEISSHOFF
Zawadzka 23, tel. 162-95
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 4-3 נ. מ. און פון 8—6 אָוונד.

„אלע קינדער זונטאג אין „סקאלא"

ווידער וועלען זיך אַלע קינדער פערזאַמלען אויף דער צווייטער זעלטענער פאָרשטעלונג פאַר קינדער און יוגענד אין דעם קומענדיגען זונטאָג דעם 30 ד.ח. 3 בייטאָג אין דעם הערליכען בנין פון „סקאַלאַ".

חוץ דעם אַטראַקציאָנעלער ספּעקטאַקל־אויסשטעל־לונג וועלען פאָרקומען קאָנקורסען: פון טאַנץ, גע־זאַנג, שפּיל אויף פערשידענע אינסטרומענטען, און לסוף אַ קאָנקורס פון קינדערישע פּאָטאָגראַפיעס פאַר קינדער מיט ווערטפולע פּרייזען.

צו דער זשורי וועט בעשטימט אַ ריהע וויכ־טיגע פערזענליכקייטען, פאָרשטעהער פון דער ע־ציהערישער וועלט.

די אָנמעלדונגען פון קינדער וואָס ווילען אָנטייל נעהמען אין דעם קאָנקורס, וועט מען אָנגעמען אין דער קאַנצעלאַריע פון'ם טעאַטער „סקאַלאַ", פרייטאָג, דעם 28 און שבת דעם 29 ד.ח. פון 5 ביז 7 אין אָוועגד.

פרייז פון די בילעטען פון 50 גראָשען ביז 2 זל. מיט 50 גראָשען.

אין שטוב, אין צוקערניע, אין רעסטאראן, רעדט מען נאר פון
די יודישע באנדע

Pracownia Futer

איך מאַך בעקאַנט, אז ביי מיר קריגט מען צלערליי פוטער און זשאַקעטען צו ביליגע פרייזען.
ביי גנאַט, פראַנציסקאַנער 30, פראָנט, 3 שט.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 28-טען אקטאבער

11.40 פּרעסע־איבערזיכט, 11,50 מעטעאָ־ראָלאָגישער קאָמוניקאַט פאַר לופט־פליה־קאָמוניקאַ־ציע, 11,58 צייטסיגנאַל, 12,10 גראַמאָפאָן־פּליטען 1,20 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 3,50 קאָמו־ניקאַטען און רעפּעראַטען, 4,15 לעקציע אין דער ענגלישער שפּראַך, 4 30 גראַמאָפאָן־פּליטען, 4,40 רעפעראַט, 5 פּאָפּולערער קאָנצערט, 6 טאַנץ מוזיק, פערשידענעס, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, רעפערטואַר פון די טעאַטערען, 7,30 פעליעטאָן, 7,45 ראַדיאָ־פּרעסע, 8 מוזיקאַ־לישע שמועסען, 8,25 סימפאָנישער קאָנצערט פון דער וואַרשאָווער „פילהאַרמאָניע", ליטעראַרישער פעליעטאָן, 10,40 ספּאָרט־ידיעות, 10,45 ראַדיאָ־פּרעסע, 10,55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליציי־קאָמוניקאַטען, 11 טאַנץ־מוזיק.

שבת, ד. 29 אקטאבער

11,40 פּרעסע־איבערזיכט, 11,50 מעטעאָ־ראָלאָגישער קאָמוניקאַט פאַר לופטפליה־קאָמוניקאַציע 11,58 צייט־סיגנאַל, 12.10 גראַמאָפאָן־פּליטען, 1,10 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 1,15 שול־פריהמאָרגען, 3 50 בעריכטען, 4 טראַנסמיסיע פאַר עלטערע קינדער 4 35 גראַמאָפאָן־פּליטען, 4,40 רעפעראַט, 6 לייכטע מוזיק, 6,55 פערשידענעס, 7,15 קאָמוניקאַט, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער לאָד־זער האַנדעלס־קאַמער, רעפערטואַר פון די טעאַ־טערן, 7,30 אוידיציע, 7,45 ראַדיאָ־פּרעסע, 8 לייכטע מיזיק, 10,05 שאָפּען־קאָנצערט, 10,40 פעליעטאָן, 10.55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליציי־קאָמוניקאַטען, 11 גראַמאָפאָן־פּליטען.

פּריוואַטנע פּאָגאָטאָוויע לעקאַרסקיע
PRYWATNE POGOTOWIE ŁEKARSKIE
TEL. 12-333 ZIELONA № 6.
Szybka pomoc lekarska.–PRZEWÓZ CHORYCH

בעקאנטמאכונג.

די בעוואוסטע פירמע
A. RAPAPORT i SYNOWIE, BIELSKO
Fabryka sukna

וואָס בעזיצט דעם פאבריקס-לאגער איז לאדז, פּיעטריקאווער 39, טעל. 23=124 מאַכט בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אז זי האָט ערעפנעט

א פיליאלע אויף 12 נאוואמיעסקא 12

וואָס בעזיצט אויף לאַגער צום איצטיגן הערבסט און ווינטער־סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון זעמטליכע קאמגארן=אויסארבייטונגען פון די שענסטע פארבען און מוסטערן, ווי אויך גלאַטע און מאָדע=וואַרען אַלעס צו געניוע פאבריקס=פרייזען.

הורט און דעטייל! סאלידע בעהאנדלונג. הורט און דעטייל!

פאשיזם אין גאנץ אייראפע

ווערט הערשען אין 10 יאהר ארום, — אזוי זאגט מוסאליני

מילאן, 27 (ספ. טעל.) פאר א גרויסען עולם האט מוסאליני אויפ'ן קאטעדראלע פלאץ געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט געזאגט: נישט דורך בלויזע קאנפערענצען וועט די וועלט ווערען צוריק געזונד. בלויז טאטען קאנען ברענגען די געזונד־מאכונג. דאס צוואנציגסטע יאהרהונדערט איז דאס יאהרהונדערט פון פאשיזם, דאס וועט זיין א צייט פון איטאליענס מעכטיגקייט, ווען איטאליען וועט צום דריטען מאל ווערען א וועג־ווייזער פאר דער מענשהייט, ווייל אויסער אונזערע פרינציפען איז נישטא קיין שום אנדערע אמת'ע פרינציפ, סיי פאר דעם יחיד, סיי פאר דעם כלל. נאך צוואנציג יאהר וועט אייראפע אויסזעהען גאר אנדערש.

מוסאליני איז דאן איבערגעגאנגען צו די מע־שים פון איטאליען אין דער צייט פון קריג און האט געזאגט מיט א געהויבענער שטים:

אין משך פון צעהן יאהר וועט אייראפע זיין פאשיסטיש אדער פאשיזירט. דער תהום, וואס צו־רייסט איצט די ציוויליזאציע, קאן נישט כמעט ווערען אנדערש ווי דורך דער ווייזהייט פון רוים.

איך שטרעב צו רוה און ארדענונג און איך וויל זיך אויספרובען ביי נייע ארבייטען. איך ווייס, אז איהר זייט גרייט צו די גרעסטע קרבנות. נאך קיינ־מאל אין משך פון זיין געשיכטע איז דאס איטאל־יענישע פאלק נישט געווען אזוי אייגהייטליך, פער־אייניגט און צוזעגרייט. מיר וועלען זיך נישט אפ־זאגען פון פערטיידיגונג, און זאל מען וויסען אויף דער אנדערער זייט גרעניץ, וואו מען ווייס נאך נישט גענוג גענוי, וואס דא קומט פאר. ווי גרויס עס איז אונזער קראפט.

די ענדעקישע יוגענד איז זיך תמיד געטריי

צו די נייע אנטיסעמיטישע עקסצעסען אויף די הויכשולען

די ענדעקישע יוגענד איז זיך שטענדיג געטריי, קאנסטאטירט מיט פולען רעכט דער „ראבאט־ניק" אין צוזאמענהאנג מיט די נייע ווילדע שטיק פון די ענדעקישע סטודענטלעך, אויף די הויכשולען,

עס וואלט זיך דאך געדאכט, אז די ענדעקעס וואל־טען געדארפט איצט האבען אנדערע זארג, ווי בע־פאלען און שלאגען יודען, ווי פיהרען גענען זיי אן אנטיסעמיטישע העצע: אין פאמערן, מזרח־גאַ־ליציען און אין פויזנער קאנט זענען די ענדעקי־שע ארגאניזאציעס, דער „אבוז וויעלקיעי פאלסקי" פונאנדערגעלאזט געווארען דורך דער מאכט; עס גרייט זיך צו א בעגרעניצונג פון די אויטאנאמע רעכט פון די הויכשולען און די ענדעקעס זענען דאך כידוע הייסע אנהענגער פון דער אוניווערזיטעטס־אויטאָ־נאמיע; די אפצאהלען אויף די הויכשולען זענען בעדייטענד געהעכערט געווארען און געמאכט אומ־מעגליך פאר דער אונבעמיטעלטער יוגענד דאס שטודירען; פון די אקאדעמישע הייזער פאדערט מען זיי זאלען באלד איינצאהלען זייערע חובות. דאכט זיך, אז דאס איז גענוג דאגות. אבער ניין: די ענ־דעקישע יוגענד האט איצט נישט עפעס בעסערס וואס צו טון ווי צו פיהרען א העצע געגען יודען.

אויף א פערזאמלונג פון די יודי־סטודענטען פון ערשטען קורס אין ווארשא האט מען געשלאגען די יודישע סטודענטען דערפאר, ווייל זיי האבען געהאט די העזה ארויסצושטעלען זייער אייגענעם קאנדידאט ביי די וואהלען פון א סטודענטען־טיי־דיק. דאס געשלעג איז דערנאך אריבערגעטראגען געווארען אויפ'ן אוניווערזיטעט.

און דער „ראבאטניק" פרעגט:

צי פערשטעהען נישט באמת די פיהרער פון די ענדעקישע אקאדעמיקער, אז אט די גאנצע אנטי־סעמיטישע העצע איז נאר וואסער אויף דער מיהל פון דער סאנאציע. אז נאר זי האט דערפון הנאה? וועלען דאך די סאנאטארען איצט ארויסטרעטען אלס שיצער פון רוה און ארדענונג און אין דער אויפפיהרונג פון דער ענדעקישער יוגענד וועלען זיי זוכען א בערעכטיגונג פאר דעם אטענטאט אויף דער אויטאנאמיע פון די הויכשולען, און ענדליך, צי איז ווירקליך די ענדעקישע יוגענד, וועלכע איז אזוי צאהלרייך פערטראטען אויף די אוניווערזי־טעטען, אזוי פחד'ניש אז זי ליידט פון ווילענס־פאראליטש, אז זי איז נישט אומשטאנד צו קעמ־פען געגען די נייע אפצאהלען, צו פערטיידיגען די אויטאנאמיע, נישט צו קעמפען געגען די איבע־ריגע וואוילטאטען פון דער סאנאציע, און זי איז בלויז פעהיג צו שלאגען שוואכערע און פיהרען אנטיסעמיטישע העצעס, וואס פערדינען נאר פער־אכטונג. ?

די יונגע ענדעקעס קאן מען נאך אפשר פער־טיידיגען דערמיט, וואס אהער זיי האבען גארנישט אין קאפ, אדער די קעפ זענען נאך ביי די גריך, אבער די „גאזעטא ווארשאווסקא", וועלכע ערמוטיגט צו דעם אלעמען, וועט קיין שום גערעכטפערטיגקייט נישט געפינען.

סענסאציאנעלע חתונה אין ווילנע

עטליכע און פופציג יעהריגער יוד האט חתונה מיט א דרייסיג־יעהריגער קריסטין!

ווילנע.

אין שטאט דערצעהלט מען איצט וועגען א העכסט סענסאציאנעלע געשיכטע.

אויף ווילנער גאס וואוינט דער יודישער אלמן זלמן ר. עטליכע און פופציג יאהר אלט, זלמנ'ס קינדער — 2 דערוואקסענע טעכטער האבען מיט א קורצער צייט צוריק חתונה געהאט און זלמן האט אליין גענומען טראכטען וועגען א תכלית פאר זיך אליין.

ביי זלמנ'ען פלעגט וואשען די וועש, א 30־יאהריגע קריסטליכע אלמנה, וועלכע איז זלמנען געוועזן שטארק געפעלען און זלמן האט גענומען מיט איהר פלירטעווען.

די שכנים האבען גענומען בעמערקען, אז די אלמנה איז ביי איהם א צו אפטער גאסט. ביזע צינגער פלעגען דערצעהלען, אז די אלמנה בלייבט אפט אויף נאכט ביי זלמנ'ען.

איצט ווייזט זיך ארויס, אז זלמן האט זיך אויף ערנסט פערליבט אין דער שיינער וועשין. בקרוב וועט אין קאלווארישען קלויסטער פארקומען די חתונה פון עטליכע און פופציג־יאהריגען יודען מיט דער 30־יאהריגער קריסטליכער וועשין.

די קאנפערענץ פון די ג"ח=קאסעס אין ווארשא

(בעריכט פון אונזער קארעספאנדענט)

(א) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, איז דינ־סטאג, דעם 25. ד. ח. פארגעקומען אין ווארשא א צוזאמענפאהר פון די גמ"ח־קאסעס אין פוילען. בעטייליגט האבען זיך אין איהר אבער נישט קיין דעלעגאטען פון די קאסעס, וועלכע זענען איבער־הויפט גאר נישט איינגעלאדען געווארען, נאר א רייה בעקאנטע עסקנים, וועלכע שטעהען אזוי אדער אנדערש אין א דירעקטער פערבינדונג מיט דער גמ"ח־בעוועגונג. און אזוי איז דאס געווען אייגענטליך אן א"ט „קאנפערענץ פון באטאהלען", צווי־שען וועלכע עס האבען זיך אבער אויך געפונען איניגע פון זייערע קאסעס ווירקליך דעלעגירטע פער־טרעטער, ווי צ. ב. ה' ש. בודזינער אלס פאר־שטעהער פון לאדזער רעטונגס־קאמיטעט און אנד.

אלס דערגענצונג צו אונזער'ע פריהעריגע מיט־טיילונגען מעלדעט אונזער א. קארעספאנדענט פון ווארשא פאלגענדעס:

דער צוזאמענפאהר האט אייגענטליך געטראגען דעם כאראקטער פון אנ'אינטימער בעראטונג מיט ד"ר קאהן, מ'האט גערעדט צו איהם און געמיינט באטירליך דעם דזשאינט. מ'האט איהם פארגע־שטעלט די לאגע און אנגעוויזען, ווי נויטיג עס איז אין איצטיגען מאמענט צו פערשטארקען די פינאנ־צען פון די קאסעס און צו פערברייטערען זייער טעטיגקייט. דער עיקר, פערשטעהט זיך, האט מען געוואלט איינמאל פאר אלעמאל וויסען, וואס קלערט דער דזשאינט צו טון אויף להבא, באכדעם ווי ער האט שוין זייט א לענגערער צייט אפגעשטעלט די סובסידיעס פאר די קאסעס.

אויף דער נאכמיטאג־זיצונג האט מען פון מאנכע רעדעס און רייכטען זיך דערוואוסט וועגען א צענטראלע, וואס דארף איבערנעהמען די אפוטרופסות איבער אלע גמ"ח־קאסעס. דער פאר־זיצער פון דער קאנפערענץ האט שוין זאגאר גע־רעדט וועגען דער צענטראלע ווי וועגען א גע־שעהענעם פאקט. פאר מאנכע אבטיילנעהמער פון דער קאנפערענץ, מ'קען זאגען פארן גרעסטען טייל, איז דאס געווען אנ'איבערראשונג. דען קיין שום קאסע האט קיין אהנונג נישט געהאט, אז די פראיעק־טירטע צענטראלע איז שוין געווארען א ווירקליכ־קייט.

ד"ר קאהן האט אין זיין ערשטער ענטפער־רעדע־ביגער זיצונג אנגעוויזען אויף די אויסגאבען פון דזשאינט אין דער נאכקריגסצייט. דער דזשאינט, האט ער געזאגט, האט ווידער בענייט זיין טעטיג־קייט, אבער צוליב'ן קריזיס קאן דיין הילף זיין א זעהר בעגרענעצטע, מ'מוז דעריבער טראכטען וועגען זעלבסטהילף. ד"ר קאהן האט אויסגעדריקט זיין צופרידענהייט, וואס די ארבייט אין די גמ"ח־קאסעס ווערט געפיהרט אומפארטייאיש. דאס איז א הייליגער באדען, האט ער געזאגט, וואו מען טוט אויס די שיך פון פארטייאישקייט.

א כאראקטעריסטישע רעפעראט האט געהאל־טען הרב דער לעווין. ער האט געפאדערט, אז די קהלות זאלען זיך בעשטייערן לטובת די קאסעס. דאס איז א ריכטיגע און גערעכטע פאדערונג. נאר וואס דען, מיינט ער, מ'דארף אויך צוציהען די קהלות (לייען: די „אגודה") צו דער ארבייט, אזוי אז זיי זאלען אויך האבען א דעה איבער די קאס־סעס. ער האט אויך גערעדט וועגען דער סימפאטיע פון דער אגודת הרבנים צו די קאסעס. און פון זיינע אויספיהרונגען האט מען געקענט ארויספיהלען, אז ער וואלט גאר נישט געהאט דאגעגען, ווען מען זאל ארויסשטעלען די אגודת הרבנים אן דער שפיץ פון דער בעוועגונג. הרב לעווין איז בכלל געווען זעהר אפענהערציג. אין געגענזאץ צו ד"ר קאהן האט ער ערקלערט, אז פארטייאישקייט און פארטיי־קאמף איז גאר נישט אזא אומגליק; פערקעהרט, זאגט ער, דאס וועקט די ענערגיע און שטארקט דעם חשק צו געזעלשאפטליכער ארבייט.

אויף דער נאכמיטאג־זיצונג זענען ארויסגעטרע־טען מיט זאכליכע רעפעראטען ד"ר איינדלער און ד"ר זילבערשטיין, וועלכע האבען אנגעוויזען אויף דער נויטווענדיגקייט מיט דער הילף פון די גמ"ח־קאסעס צו פראדוקטיוויזירען די יודישע מאסען. טעמפעראַ־מענטפולע רעדעס האבען געהאלטען ד"ר ראזמארין, און דער געוו. סענאטאר הרב רובינשטיין, וועלכע האבען געשילדערט די שרעקליכע נויט פון די יודען אין פוילען און אפעלירט צום דזשאינט, אז ער זאל זעהען ווייטער העלפען די נויטליידענדע אין איצטי־גען קריטישען מאמענט.

אין דער דיסקוסיע וואס איז פארגעקומען נאך די רעפעראטען האבען זיך בעטייליגט איניגע רעד־נער. ה' שאליט (ווילנא) האט זיך ארויסגעזאגט געגען פראיעקט פון הרב לעווין אריינצוציהען די קהלות אין די גמ"ח־קאסעס; דער דאזיגער פראמדער עלע־מענט, האט ער געזאגט, קען נאר שטערען ביי דער ארבייט.

אין נאמען פון לאדזער רעטונגס־קאמיטעט רעדט ה' ש. בודזינער און טרעט ארויס זאכליך און מאמענטענווייז זעהר שארף געגען מאנכע פלענער און פארשלאגען, וואס האלטען נישט אויס קיין שום קריטיק. קודם כל מאכט ער אויפמערקזאם אויפ'ן גרונד פון שריפטליכע בעווייזען אז לאדז איז אייגענטליך געווען די ערשטע שטאט וואס האט גע־געבען די רעטונגס־קאמיטעטען דעם כאראקטער פון קאנסטרוקטיווע הילפס־אינסטיטוציעס, פון גמ"ח קאסעס. דער דזשאינט אליין זאגט ער — און אויך דער־ויף ברענגט ער א בעווייז — האט זיך תחילת בע־צויגען זעהר סקעפטיש צו אונזער „שיטה", און האט זיך פארגעשטעלט די זאך אויף אנ'אנדער אופן: אז מ'זאל פונאנדערטיילען די געלדער אלס איינמאליגע סובסידיעס, אויף פסח־שטיצע א.א.וו. ווארשא האט טאקע אין אנהויב אויסגעגעבען פופציג טויזענד דאָ־לאר אויף פילאנטראפישע צוועקען, ערשט נאכדעם איז ווארשא לויט'ן לאדזער ביישפיל איבערגעגאנגען צו אהנפראצענטיגע הלוואות. איך דערמאן דאס אלץ צוליב דעם, בכדי דער דזשאינט זאל וויסען, אז די הילף, וואס ער שאפט פאר אונזער'ע נויטליידענדע ברידער, פערשטעהען מיר פוילישע יודען אליין צו בענוצען אויף א פראדוקטיווען אופן.

דאן ווענדט זיך ה' בודזינער געגען דער גע־פלאנטער אדער שוין געשאפענער צענטראלע, ער האלט, אז אזא אינסטיטוציע קען נאר בעשווערען די ארבייט, מיר אין לאדז, זאגט ער, שטעהען אויפ'ן שטאנדפונקט אז די קאסעס מוזען האבען פולע אוי־טאנאמיע און אקציאנס־פרייהייט, ווייל די קאסעס ווייסען אויף די ערטער בעסער, וואס זיי האבען צו טון. מיר האבען שוין געהאט א ביישפיל מיט אנ'אנ־דער צענטראלע, רופט אויס ה' ב. און וואס פארא נוצען זי האט געבראכט, ווייסט איהר אלע!

איך ערקלער אין נאמען פון לאדזער רעטונגס־קאמיטעט, וואס האט מיר געגעבען די פולמאכט דער־צו, אז מיר וועלען נישט אנערקענען די צענטראלע און וועלען זיך אויך נישט אונטערווארפען די בעשלו־סען פון דער איצטיגער קאנפערענץ, וועלכע איז פון קיינעם נישט אויסגעוועהלט און איז דעריבער נישט בערעכטיגט אנצונעהמען וועלכע עס איז רעזאלוציעס

זעהר ענערגיש ווענדט זיך דאן ה' ב. געגען פלאן פון הרב לעווין אריינצוציהען די קהלות אין די גמ"ח־קאסעס.

ה' בודזינער זאגט זיך דאן ארויס געגען נייע עקספערימענטען און לעגט פאר צום שלוס אויסצו־קלייבען ה' ד"ר קאהן אלס עהרען־פרעזידענט פון די גמ"ח־קאסעס, וואס ווערט אויך איינשטימיג אנגע־נומען.

צום סוף רעדט נאך ד"ר קאהן, וועלכער ער־קלערט, אז דער דזשאינט וועט איניכען זיבער בע־שטימען א געוויסע סומע פאר די קאסעס, און נאך דער אפשטימונג פון איניגע רעזאלוציעס ווערט דער צוזאמענפאהר געשלאסען.

געשטאכען מיידלעך מיט גיפטיגע נאדלען

קאלקוטא, 27. (ספ. טעל.) די פיינדליכע בע־ציהונגען פון די אינדוסען צו די ענגלענדער בעמט און אין דער לעצטער צייט געפעהרליכע פארמען, אין די לעצטע טעג האט מען אין די שפיטאלען פון קאלקוטא געבראכט צעהן ענגלישע מיידלעך מיט סימנים פון א געהיימניספולער קרענק. בעת דער אויספארשונג איז מען דערגאנגען, אז די מייד־לעך זענען אין דער גאס געשטאכען געווארען מיט פערסמטע נאדלען דורך אינדוסען. די ענגלישע מאכט האט ארגאניזירט א ספעציעלע נאכשפי־רונגס־פאליציי, כדי אויסצומיידען אין דער צו־קונפט אזעלכע פערברעכענס.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע"

אנפיהרונג: א. בעזמאן און א. שטאפפעדער

1912

1932

זונטאג

דעם 6 נאוועמבער,

— 9 אווענד —

קומט פאר דער

20=יעריגער

יובילעאום

פון בעליבטען

כאראקטער=

קאמיקער

ש. צוויליך

מיט אנטייל פון די בעליבטע סוברעטע רעגינא צוקער

און באריהמטען ארטיסט און זינגער הערמאן פעניגשטיין

די בעזו. ארטיסטען: בערטא זאסלאווסקא, עווא שטאקפעדער, ליזא שלאסבערג, לאזאן געטליכערמאן, קארל צימבאליסט, אהרן אייזענבערג, יוסף נייווירט.

עס ווערט געשפילט אויפגעפיהרט

א נייע שלאגער=אפערעטע

דורכ'ן רעזשיסער ה. צימבאליסט.

צום שלוס אנ'איבערראשונג פארן טעאטער=עולם ?!?

איינגעצייכנט לויט און די לעצטע אנשטענגונג,

עס נעמט אויך אנטייל דער בעל־יובל דער בעליבטער קאמיקער ש. צוויליך אין זיין רעפערטואר.

רעזשיסער: ה. צימבאליסט. מוזיק. דירעקטאר ה. גוטמאן

דירעגענט: ל. זעלמאן. סופלער: מ. אייזענבערג

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

יודיש קאמעראל־טעאטער

אלעע 1־טער מאי 2.

יודיש דראמ. טעאטער אין פוילען

ווילנער טרופע

אנפיהרונג: מ. מזאה. XVII יאר

היינט, פרייטאג, 9.15 אוונט, שבת, 4 נאכמ. (צו פאפול. פרייזן) און 9.15 אוונט

בונט אין אויסבעסערונגס=הויז

א חינטצמיקע טעאטער־שטיק אין 3 אקטן

מחבר: פעטער־מארטין לאמפעל. יידיש: מ. מ. רעזשי: יעקב ראטבוים.

פירען אויס:

פאסטאר	יעקב קורלענדער	פריץ	חבל בוזגאן
פראוואלטער	דניאל שפירא	קורט	יעקב מאנסדארף
וויקטאריא	מרים ארלעסקא	ערווין	דבורה ראזענבלום
דערציער	משה פאטאשינסקי	קארל	* *
פראקטיקאנט	נחום מעלניק	א באזוכערין	רבקה שילער
		פאליציי־אפיציר	

דאס טעאטער־שטיק איז געבויט — ביי פרייער דראמאטישער באארבייטונג, אויפן גרונד פון אויטענ־טישע דאקומענטירטע געשעעניש און פאקטן, פארשריבן דורך יינגלעך פון א אויסבעסערונגס־הויז אין דייטשלאנד.

בילעטען צו בעקומען פון 11 ביז 2 בייטאג און פון 5 א זייגער נאכמיטאג — אין קאסע פון טעאטער.

אדמיניסטראטיווע אנפירונג: ב. אסס.

מיט׳ן פנים צום האנדעל

פאר די לעצטער צייט האבען זיך אנגעהויבען צו באווייזען אין דער פרעסע ידיעות וועגען געוויסע הנחות, וועלכע די רעגירונג איז געניגט צו מאכען דעם האנדעל בכלל און דעם קליינהאנדעל בפרט. אזוי ווערט שטארק גערעדט וועגען פערלייכטערען דעם שווערען שטייער-יאך, וואס האט מיט זיין אומראציאנעלקייט צעבראכען נישט איין האנדעלס-אונטערנעהמונג און פערגרעסערט די צאל פון די דעקלאסירטע עלעמענטען.

און אט האבען זיך איבער דעם, סוף כל סוף, פערטראכט אונזערע מלוכה-מנהיגים און געקומען צום געדאנק, אז ס׳איז כדאי צו פערקלענערען דעם אומזאץ-שטייער אין קליינהאנדעל ביז דריי פערטעל פראצ. אנשטאט די ביז איצטיגע 2 פראצענט.

די ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס, וועלכע בעטראכטען דעם שטייער-פראבלעם נישט פון טעארעטישען שטאנדפונקט, נאר פון פראקטישען, צוזעהענדיג פנים אל פנים דעם פערצווייפעלטען גערנאנגעל, וועלכען עס פיהרט הויפטזעכליך דער קלענערער קרעמער און הענדלער פאר זיין נעבעכדיגער עקזיסטענץ, האבען שוין לאנג אויפמערקזאם געמאכט די געהעריגע אינסטאנצען, אז דאס גאנצע סיסטעם פון בעשטייערונג איז נישט רעאל און במילא נישט אויסגעהאלטען: וואלט דאך געווען פיל ראציאנעלער, ווען דער פראדוצענט זאל ביים פערקויפען זיינע אויסארבייטונגען צו דעם סוחר גלייכצייטיג שוין צורעכענען צום חשבון דעם אומזאץ-שטייער, ערלעדיגען עס פאר דעם מלוכה-אוצר און אזוי-ארום איינשפארען דעם קליינעם קרעמער׳ל זיך מטפל צו זיין מיט דעם גאנצען קאמפלעקס שטייערן.

לייהער האבען נאך די מאסגעבענדיגע מלוכה-פאקטארען ביז היינט נישט געמאכט דעם פרוב אין פוילען.

לעצטענס איז די רעגירונג אויך צוגעטראטען ווי געהעריג צו רעפארמירען דעם שטייער-וועזען ארייננצופירענגען וועלכע עס איז מילדערונגען אין דער גזירה פון צוואנגס-זונטאג-רוה, דאס איז שוין א פראגע, וואס איז נוגע אויסשליסליך דעם יודישען קליינהאנדעל. זעלבסטפערשטענדליך קאן דער יודישער קליינהאנדעל בשום אופן זיך נישט בעפרידיגען מיט די פראבלעמאטישע הנחות, וועלכע מען וויל איהם מאכען אין בעצוג צום צוואנגס-זונטאג-רוה.

ביי די איצטיגע שווערע לעבענס-תנאים, ביי דער געפאלענקייט פון דער גאנצער קאנסומציע, ווערט דער יודישער האנדעל דורך דעם צוואנג צו האלטען געשלאסען די געשעפטע אין די זונטאגס און קריסטליכע חגאות געשטעלט אויפ׳ן ראנד פון אונטערגאנג. די רעגירונג האט איצט געמאכט איהר ערשטען פערזוך גלייכצושטעלען דאס רעכט פון דעם יודישען האנדעל מיט דעם נישט-יודישען, געבענדיג דעם יודישען קרעמער א מעגליכקייט נישט צו האלטען לחלוטין געשלאסען זיין אונטערנעהמונג אין דורכשניט פון 3 ביז 4 טעג אין דער וואך. די רעגירונג מוז אבער אויף דעם ווייטער מאכען א ווייטערדיגען טריט און ערלויבען פריי צו האנדלען אום זונטאג יענע יודישע קרעמער, וועלכע היטען אפ דעם שבת רוה.

נאך א ווענדונג מיט׳ן פנים צום האנדעל איז אינטערעסאנט לעצטענס צו פערצייכענען. ווי בעוואוסט, פלעגט דער טאבאק-מאנאפאל פערקויפען זיינע אויסארבייטונגען צו די קאנצעסיאנערען בלויז געגען קאסע. ביי דעם מאנגעל אין מזומנים האט אזא שיטה פערשטענדליך געהאמעוועט דאס ענטוויקלען זיך פון א לעבעדיגערען האנדעל מיט די דערמאנטע ארטיקלען. וועלענדיג, ווייזט אויס, געבען דעם טאבאק-האנדעל א מעהר בעוועגליכען אומזאץ, האט די מאנאפאל-דירעקציע בעשלאסען ארויסצוגעבען איהרע אפנעמער געוויסע בעגרעניצטע קרעדיטען.

געוויס וועט די מעהרהייט פראינטערעסירטע קאנצעסיאנערען בעגריסען דעם פאקט פון ארויסגעבען זיי סחורה אויף קרעדיט, צורעכענענדיג בס״ה איינס פראצ. יעהרליך זענען אבער די זיכערהייטס-מיטלען, וועלכע דארפען אנגעווענדעט ווערען לגבי די קרעדיטארען אזעלכע שטרענגע, אז אנדערע קאן בכלל אפנעמען דער חשק צו וועלען געניסען פון די קרעדיטען, אזוי ווערט די סחורה, וועלכע דער קרעדיטאר בעקומט, פערגעכנט אלס קאמיטאווע און ביי יעדער קאנטראל, וואס ווערט אום בעריכט דורכגעפיהרט דורך דעם „אקציזניק", מוז די מזומנע קאסע שטענדיג רעקען דעם סכום פעהלענדיגע לויט׳ן חשבון טאבאק-אויסארבייטונגען. זאלען אבער חלילה, מעשה שטן, נישט שטימען די מזומנים אין קאסע מיט׳ן סכום אפגעלייזטע סחורה, קומט אז מעגליכקייט פאר פראטאקאלען, פאר אוועקנעמען די קאנצעסיע און פאר נאך אנדערע פורעניות׳ן, פאר נישט איינצאהלען פאר דאס ארויסגעבארגטע סחורה צו דער בעשטימטער צייט, — קאן מען בעשטראפט ווערען זאגאר מיט תפיסה. דערצו ווערט נאך דורך געוויסע קרייזען פארמירט דער געדאנק וועגען שאפען א געגענזייטיגע אחריות-קאסע. אין מזומנים דווקא, אין דער הויך פון 10 פראצ. פון זיין קרעדיט, וואס דארף איינגעצאהלט ווערען דורך יעדער קרעדיטאר בעזונדער.

אויב צו די ערשטע זיכערהייטס-מיטלען מוזען מיר בעל-כרחה מסכים זיין צוליב פערשטענדליכע טעמים, טאר מען אבער לחלוטין נישט איינשטימען מיט דעם פארשלאג פון געגענזייטיגער אחריות. עס איז דאך פשוט נישט לאגיש צו דענקען, אז דער מאמענט פון 10 פראצ. אחריות זאל זיין ווירקזאמער אויף דעם שלעכטען צאלער, ווי די איבעריגע שטראף-עקזעקוציעס, וועלכע עס זענען דא איצט אויסגערעכענט געווארען... אגב, אויב עס זאל תמיד ליגען, אומבעוועגליך, אן שום ריווח פאר׳ן קרעדיטאר אין מזומן די 10 פראצ. פון דעם געגעבענעם קרעדיט, קאן אמאל דער גאנצער עסק זיך נישט לוינען פון געשעפטליכען שטאנדפונקט, און נאך עפעס: מיט וואס איז עס מאראליש מחוייב א זייטיקער קרעדיטאר צו לייהען צוליב דעם ביי זוויליגען נישט-צאהלער, בעת די מאכט האט אלע מעגליכקייטען אויפצומאהנען דעם חוב מיט דעם גאנצען כוח פון געזעץ?!

דער פאליטישער מאמענט

די פרעזידענטען-וואהל-קאמפאניע אין די פעראייניגטע שטאטען

די קאמפאניע ביי די וואהלען פון א פרעזידענט אין די פעראייניגטע שטאטען פון אמעריקע איז שוין אריין אין איהר לעצטער און ענטשיידענדער סטאדיע. די וואהלען וועלען פארקומען דעם אכטען נאוועמבער, אבער שוין זענען געלאזט געווארען אין גאנג אלע מעגליכע מיטלען פון אגיטאציע מצד די קעמפענדע פארטייען, יעדע פאר איהר קאנדידאט. אין אמעריקע הערשט אין די לעצטע טעג די אלגעמיינע מיינונג, אז דער קאנדידאט פון די דעמאקראטען רוזוועלט האט מעהר שאנסען איידער דער קאנדידאט פון די רעפובליקאנער, דער ביז איצטיגער פרעזידענט הובער. מען אורטיילט וועגען דעם לויט די רעזולטאטען, וואס עס האבען געגעבען איינציגע גרויסע אנקעטעס. די גרעסערע שאנסען פון רוזוועלט׳ן ערקלערען זיך נישט אזוי ווייט דערמיט, וואס ער איז מעהר פאפולער איידער הובער׳ן, נאר דערמיט, וואס אין אמעריקע הערשט דער שווערער עקאנאמישער קריזיס און דאס רופט ארויס ביי דער בעפעלקערונג א שטרעבונג צו ענדערונגען. עס קומט אין אמעריקע פאר דיועלבע ערשיינונג, וואס לאזט זיך בעמערקען אומעטום: אין א צייט פון קריזיס און פון שוועריגקייטען וואקסט די אפאזיציע אויפ׳ן חשבון פון די עלעמענטען, וואס האלטען אין דער האנד די מאכט.

בכלל גענומען האבען די רעפובליקאנער אין אמעריקע א רעפוטאציע פון מענשען, וואס זענען גוטע באלעבאטים, גוטע אדמיניסטראטארען. די דעמאקראטען האלטען מען פאר דער פארטיי פון די קלענערע מענשלעך, פון דער אפאזיציע געגען די גרויסע מיט זייערע שטארקע אפעטיטען. ארום דער רעפובליקאנישער פארטיי גרופירען זיך די צופרידענע, די קאנסטרוקטיווע עלעמענטען און כל זמן אין לאנד געהט אלץ צו כשורה, האלטען זיך די רעפובליקאנער אין זאטעל. אבער ווען עס ווערט אין לאנד ערגער, ווען נאך דער צייט פון וואוילשטאנד, קומט א פעריאד פון ווירטשאפטליכער דעפרעסיע, הויבט אן די פאפולערקייט פון די רעפובליקאנער צו פאלען און עס וואקסען דאגעגען די פאזיציעס פון די דעמאקראטען. עס איז דעריבער פערשטענדליך, אז גראד איצט, ווען אמעריקע לעבט איבער דעם שארפסטען קריזיס פון איהר געשיכטע לאזט זיך בעזונדערס בעמערקען אט די ענדערונג פון די שטימונגען צווישען דער בעפעלקערונג.

דער קאנדידאט פון די דעמאקראטען רוזוועלט, וועלכער פערשטעהט זעהר גוט, אז דער בעסטער פערבינדעטער איז איהם דער קריזיס און זיינע פאלגען, האט זיך טאקע אויסגעקליבען די טאקטיק, וואס ער ענטוויקעלט ניט אזוי ווייט איינע וויכטיגע און ווייט זיין אייגענע פראגראם, ווי ער שטעלט זיך אויף דער קריטיק פון דער רעפובליקאנישער אדמיניסטראציע. דער הויפט טעזיס, וועלכען עס ענטוויקלען די דעמאקראטען אין זייערע וואהל-ארויסטרעטונגען, איז דער, אז אין אלע שוועריגקייטען, וועלכע אמעריקע לעבט איצט איבער, זענען שולדיג די רעפובליקאנער, דער פרעזידענט זייערער הובער און זיין רעגירונג. אט דער רעגירונג האט עס געבראכט דערצו, אז רייך זענען געווארען יחידים, דאגעגען די מאסען בעפעלקערונג, די מיליאנען זענען פערארימט געווארען. די סטאגנאציע אין האנדעל און אינדוסטריע ווערט ערקלערט מיט די הויכע צאלען, וועלכע הובער האט איינגעפיהרט. די הערשענדע פארטיי האט גארנישט געטאן, כדי צו פערבעסערען די לאגע פון די ראנגירטע פארמערס און פון די קליינע איינגעטימער. דאגעגען רוזוועלט זאגט צו צו זארגען גראד פאר די קליינע מענשעלעך, און זייער אינטערעסען וועט ער, אויב ער וועט קומען צו דער מאכט, בעדייטענד פערקלענערען די לאסט פון די שטייערן, א. א. וו.

הובער איז דורך דער אגיטאציע פון די דעמאקראטען געצוואונגען אריבערצוגעהען אין פערטיידיגונג און אין זיינע רעדעס איז ער געווארען געצוואונגען צו בענוצען זעהר א שטארקע, אבער גלייכצייטיג זעהר געפעהרליכען ארגומענט. אין דער רעדע, וועלכע ער האט געהאלטען אין איאווא, האט ער דערצעהלט, אז מיט׳ן דאלאר האט עס געהאלטען זעהר שמאל, עס איז שיער נישט געקומען דערצו, אז אמעריקע זאל זיך אפזאגען פון גאלד-סטאנדארט, און נאר א דאנק די ענערגישסטע מיטלען, וועלכע די רעגירונג האט בשעתו אנגענומען, איז נישט געקומען דעם פאריגען פריהלינג צו א געוואלדיגען קראך פון דאלאר. דער דאזיגער ארגומענט האט נישט נאר נישט פערשטארקט, נאר פערקעהרט, אפגעשוואכט די שאנסען פון הובער׳ן. דער וועהלער טראכט זיך: פון הוברס דיוס איז געווען זעהר גוט, וואס ער האט דעם דאלאר אפגעראטעוועט, אבער עס איז געפעהרליך ווייטער צו לאזען די מאכט אין די הענד פון א רעגירונג. וואס ברענגט דעם דאלאר צום ראנד פון א קאטאסטראפע. די ברייטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע זע ערשטענדיג געווען פולקאם איבערצייגט, אז דער דאלאר שטעהט פעסט, ווי א פעלז, האבען זיך אנגעהויבען ארומצוקוקען, צי דראהט נישט דעם דאלאר א נייער קראך. עס האבען זיך געלאזט הערען שטימען, אז דאס האט די רעפובליקאנישע אדמיניסטראציע געבראכט דעם דאלאר אין געפאהר.

אין דער איצטיגער וואהל-קאמפאניע דאמינירען דריי פראגען: דער קריגס-חוב פון די אייראפעאישע מלוכות, די צאל-טאריפען און דער טרוקענער אדער נאסער רעושים. בנוגע די קריגס-חובות איז צווישען די קאנדידאטען נישטא קיין גרויסע חלוקי-דעות. ביידע זענען ענטשידען געגען אנולירען די חובות פון די אייראפעאישע לענדער. אבער ביידע לאזען זיך איבער א הינטערטירעל, דורך וועלכען נאך ווען שפעטער קאנען איינגעהען אויף הנחות. הובער זאגט אפען, אז פאר׳ן פריז פון געוויסע צאל-הנחות דארף מען רעדוצירען פון א טייל פון דעם קריגס-חוב. דער קאנדידאט פון די דעמאקראטען רוזוועלט האלט בעסער פון שווייגען וועגען דער פראגע: ער איז דאך הערוויל מיט גארנישט געבונדען נישט מיט דעם מאראטאריום, וועלכען הובער האט ערטיילט, נישט מיט די ווייטערדיגע אונטערהאנדלונגען, וועלכע הובער האט געפיהרט. אזוי ווי אבער די דעמאקראטען זענען בכלל גענייגט צו מיטארבייט מיט אייראפע נאך מעהר ווי די רעפובליקאנער, דארף מען ערווארטען, אז באם די וועלען זיגען, וועט זיך די לאגע אין דער הינזיכט נישט פערערגערען און עס וועט נישט זיין אויסגעשלאסען די מעגליכקייט, אז די פראגע וועגען די אייראפעאישע שולדען זאלען אויפסניי רעווידירט ווערען.

וואס אנבעלאנגט די צאל-טאריפען, שטעהט הובער ווייטער אויפ׳ן שטאנדפונקט, אז די בינאציטיגע גאר הויכע טאריפען דארפען ווייטער בלייבען אין קראפט, דאגעגען די דעמאקראטען האלטען, אז די טאריפען דארפען פערקלענערט ווערען.

וואס נוגע דעם טרוקענעם אדער נאסען רעושים פערנעהמען די רעפובליקאנער און הובער מיט זיי א נישט אינגאנצען קלארע פאזיציע: די זענען גרייט די פראגע צו ערלעדיגען דורך א קאמפראמיס, דהיינו, דער טרוקענער רעושים זאל אפגעשאפט ווערען אין די שטאטען, וואס וועלען דאס דורכאויס פערלאנגען. דאגעגען רוזוועלט, וועלכער איז ביז איצט געווען א הייסער אנהענגער פון טרוקענעם רעושים, האט איצט געביטען די מיינונג און אין הסכם מיט׳ן בעשלוס פון קאנגרעס פון די דעמאקראטען איז ער אויך געווארען א אנהענגער פון נאסען רעושים און ער זאגט צו אפצושאפען די פראהיביציע. און די דאזיגע קלארע שטעלונג איז א פראגע, וואס אינטערעסירט מיליאנען אמעריקאנער בירגער פיל מעהר ווי די וויכטיגסטע פראגען פון דער פאליטיק בכלל און פון דער אינטערנאציאנאלער בפרט. קאן, דאס איז זעהר מעגליך, איבערבויגען די וואג-שאל אויף דער זייט פון הובער׳ס געגנער, דעם קאנדידאט פון די דעמאקראטען.

—):O:(—

„נארקאז פון ליבע"

א נייע בוך פון א לאדזער נאוועליסט

דער „נארקאז פון ליבע", אזוי האט אנגערופען זיין נייע זאמלונג נאוועלען דער בעקאנטער לאדזער פוילישער פעליעטאניסט סטאניסלאוו באל. דאס בוך איז געווידמעט דעם אנאליז פון אייביגען געפיהל און אייביגען פראבלעם, דעם פראבלעם פון ליבע, פון די בעציהונגען צווישען איהם און איהר, אפט צווישען איהם, איהר און דעם דריטען, אדער דער דריטער. דער לאדזער מחבר גרייפט אריין מיט זיין אנאליטישער פעדער אין דעם אונגעהויער רייכען קוואל פון ליבעס-געפיהל, פון ליבעס-שפיל און ליבעס-פערהעלטעניש.

ביי באל׳ן דארף מען נישט זוכען קיין קאלאריט פון רוים און צייט, קיין געזעלשאפטליכע בעציהונגען און בערייבונגען, וואס לעגען זייער שטעמפעל אויף דער פערזאן און אויף די אינערליכע און אויסערליכע אויסדרוקען פון איהר געפיהל, די טעמעס, וועלכע דער מחבר בעהאנדעלט אין זיין בוך, די געשטאלטען, וועלכע ער פאקט אין מאמענט פון זייער ליבעס-אינטערעס, שטעהען אויסער, וועלכע עס איז ראהמען פון צייט און פון אָרט. דער אויטאר גיט אפילו מאנכעס מאל אנדייטונגען: דאס איז געווען פארן קריג, דער שמועס איז פארגעקומען אין די אקאפעס, די העלדען האבען זיך געפונען אין אנ׳אעראפלאן, די האנדלונג קומט פאר אין פאריז... דאס אלץ זענען אבער צווייט-ראנגיגע פרטים, וואס האבען קיין בעדייטונג נישט פאר דער עצם אויפפאסונג פון דער פראגע ל י ב ע: אזוי רעדען האבען די העלדען געקאנט אויך ביי א אנדערע בעדינגונגען. דער מחבר און זיינע העלדען זענען צום ווייניגסטען קאמפער, זיי רייסען זיך נישט פון די געגענזייטיגע ראהמען, זיי פיהלען זיך נערוויס אין די גרענעצען, וואס זענען פאר די אפגעטיילט געווארען און אין דער סביבה, וואו זיי לעבען זיך אויס.

סטאניסלאוו באל איז קודם כל אנאליטיקער. איהם געהט נישט אזוי ווייט אין דער פלאסטישער שילדערונג פון דער ליבעס-בעציהונג, פון ליבעס-געפיהל פון ליבעס-עקסטאז ווי אין אנאליז, אין דעם גריבלען זיך, אין אריינדרינגען און אויפקלערען דאס געפיהל, וואס בעהערשט זיינע העלדען. דערפאר זענען פיל פון דיינע נאוועלען געבויט אין דער פארם פון דיאלאגען, דערפאר זענען פיל פון די נאוועלען א מין אויפגאבע אויף א ליבעס-טעמע, ביי וועלכער די העלדען, צומיינסטענס ער און זי, ווילען יעדער בעזונדער און ביידע אינאיינעם אויפקלערען פאר זיך, אויסצייטשען, פונאנדערקלויבען זיך אין דיערע פערהעלטענישען און געפיהלען.

באל׳ס העלדען געהערען נישט צו די געשטאלטען, וועלכע זענען בעשטראפט געווארען מיט דעם גרויסען, אלץ פערכאפענדיגען און אלץ פערשלינגענדיגען געפיהל פון ליבע אין איהרע אונענדליכע בונטע אויסדריקען און פארמען.

דאס זענען נישט קיין פערסאנאזשען, פאר וועלכע ליבען הייסט איבערלעבען א טראגעדיע, וואס טראגט אין זיך עפעס פאטאלעס, וואס האט אין איהרע ערשטע שטראהלען שוין דעם קערן פון פיין, פון אונערטרעגליכען גליק און געוואלדיגע ליידען. דאס זענען גרויסע דורכשניטליכע מענשען, מיט מעהר אדער ווייניגער שטארקע עראטישע בייגונגען.

ביי באל׳ס העלדען נעהמט די ליבע גאנץ אפט אן די פארמען, וואס פערוואנדלען דאס הויכע און ערהאבענע געפיהל אין זיין היפך, אין גרויסע וואכענדיגקייט און באנאלקייט. אין באלס נאוועלען שרעקט אפ די באנאלקייט, די גרויסע אונשטערבליכע מענשליכע באנאליטעט אפט ארויס מיט א בעזונדערער קראפט און אלס טרעגער פון דער באנאליטעט קאן זיין, סיי דער גרויסוועלטיגער באנוויוואן, כיי די שעהנע דאמע פון דער געזעלשאפט, סיי ער, סיי זי, סיי דער דריטער, דער פריינד הענריק, פאוועל אדער גאר ווי ער הייסט דארט.

די באנאליטעט, אין וועלכע מענשען פערוואנדלען דעם ליבעס-אוצר, וואס איז די בעשענקט געווארען, וואלט אפשר געווען שווער צו פערטראגען, די אטמאספער וואלט דערפון געווארען א דערשטיקענדע, ווען דער מחבר וואלט נישט בעזעסען א גרויסע דאזע הומאר, וואס לינדערט דעם איינדרוק, מאכט שלום מיט די העלדען, מיט דער גרויער קליינבירגערליכקייט פון זייערע געפיהלען און האנדלונגען. דער שטילער הומאר, דער גוטמוטיגער שמייכעל איז איינער פון די אנציהענדיגסטע שטריכען אין דער פארבען-פאליטרע פון סטאניסלאוו באל׳ן.

ל. פ.

DOKTOR

R. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.

נעמט אן פון 8–2 און פון 5–9 אווענד.

בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 28 אָקטאָבער 1932

לאָדז, 28 אָקטאָבער 1932

ווער איז גערעכט?

ביידע רעדען אין נאָמען פון מאַרקס

פון ד"ר חיים זשיטלאָווסקי

אין זייער בליק אויף דער געשיכטליכער ענטוויקלונג, וואָס דאַרף פיהרען צום סאָציאַליזם, שטעהען ביידע הויפּט־לאַגערען פון דער קעמפענדיגער אַרבייטערשאַפט, אויף דעם באָדען פון דער מאַרקסיסטישער טעאָריע. אָבער יענע ליניע, וועלכע דער אַלטער מאַרקסיזם האָט אָנגעצייכענט אויף דעם באָדען פון זיין טעאָריע, האָט זיך פונאַנדערגעשפּאַלטען אין צוויי פערשידענע ריכטונגען, און וועלכע עס בעוועגען זיך די צוויי פערשידענע לאַגערען.

כידוע, איז אין דעם אַלטען מאַרקסיזם די סאָציאַלע ענטוויקלונגס־ליניע געווען, — אין די אַלגעמיינע שטריכען, — אָנגעצייכענט אַזוי: די סטיכישע עקאָנאָמישע פּראָצעסען פון דער קאַפּיטאַליסטישער באַלעבאַטישקייט קאָנצענטרירען אַלע רייכטימער, אַלע מיטלען און געצייג פון דער פּראָדוקציע אין ווייניגע הענט פון דעם בורזשואַזען קלאַס, וואָס בעהערשט דעם אונטערדריקטען לוין־אַרבייטער קלאַס. די מיטעלערע קלאַסען ווערען רואינירט און פאַלען אַראָפּ אין דעם פּראָלעטאַריאַט, ביז ער וואַקסט אָן אין זיין צאָל צו דער „אומגעהויערער מאַיאָריטעט" פון דער „נאַציע", ביז ער ווערט אַליין די נאַציע". אין דער זעלביגער צייט ווערט זיין לאַגע אַלץ ערגער און ערגער און זיין פּסיכאָלאָגיע — אַלץ מעהר און מעהר רעוואָלוציאָנירט. ווערענדיג, לויט זיין צאָל „די נאַציע", הויבט זיך אויף דער רעוואָלוציאָנערער פּראָלעטאַריאַט, וואַרפט אַראָפּ פון טראָן די הערשענדיגע בורזשואַזיע, פערכאַפּט די שטאַטליכע מאַכט אין זיינע הענד, דערקלערט זיין דיקטאַטור, — די דיקטאַטור פון דער „אומגעהויערער מאַיאָריטעט", — נעמט איבער אין זיינע הענט די גאַנצע באַלעבאַטישקייט און בויט זי איבער אויף סאָציאַליסטישע יסודות.

אין אָט דעם אַלט־מאַרקסיסטישער ליניע זענען געווען צונויפגעבונדען אין איינעם צוויי עלעמענטען: דער אָביעקטיווער, (דער אומבעוואוסטזיניגער סטיכישער גאַנג פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג) און דער סוביעקטיווער (די בעוואוסטזיניגע, פּלאַנמעסיגע אַקטיוויטעט פון דעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאַריאַט). אָט די איינהייטליכע ליניע איז זיך איצטער פונאַנדערגעגאַנגען אין צוויי פערשידענע ליניעס, צו „רעכטס" און צו „לינקס", וואו די צוויי עלעמענטען שפּילען אַ גאַנץ פערשידענע ראָלע.

דער קאָמוניזם לייגט די הויפּט־וואָג אויף דעם סוביעקטיווען עלעמענט, — דער בעוואוסטזיניגער רעוואָלוציאָנערער אַקטיוויטעט פון דעם פּראָלעטאַריאַט. ס'מאַכט נישט אויס פאַר איהם, וואָס די סטיכישע ענטוויקלונג האָט נישט געמאַכט פון דעם פּראָלעטאַריאַט די „אומגעהויערע מאַיאָריטעט פון דער נאַציע" און וואָס די פּראָדוקציע איז נאָך גאָר נישט קאָנצענטרירט אין ווייניגע הענט. ס'מאַכט נישט אויס, וואָס ביי דעם, אָהער יענעם פאַלק זענען גאָר די מיטעל־קלאַס די אומגעהויערע מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג. אויב דער היסטאָרישער פּראָצעס, — וואָס ווערט דאָך „אין דער לעצטער ליניע" סיי ווי סיי בעהערשט פון די עקאָנאָמישע אומשטענדען, — גיט די מעגליכקייט דעם פּראָלעטאַריאַט, — אַפילו ווען ער איז אַ קליינע מינאָריטעט, — צו פערכאַפּען די שטאַטליכע מאַכט, דאַרף ער דאָס טאָן און אַרויפצווינגען זיין פּראָלעטאַרישען ווילען אויף אַלץ און אַלעמען.

אין דער איצטיגער סאָציאַל דעמאָקראַטישער געדאַנקען־ליניע ווערט דער הויפּט־וואָג געלייגט ניט אויף דעם סוביעקטיווען עלעמענט אין דעם מאַרקסיזם, — נישט אויף דער רעוואָלוציאָנערער אַקטיוויטעט פון דעם פּראָלעטאַריאַט, — נאָר אויף דעם אָביעקטיווען עלעמענט; דעם גרונטליכען אויספאָרשען פון דער עקאָנאָמישער ווירקליכקייט, לויט יענע מעטאָדישע גרונט־פּרינציפּען, וועלכע קאַרל מאַרקס האָט אָנגעווענדעט אין זיינע סאָציאַל־עקאָנאָמישע אַנאַליזען און וועלכע די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע וויסענשאַפט האָט ווייטער אויסגעבויט און פערפיינערט. אָבער פון מאַרקס'ען בעמט די מאַרקסיסטישע וויסענשאַפט איבער נאָר די גרונט־פּרינציפּען. זי בינדט זיך נאָר מיט די און נישט מיט יענע רעזולטאַטען, צו וועלכע מאַרקס איז געקומען, אָנווענדענדיג זיין מעטאָדע אויף די סאָציאַל־עקאָנאָמישע פּראָצעסען פון זיין צייט.

אויף דעם סמך פון יענע פּראָצעסען, האָט קאַרל מאַרקס אויפגעדעקט די „ענטוויקלונגס־געזעצען פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט" מיט דעם בכּי רוש'ען בעמעדק, אַז יעדער עקאָנאָמישע עפּאָכע האָט איהרע אייגענע ענטוויקלונגס־געזעצען, שטודירענדיג מיט דער זעלבער מעטאָדע אונזער איצטיגע צייט, — די צייט פון נאָך דעם וועלט קריג, — שטויסט מען זיך נישט ווילענדיג אָן אויף די פראַגען: לעבען מיר נאָך אין אַ ריין־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע? צי דיקטירט נישט די ווירקליכקייט דעם געדאַנק, אַז די ריין קאַפּיטאַליסטישע עפּאָכע האָט זיך פערענדיגט אַז מיר זענען אַריינגעטראָטען אין אַ נייער עפּאָכע, אַן איבערגאַנגס־צייט פון קאַפּיטאַליזם צו סאָציאַליזם, אַ צייט פון אַן אינווייניגסטען קאַמף צווישען די קאַפּיטאַליסטישע און די סאָציאַליסטישע עלעמענטען אין דעם עקאָנאָמישען פּראָצעס גופא? און אויב אַזוי — וואָס זענען די נייע ענטוויקלונגס־געזעצען פאַר אָט דער נייער צייט און וואָס דאַרף בעשטעהען די אַקטיווע, פּאָליטישע טעטיגקייט פון דעם פּראָלעטאַריאַט, כדי צו אַרבייטען אין פולער האַרמאָניע מיט די נייע ענטוויקלונגס־געזעצען?

די גרעסטע צאָל פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פאָרשער איז נוטה אָנצונעהמען, אַז עס איז טאַקע אַזוי: מיר זענען אַריינגעטראָטען אין אַ ניי־עם סאָציאַל־עקאָנאָמישען פּעריאָד, אין וועלכען עס וויד קען כוחות, וועלכע קאַרל מאַרקס האָט נישט געקאָנט אַריינבעמען ערגסט אין חשבון.

אין זיינע צייטען איז דער גאַנצער עקאָנאָמישער פּראָצעס בעהערשט געווען פון דער ריין־קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג. דער שטאַט איז דעמאָלט געווען נישט מעהר, ווי אַ געצייג אין די הענט פון דער בורזשואַזיע. זיין היסטאָרישע מיסיע איז געווען אַ ריין נעגאַטיווע: אָפּצוהיטען, אַז קיין זאַך זאָל נישט שטערן דעם פרייען לויף פון דער קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג, קיין זאַך זאָל נישט איינהאַלטען איהר טרייבענדיגע קראַפט. — דעם גייסט נאָך פּראָפיט. אויף וויפיל דער שטאַט האָט געהאַט אַ פּאָזיטיווע ווירקונג אויף דעם ריין עקאָנאָמישען גאַנג, איז זי בעשטאַנען נאָר אין דער ראָלע פון אַן אונטערהעלפער, וואָס האָט, דער עיקר, דורך טאַריפען, האַנדעלס־טראַקטאַטען, שטייער־פּאָליטיק און פאַבריק געזעצגעבונג, בעדייטענדיג אונטערגעהאָלפען דעם פרייען קאַפּיטאַליסטישען לויף נאָך פּראָפיט. אין דער איצטיגער צייט האָט זיך אָבער די מיסיע פון דעם שטאַט בעדייטענדיג פערענדערט. ער קאָן זיך נישט בעגנוגענען מיט דער ראָלע פון אַ שומר, פון אַ סאָלדאַט מיט דער ביקס, וואָס שטעהט אויף דער וואַך ביי דעם קאַפּיטאַליסטישען פּאַלאַץ; אויך נישט מיט דער ראָלע פון דעם הויז־אויפפּאַסער, וואָס דאַרף האַלטען דעם גאַנצען בנין, די גאַנצע קאַפּיטאַליסטישע סטרוקטור, „אין דער בעסטער אָרדנונג" און אונטערשטיצען מיט אַ זייל דעם אָדער יענעם, שוואַך געוואָרענעם טייל זיינעם.

דער מאָדערנער שטאַט ווערט אַלץ מעהר און מעהר אַ מיטבאַלעבאָס אין אַלע עקאָנאָמישע פּראָצעסען פון דעם לאַנד, אויך אין דעם קאַפּיטאַליסטישען. ער ווערט שיער נישט אַ גלייכער שותף מיט דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. ער האָט אָבער אויך זיינע אייגענע אינטערעסען, זיינע ריין־פּאָליטישע לעבענס־נויטען, וואָס שטימען נישט אַלעמאָל האַרמאָניש צונויף מיט די פּראָפיט אינטערעסען פון זיין שותף. על כל פּנים האָט מען אין מאַרקס'עס צייטען גאָר נישט געקאָנט פאָראויסזעהן אַזאַ אימפּעטיגען אַריינגרייף פון דער פּאָליטיק, פון דעם שטאַט אין די ריין עקאָנאָמישע פּראָצעסען פון דער געזעלשאַפט.

אָבער נאָך אַן אַנדער פּאָליטישער כוח האָט זיך אין די לעצטע צייטען, — און, דער עיקר, נאָך דעם וועלט־קריג, — אַריינגעמישט אין דעם זעלביגען עקאָנאָמישען פּראָצעס, וואָס פערהאַמעוועט זיין פרייען לויף; דאָס איז די ראָלע פון דער איצטיגער אָרגאַניזירטער אַרבייטער בעוועגונג.

אין דעם פּעריאָד פון ריינעם קאַפּיטאַליזם איז די אַלץ אָנוואַקסענדיגע אַרבייטערשאַפט נאָך נישט געווען קיין כוח, וואָס ווירקט אויף דעם גאַנג פון דער קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג. עקאָנאָמיש האָט די אַרבייטערשאַפט געשפּילט די וויכטיגסטע, אָבער פּאַסיווסטע ראָלע אין יענעם פּראָצעס; די ראָלע פון דער אַרבייטס־קראַפט, פון אַ בעשטימטער „סחורה", וואָס דער קאַפּיטאַליסט קויפט אויפ'ן מאַרק, און וואָס ער נוצט אויס צוליב זיינע אינטערעסען, פּונקט ווי ער נוצט אויס די באַטור־קרעפטען אין דער בעוועגונג פון זיינע מאַשינען. אמת, פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער באַלעבאַטישקייט איז וויכטיג אייגענטליך נישט די מעכאַנישע בעוועגונגס קראַפט, וואָס ליגט אין דעם אַרבייטער'ס מוסקולען, נאָר די סאָציאַלע פונקציע, וואָס אָט די בעוועגונגס־קראַפט פון דער מענשליכער אַרבייט האָט: די פונקציע, צו בעשאַפען ווערטען און „מעהרווערטען", פון וואַנען עס שטאַמען די רענטען, די פּראָפיטען און כל'ערליי אַנדערע הכנסות פון דער בורזשואַזיע. אָבער די סאָציאַלע פונקציע, די ווערט־בעשאַפענדיגע פונקציע פון דער מענשליכער אַרבייט, וועלכע דער קאַפּיטאַליסט נוצט אויס פאַר זיך, קויפענדיג די מענשליכע אַרבייטס־קראַפט, איז דורכגעפיהרט געוואָרען פון דעם פּראָלעטאַריאַט ריין פּאַסיוו, לויט די דיריגירענדיגע בעשטימונגען פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס, און איז נישט איינגאַנצען געווען קלאָר, נישט דעם קאַפּיטאַליזם, נישט דעם אַרבייטער, ביז זי איז פאַר דעם אַרבייטער און פאַר דער וויסענשאַפט אויפגעקלערט געוואָרען, אַ דאַנק דעם געניאַלען אַנאַליז פון קאַרל מאַרקס.

על כל פּנים איז די עקאָנאָמישע ראָלע פון דעם פּראָלעטאַריאַט דורכגעפיהרט געוואָרען נאָר אין די פיר ווענט פון דער פאַבריק, אין יענע זאַמעלבאַסיינען, וואוהין עס שטראָמט אַריין דעם אַרבייטער'ס „ווערט בילדענדיגע סובסטאַנץ". דרויסען פון דער פאַבריק איז דער אַרבייטער נישט געווען קיין כוח, וואָס זאָל קאָנען אַרויפלייגען זיין שטעמפּעל אויף דער טענדענץ פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג.

דרויסען פון דער פאַבריק איז די אַרבייטערשאַפט, אין איהרע פּאָרעפשטע רייהען, געווען אַ ריין פּאָליטישער כוח, וואָס האָט אָבער נישט איינגעווירקט אויף דער סטרוקטור פון דעם עקאָנאָמישען בנין. זיין פּאָליטישען כוח האָט דער פּראָלעטאַריאַט אויסגענוצט, כדי צו אָרגאַניזירען זיך אין אַ קעמפענדיגער אַרמעע, וואָס דאַרף אָנפאַלען אויף דעם קאַפּיטאַליסטישען פּאַלאַץ און איינבעמען איהם אין שטורם. די עקאָנאָמישע ראָלע פון דעם פּראָלעטאַריאַט און זיין פּאָליטישע ראָלע זענען, לפי דעם, געווען אָפּגעריסען איינע פון דער אַנדערער.

אָבער אויך דאָ איז, — אין די אייראָפּעאישע לענדער, — פאָרגעקומען אַן ענדערונג. אויך די ראָלע פון דעם פּראָלעטאַריאַט איז איצטער אַ צונויפגעפלעכט פון עקאָנאָמישע און פּאָליטישע ווירקונגען. די אַרבייטער פערסטראַכירונגען, וואָס זענען אַן אַריינגרייף פון דער שטאַטס־פּאָליטיק אין דער עקאָנאָמישער באַלעבאַטישקייט, — דער עיקר די אַרבייטסלאָזען־פערזיכערונגען, — זענען געוואָרען אַ כוח, וואָס שטערען דעם פרייען, ריין־קאַפּיטאַליסטישען לויף. בעזונדערס האָט זיך דאָס אַרויסגעוויזען אין דער צייט פון דעם איצטיגען וועלט־קריזיס.

אָט די נייע כוחות, — די עקאָנאָמישע ראָלע פון דעם שטאַט און דער דרוק פון דער אַרבייטערשאַפט אויף דער גאַנצער באַלעבאַטישקייט פון דער געזעלשאַפט — ברענגען אַרויס גאַנץ נייע דערשיינונגען אין דעם לעבען, אין וועלכען עס שפּיגלען זיך אָפּ גאַנץ נייע ענטוויקלונגס־געזעצען.

נאָר ווענען זיי — ווי די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פאָרשונג טייטשט זיי אויס — אַן אַנדערש מאָל.

די מעדיצין פון פאַסטען

(מעדיצינישע שמועסען) פון ד"ר י. טען

גאַנדי האָט זיך שוין אָפּגעזאָגט פון פאַסטען. די וועלט איז געווען פול מיט די נייעס פון דעם גרויסען אויפטו. מען האָט אַרויסגעגעבען ביולעטינס, ווי להבדיל, ווען אַ קעניגין געהט צו קינד, און דער עולם האָט זיך צוגעהערט צו יעדען וואָרט וואָס איז געקומען פון זיין תפיסה מיט אַ פערכאַפּטען אָטעם, און עס איז אַ סברא, אַז וואָס קיינער האָט נישט געקאָנט דערגרייכען מיט קאַמף און בלוט פערגיסען, האָט גאַנדי אויסגעפיהרט מיט זיין תענית. די מעכטיגע בריטישע אימפּעריע האָט נישט אַזוי פיל מורא געהאַט פאַר די דעמאָנסטראַציעס פון די מיליאָנען הינדו׳ן און נישט פאַר'ן באָיקאָט אויף איהרע סחורות, ווי פאַר גאַנדהיס תענית.

ווי לאַנג קאָן אַ מענש פאַסטען?

אַ דייטשער געלעהרנטער האָט גענוי שטודירט דאָס פּראָבלעם פון פאַסטען און איז געקומען צום שלוס, אַז אַ נאָרמאַל־דערנעהרטער מענש קאָן פאַסטען צוואַנציג טעג אָהן אַ שום שאָדען, פערשטעהט זיך, דאָס איז נאָר געעדט ביים גוי'אישען תענית, דאָס הייסט ווען מען פאַסט טאַקע ווי אין פּסוק שטעהט, אָבער מען זשאַלעוועט נישט קיין וואַסער טרינקען. וואָרים יעדער מענש פערמאָגט אַ געוויסען זאַפּאַס, וועלכען דער קערפּער פערצעהרט, אָבער אָהן וואַסער קאָן מען זיך נישט בעגעהען. דאָס האָט אַפּנים דער קלוגער מאַהאַטמאַ גאַנדהי געוואוסט, און כאָטש ער האָט אין זיך קיין עסענוואַרג נישט גענומען, האָט ער אָבער פון אַ טרונק וואַסער זיך נישט אָפּגעזאָגט. אָהן וואַסער קאָן מען נישט דעהר לאַנג אויסהאַלטען. די בלוטען ווערען פערגליווערט (איינגעדריקט) און אַלע לעבענס־פּראָצעסען ווערען פאַרוואָליע איינגעשטילט.

אָבער עס זענען פערהאַן רעקאָרדס אויך אין פאַסטען.

אַ דייטשער הונגער־העלד, וואָס האָט געוואָלט דעמאָנסטרירען, אַז „דייטשלאַנד איז איבער אַלעס" האָט געפאַסט גאַנצע פערציג טעג. דאָס איז געשעהן מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק ווען די וועלט האָט זיך יעדער'רעש'ט מיט זיין נאָמען — אַ נאָמען וועלכען איך האָב שוין פערגעסען, מחמת מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק איז פאַסטען געווען אַ מאָדע און גאַנץ אָפט האָט מען פערעפענטליכט נייע מעשיות איבער די תענית־אַרטיסטען.

אַן אַנדער בערימטער פאַל, וואָס ווערט אָפט ציטירט, איז וועגען אַ הונגער־שטרייק פון אַ פּאַרשוין, וואָס האָט געפאַסט 31 טעג און האָט פערלאָרען נישט מעהר ווי צוואַנציג פּראָצענט פון זיין וואָג. ער האָט, אמת געפיהלט שוואַכער ווי פריהער, אָבער זיין זעה־קראַפט איז געוואָרען שאַרפער און דער מח קלאָרער. ער האָט געקאָנט טאָן גייסטיגע אַרבייט מיט מעהר ענערגיע איידער ווען עס איז פריהער.

פון וואַנען נעהמט זיך אַזאַ פּאַראַדאָקסאַלע ערשיינונג?

דער גוף איז אַ וואונדערבאַרע מאַשין. מען זעהט דאָס בעשיינפערליך ביים פאַסטען. דער קערפּער פערטיידיגט זיך אַנטקעגען אַזאַ מין שטרייק. דער מענש וואָס פאַסט ווערט אַ קאַניבאַל; ער עסט זיך אַליין. צוערשט קומט אַ מידקייט, וואָס איז נישט נאָר אַ פּועל יוצא פון הונגער, נאָר אויך אַ פערטיידיגונגס־מיטעל פונ'ם קערפּער, כדי נישט צו פערלירען צופיל ענערגיע. דער קערפּער שפּאָרט מיט יעדער אומנוציגער בעוועגונג. אַ מידער מענש זיצט אָדער ליגט. ער רירט זיך ווייניג. ער אַרבייט נישט. דאָס אַליין איז אַ מין בעשרענקונג פון דעם אומנוטיגען און נאָך מעהר פון דעם אומנוציגען פערברויך פון קראַפט. דער קערפּער שפּאָרט קראַפט. אָבער גאָר אינגאַנצען קאָן דאָס נישט העלפען.

דאָס האַרץ קלאַפּט און די לונגען אָטעמען און די געדערים אַרבייטען, צי עס איז יאָ פערהאַן ביי וואָס, צי נישט. און אַזוי דרעהען זיך די יעדער פון דער מיהל און פערברויכען ענערגיע.

דער קערפּער דאַרף האָבען הייץ־מאַטעריאַל, און אויב מען פיהרט צו איהם נישט צו קיין „קוילען" פון דרויסען, נעהמט ער עס פון זיין אייגענעם זאַפּאַס און עסט אויף די אייגענע אברים. אָבער אין אָט דעם פּרט העדשט אין קערפּער אַ קלוגע עקאָנאָמיע. צוערשט ווערען פערברויכט די ווייניגער וויכטיגע געוועבען, דאָס פעטס איז דער ערשטער קרבן, דער פּועל יוצא דערפון איז, אַז מען ווערט דאַרער, כמעט הויט און ביינער, אויב דאָס פאַסטען געדויערט לאַנג.

נאָך דעם פעטס קומען די זאַפטיגע אָרגאַנען, ווי דער לעבער, דער מילץ, די נירען, די מוסקולען, די געדערים, און שפּעטער אפילו די הויט און די האָר. מילא, אויב עס איז נישטא קיין פלייש, עסט מען לעדער. אויך די ביינער ווערען אָנגעריפען. אַלע אָרגאַנען גיבען אָפּ אַ טייל פון זייער זאַפּאַס ביז צו אַ געוויסען מינימום, אָהן וועלכען זיי קאָנען נישט פונקציאָנירען, אַפילו דאָס האַרץ און די געהירען ווערען נישט פערשוינט, אָבער זיי בלייבען פאַר'ן לעצטען ביסען. די צוויי מיוחסים זענען אַזוי וויכטיג פאַר'ן קערפּער, אַז זיי ווערען געשוינט מעהר ווי אַלע.

דאָס האַרץ פון אַ דערוואַקסענעם מענשען וועגט אַרום 850 גראַם. אַזאַ האַרץ, וועלכע מען האָט אונטערזוכט ביי אַ מענשען, וואָס איז געשטאָרבען פון הונגער, האָט נאָך אַלץ געהאַט גאָר אַ קליינעם פערלוסט אין געוויכט. ווי געזאָגט, איז דער קערפּערליכער „קאַניבאַל", וואָס עסט זיך אַליין, גאָר אַ ציוויליזירטע בריאה און עסט מיט מאָס. דער טויט קומט נישט אַזוי צוליב פערלוסט פון געוויכט, ווי צוליב דער צופאַלונג און פערצעהרונג פון דעם אייגענעם געוועב, וואָס פּראָדוצירט גיפטיגע מאַטעריאַלען פאַר'ן אייגענעם קערפּער.

און ווי אַזוי קען מען אויסהאַלטען אַזאַ לאַנגען תענית?

עס איז אַ פאַקט, אַז די הונגער־ליידען זענען גרויסע נאָר די ערשטע פּאָר טעג. דאָס געפיהל פון הונגער קומט צוליב קרעמפּען פון אַ ליידיגען מאָגען. דער מאָגען ציהט זיך צונויף אין אַ קראַמף אויב ער בלייבט לאַנג ליידיג און אויב גאָרנישט איז פערהאַן אין מאָגען, ליידט מען יסורים און מען האָט דעם געפיהל פון הונגער. שפּעטער הערט דאָס אויף. די יסורים זענען נאָר גרויסע ביים מאַנגעל פון וואַסער. און עס איז אַ סברא, אַז בנוגע שמערצען האָט דער נביא אין איבריגע נאָך אַ טאָג־צוויי פאַסטען זיך ווייניג־וואָס געהאַט צו בעקלאָגען — ממש אַז עס איז פאַר איהם געווען לייכטער צו פאַסטען איידער צו עסען.

מעהר מענשען ווערען קראַנק פון צופיל עסען איידער פון פאַסטען. בשעת דער מלחמה, ווען אַזוי פיל מענשען האָבען געהונגערט, איז די בעפעלקערונג געווען אַ געזינטערע איידער היינט. נאָך דער מלחמה, ווען עסען איז נישט מעהר ווי אַ פראַגע ווי האָבען אַ פּאָר גראָשען אין קעשענע, מענשען פעטלייביגע, וואָס האָבען געליטען פון דער צוקער־קראַנקהייט, גיכט, רומאַטיזם און האַרץ און מאָגען איבערלאַסטונג, זענען געוועזט געוואָרען אָהן קאַרלסבאַד און אָהן נאַוהיים.

אויסער פאַר מענשען וואָס ליידען פון שווינדזוכט, האַרץ־קראַנקהייט, בלוט־מאַנגעל אָדער פון אַנדערע אָפּצעהרענדע חולאת׳ן, איז פאַסטען אַ טאָג אָדער אַ פּאָר טעג דורכ'ן יאָהר, דווקא נישט קיין שלעכטע רפואה.

אין ווילנא

(פון מיינע קינדער־יאהרען)

פון פּרץ הירשביין

מיט שטילע טריט בין איך אָנגעקומען קיין ווילנע; מיט שטילע טריט בין איך אומגעגאַנגען אין ווילנער גאַסען. ווילנע די שטאָט האָט צומאָל ביי מיר אַרויסגערופען פחד. ווילנע די נייע היים האָט פון מיר געפאָדערט, איך זאָל זי ליב האָבען.

ווילנע האָט געהאַט אַ סך סודות; און אויך אַ סך ווינקלען אין לעבען פאַר מיר שוין אָפען און אַנטפּלעקט. אַלץ ווייטער איז דערווייטערט געוואָרען פון מיר די שוועל פון אַלטען בית־מדרש. דורכגעהענדיג פערביי די קלויזען אַרום שול־הויף, ווען דורך די אָפענע פענסטער האָט אַרויסגעשלאָגען צום דרויסען אַ גמרא־ניגון, איז דאָס געווען צו מיר — גלייך דער ניגון קומט פון אַ ווייטער, סודות־פערשלייערטער וועלט.

ס'איז נישט געווען מיין לעצטער חוב, וואָס איך האָב נאָך אָפּגעצאָלט מיינע פערגאַנגענע טעג און יאָהרען אין בית־מדרש, ווען איך האָב צונויפגענומען קלויזניקעס אין איינער פון די קלויזען אַרום ווילנער שול־הויף און דאָרטען מיט זיי נאָך מיטגעהאַלטען ביי אַ בלעטעל גמרא; מיט זיי געלערנט לשון־קודש און דיקדוק. איך האָב געוואָלט ענטקעגען קומען די זוכערס. טיילווייז בין איך איינינע פון זיי טאַקע ענטקעגען געקומען און טאַקע אַ האַנט דערלאַנגט. אפשר, איילווייז, אָנגעוויזען דעם ווייטערדיגען וועג אין לעבען.

געווען גאַנץ באַטירליך, אַז מיט דער צייט וואָלען פאַר מיר אַרויסקומען בולט'ער שטיקער ווילנער לעבען, ווייט אָפּגעלייגט פון שול־הויף מיט זיינע קלויזען; פון שול־הויף מיט זיין קדושה; ווען אַלץ מעהר און מעהר האָט מיך פערכאַפּט דער עיקר לעבענס־שטראָם, וואָס האָט גערוישט אין די גאַסען און געסלעך פון דער גרויסער ווילנע. איך האָב דאָך שוין אין דער שטיל שירים מחבר געווען, דערציילונגען געשריבען און די אויגען האָבען אָנגעהויבען צו נישטערען אַן אַ זייט פון בית־מדרש, בעגערט דאָרטען צו געפינען אַ נייעם, לעבעדיגען תוכן.

אגב האָב איך שוין אוועקגעשיקט קיין וואַרשאַ, אין פערלאַג „אַחיאָסף" — אַ שיר און אַ דערציילונג. דער שיר — אַ ביסעל פון מיין אייגענער בענקשאַפט. און אַ דערציילונג אויף יודיש. בעשרייבענדיג דאָס לעבען פון די, וואָס אינען זייערע טעג און נעכט אַפּ אין ווילנער פינסטערע קעלערען. דעם שיר האָב איך געבעטען דרוקען אין העברעאישען „הדור". די דערציילונג — אין יודישען „יוד". און כאָטש איך בין געווען זיכער, אַז סיי דער שיר און סיי די דערציילונג וועט מען נישט דרוקען — האָט עס אָבער שוין אַרויסגערופען ביי מיר אַ האַרץ־קלאַפּ, יעדעס מאָל, ווען איך האָב מיר אויסגעמאָלען די שטאָט וואַרשאַ, וואו די רעדאַקטארען האָבען געהאַלטען אין האַנט מיין העברעאישען שיר און יודישע דערציילונג.

די שטאָט ווילנע איז שוין אין מיין בלוט אַריין. די ווילי'ע, אַ בעצוימטע מיט סאָסנע און יאָדלע, זי קומט פון ערגעץ און פליסט מיט די בלויע און צומאָל גרינע וואַסערען. איך ווייס, אַז די ווילי'ע געהט אוועק ביז קאָוונע און ביי סלאָבאָדקע פאַלט זי אַריין אין ניעמאַן אַריין. און שטעהענדיג ביי דער ווילי'ע, בעגלייטענדיג מיט די אויגען דעם גרין־בלויען שטראָם, וואָס ציהט פון קאָוונע און סלאָבאָדקע, קומט מיר נאָך צומאָל אַרויף אויפ'ן זינען די סלאָבאָדקער גרויסע ישיבה מיט מוסר'ניקעס, וואוהין מיין וועג איז אפשר געווען אָנגעצייכענט און איך האָב דעם דאָזיגען וועג אויסגעמיטען; האָב דעם דאָזיגען וועג אויסגעוויכט. אוודאי ווערט צוליב דעם מיין געמיט פערקלעמט. ווייל ערשט נעכטען האָב איך איבערגעריסען מיט אַזאַ לאַנגער שורה טעג, וואָס וועלען פערפאַלען ביים ראַנד פון מיינע קינדערשע הימלען און מיט אַ מאָל געמאַכט אַזאַ שפּרונג — אַזש אַרויסגעשפּרונגען פון בית־מדרש אין ווילנער גאַסען אַריין... אַרויסגעשפּרונגען פון אַ דורות־אַלטער וועלט, וואו איך בין געווען מיט אַלע מיינע רמ"ח אברים איינגעוואַקסען און — אַריינגעשפּרונגען אין ווילנער גאַס אַריין; אין ווילנער גרויען און וואָכעדיגען לעבען אַריין. און דעריבער געהע איך מיט שטילע טריט אום אין ווילנער גאַסען.

אָפּטמאָל טרעפט אויך, איך דערשפיר פּלוצלינג
ווי די ערד זינקט אונטער מיר פיס און איך בלייב אין
לופטען הענגען, צווישען הימעל און ערד...

ווייל די פריהערדיגע תורות, וואָס איך האָב געזאַמעלט אין מיר דורך אַזוי פיל טעג און וואַכע נעכט — די דאָזיגע תורות וויל איך פערמשפט'ן און קען נישט. די נייע תורות, וואָס איך זאַפּ איין מיט אַזוי פיל דורשט — זיי האָבען נאָך דערווייל דעם יסוד אונטער מיין לעבען נישט פערפעסטיגט. מיין דין העפטעלע געשריבענע שירים; מיינע פאַר אין יודישע געשריבענע דערצעהלונגען — ס'איז אַ מין בינשטאָק, וואו איך האָב האָניג איינגעזאַמעלט; נשמה־האָניג אָפּגעלייגט; צו אָפט קעהר איך און ווענד מיינע אויגען צו מיין אייגענעם בינשטאָק. אויסטערלישער האָניג, וואָס וועקט פון פערבאָרגענ'יש זיסען פיין; אויסטערלישער האָניג, וואָס שיכור'ט דער יוגענט; פערשלייערט אין אַ ווייסען שלייער — סיי די פערגאַנגענע טעג און סיי דעם ליכטיג־אויסגעדאַכטען עתיד.

איך קום אָפט אַרויס אויף די ברייטע גאַסען אין צייט, ווען פון די גימנאַזיעס געהען אַרויס סטודענטען און סטודענטקעס; — גאָר אַן אַנדערער יונגער דור. איך וויל אין פנים פון דעם דאָזיגען דור דערקענען דעם גייסט, וואָס האָט מיך געבונדען צום אַלטען בית־מדרש — און איך דערקען נישט. איך וויל אויך אין זייער געשטאַלט דערקענען מיין 'ציטיגען שטרעבען — און קען עס אויך נישט.

איך געה אוועק צום נאַוויגראַדער באַרג־אַרויף, בעטראַכט די ווילנער אָרימקייט, וואָס ליגט אין שטויב, אָהן ווערטער מאָנט די אָרימקייט ביי מיר מיין האַנט. וואָס מעהר איך טרעט דעם וועג צו דער ווילנער אָרימקייט — ווערט מיר אַלץ מעהר דאָס פנים פון דער אָרימקייט בעקאַנטער.

צי קען גיין דען זאָגען, אַז פון בית־מדרש בין איך אַרויס אַ דערוואַקסענער; און מיינע טריט, כאָטש שטילע, זענען געווען זיכערע... דאָס אוודאי נישט. פונקט ווי אין בית־מדרש ביי דער גמרא האָט מיין שטים הויך געקלונגען; פריי אַרויסגעשטראָמט דורך די זומערדיג־אָפענע פענסטער אין גאַס אַריין, אַט אַזוי איצטער, פערקעהרט — זינט כ'האָב די תלמוד־ספרים צוגעמאַכט, איז מיין שטים שטילער און שטילער געוואָרען. מיינע פרייע רייד — זענען אויך שטילע רייד. מיינע פרייע בעוועגונגען — שטילע בעוועגונגען. ווילנע, „די שטאָט און מוטער אין ישראל" — זי האָט פאַר מיר געהאַט איהרע מוטערליכע בליקען, און אויך דעם שטרענגען בליק פון קאַרגען, כ'האָב אויך געוואוסט, אַז ווייטער פון ווילנע איז דערווייל קיין אויסוועג נישטאָ. אין ווילנע ווער איך ווידער געבוירען אויף יענער זייט פון אַלטען בית־מדרש. דאָ געהט איצטער מיין נייער באַרג־אַרויף און באַרג־אַראָפּ. ליב איז מיר אַליין צו פערדינען מיין חיונה. איך היט מיינע תלמידים און זעה, איך זאָל מיין בעשיידענע שכירות כשר פערדינען. איך טראָג דעם אחריות פון אַ לעהרער. איך בין דאָך שוין צוואַנציג יאָהר אַלט. כאָטש איך ווייס נישט ווי אַזוי איך זאָל די צוואַנציג יאָהר ברענגען אין אַ סדר. מיינע דערפאַהרונגען פון דערהיים — זענען איצטער די צוגעפּאַסטע צום לעבען. די דערגרייכונגען אין בית־מדרש, מיט דער הילף פון מיין שטענדיגער התמדה — פון זיי קען איך נאָר בענוצען די ידיעות, וואָס איך האָב בגנבה, אין די גע'גנב'עטע שעה'ן פון אייגענעם שלאָף, דערגרייכט.

ס'איז דאָך מיין ערשטער שעהנער זומער אין ווילנע, כאָטש שוין באַלד צוויי יאָהר, זינט איך בין צום ערשטען מאָל אַהער געקומען. איך האָב אַפילו איינמאָל געפּרובט קינדיש אוועקגעהען צו דער ווילי'ע, מיט'ן פולען מויל געפּרובט זופּען דאָס וואַסער פון דער ווילי'ע, איבערבויגענדיג מיין פנים צום בלוי־גרינעם־שטראָם...

און מיט אַ מאָל — איך געה אַריין אין סטראַשון'ס ביבליאָטעק, הויב אָן בלעטערען, דעם נאָר־וואָס אָנגעקומענעם פון וואַרשאַ, וואָכענשריפט „הדור"; בלעטער דעם „הדור" און דערזעה אַ שמאָל לענגליכען געדרוקטען שיר — „געגועים"... אונטער'ן שיר גע'חתמ'עט אַ נאָמען פון מחבר: — פּרץ הירשביין — — אַ הערץ טהוט אַ שלאָג אין קאָפּ אַריין. עס הויבט אָן שטעכען אין די שלייפען, די קני ווערען שוואַך — ממש אַנידערצופאַלען.

איך קען דעם נומער „הדור" נישט אַרויסנעמען פון ביבליאָטעק. אייל איך אוועק צו די מוכרי־ספרים־ניקעס אויף דייטשער גאַס און קריג צו קויפען דעם אייגענעם נומער „הדור". איך גלויב נישט, אַז אין דעם דאָזיגען געקויפטען „הדור" וועל איך געפינען דעם אייגענעם שיר „געגועים" מיט דעם אייגענעם נאָמען פון מחבר אונטער'ן שיר. איך בלעטער, בלעטער — די הענט ציטערען בלעטערענדיג.

— „געגועים!"

דער אייגענער שמאָל־לענגליכער שיר מיט דעם אייגענעם אונטערשריפט.

איך לייג דעם נומער צונויף אין צווייען איינדערלענג; לייג איהם אַריין אין בוזים־קעשענע און לאָז מיך אוועק אין ווילנער גאַסען — גאַס־איין, גאַס־אויס. דער נומער „הדור" ברענט מיר אין קעשענע. איך קום אָן אין זומער־גאַרטען, אייל אויפ'ן שלאָסבאַרג; אויפ'ן סאַמע שפּיץ באַרג נעהם איך אַרויס דעם „הדור" און מיש־אויף דעם שיר „געגועים"... יאָ, דער שיר איז נאָך אַלץ אין נומער געדרוקט. קיינער וועט איהם נישט אַרויסנעמען און נישט אויסמעקען.

איך וויל מיר אויף קלאָר איבערלייגען, בעגרייפען וואָס דאָ איז געשעהען מיט מיר. איך קען עס מיט אַ מאָל נישט בענעמען. טרעהרען בריהען אין די אויגען. מיין פרומע בעציהונג צום געדרוקטען וואָרט; מיין יראת הכבוד צו די מחברים, וועמעס נעמען איך לייען איבער אונטער זייערע ווערק — דאָס שטערט מיר אויפצונעמען מיין אייגענעם נאָמען, געדרוקט שוואַרץ אויף ווייס, כאָטש מיין אייגענער נאָמען איז אונטער אַ שיר „געגועים", וואָס איך האָב געשריבען אין נאַווי־שוויאַטער בית־מדרש, אין צייט פון הונגער, קעלט און נויט.

איך אייל אין נאַווי־שוויאַטער בית־מדרש, אפשר וועל איך דאָרטען בעגעגענען חברים אין נויט; אפשר וועל איך בעגעגענען עלטשיק'ן, איהם בעווייזען דעם געדרוקטען שיר. און אפשר טאַקע פאַר די ווענט פון דעם קעלערדיגען בית־מדרש, וואו איך האָב דעם שיר „געגועים" אַזוי פיל מאָל ציטערדיג געלייענט, דאָרטען וועל איך איהם איצטער פאַר די ווענט ווידער איבערלייענען.

נאָר אַנשטאָט דעם נאַווי־שוויאַטער בית־מדרש — קום איך אין מיין קליין חדר'ל; פערמאַך די טיר און פאַל ווי אין אַ חלום אַריין. זאָל איך זינגען? זאָל איך וויינען?

אַזאַ אחריות, האָב איך מיט אַ מאָל דערשפירט. אחריות פאַר וועמען? אחריות פאַר מיינע אייגענע רייד. אחריות פאַר מיינע אייגענע טריט.

איך בעגעגען בעקאַנטע, נישט מיט אַ געפיהל

(ווייטער זעה 14־טע זייט)

שפּרינצע ראַצע קויפט „חתן בראשית"!...

א בינטעל צרות פון א לאַדזשער יוד צוליב'ן... אדוואקאט

פון י. אַבערזשאַנעק

כ'האָב אייך געוואָלט פרעגען אין פראַגע: זאָגט מיר, כ'בעט אייך, איהר האָט שוין געהאַט צו טון מיט אַנ'אַדוואָקאַט?

יאָ, זאָגט איהר? איהר האָט שוין געהאַט עסקים מיט אַדוואָקאַטען? אויב אַזוי וועט איהר מיר בעסער פערשטעהען און מיטפיהלען מיין אומגליק.

בעהיט און בעשערימט זאָל מען ווערען פאַר די אַדוואָקאַטען. טאָמער פאַלט איהר אַריין אין די הענד פון אַנ'אַדוואָקאַט, דאַרפט איהר בעצייטענס אָפּזאָגען וידוי.

ווייל אַדוואָקאַטען צו אַדוואָקאַטען זענען נישט גלייך, ס'זענען פערהאַנען פערשיידענע אַדוואָקאַטען: יונגע אַדוואָקאַטען און אַלטע אַדוואָקאַטען. יונגע אַדוואָקאַטען מיט געשליפענע צינגלעך, מיט מעכאַנישע פיסקלעך, וואָס רעדען פאַר פייער און וואַסער, ווי אַ יודענע להבדיל, און אַלטע אַדוואָקאַטען, וואָס האַלטען זיך ביים קוהעקס און אַ וואָרט אין ביי זיי אַ רענדעל.

אַדוואָקאַטען זענען פונקט ווי די דאָקטוירים: אַ דאָקטאר טאַפּט, האָרכט, הייסט אייך אָטעמען, צעהלען ביז צעהן, אַרויסשטעקען די צונג, און צום סוף שטעלט ער פעסט, אַז... דער ערשטער דאָקטאר איז אַ קאָוועל, דאָס אייגענע איז מיט די אַדוואָקאַטען: איינער זאָגט פונקט קאַפּויר וואָס דער אַנדערער, יעדערער האָט זיך זיין קוהעקס, און דער שפּיץ איז, אַז אַלע האָבען זיי אַ טשיינעק — אַז נישט געדאַכט זאָלען זיי ווערען, די אַדוואָקאַטען!..

וואָס איך בין אַזוי אויפגעבראַכט אויף די אַדוואָקאַטען? וואָס האָבען זיי מיר אַזעלכעס געטאָן, פאַרוואָס איך קען זייער נאָמען נישט הערען? ווייל זיי האָבען מיך געפיהרט אין באָד אַריין, און צוליב זיי, רופט מען מיך איצט אין לאָדז — זעליג אַבעלע חתן־בראשית!..

איהר לאַכט? אוודאי מעגט איהר לאַכען, אז איהר האָט נישט געהאַט צו טון מיט אַדוואָקאַטען, וואָלט איהר אָבער געהאַט צו טון מיט די לייט, און וואָלט איהר צו 70 יאָהר זיך געמוזט גטן און צוריק חתונה האָבען מיט אייער אייגענע ווייב, וואָלט איך שוין נישט אָנגעגאַנגען קיין געלעכטער — הערט בעסער אויס די מעשה:

ווי איהר ווייסט בין איך אַ לאָדזער יוד, און אַז אַ לאָדזער יוד, בין איך דאָך אַ מאַנופאַקטוריסט, און אַ מאַנופאַקטוריסט איז דאָך, פערשטעהט זיך, אויך געהאַקטע צרות, זאָגט צו מיר אַנימעלטען מיין יודענע, מיין שפּרינצע ראַצע אַזוי! זעליג אַבעלע, וואָס וועט זיין דער סוף? ווי לאַנג וועסטו נאָך צאָהלען און צאָהלען? פאַרוואָס זאָלסטו נישט טון אַזוי ווי אַלע לאָדזער יודען טון? פאָלג מיך, זעליג אַבעלע און מאַך אַ „קנאַק"!.. אַלע יודען קנאַקען, די גרעסטע מאַגנאַטען פּלאַצען, פאַרוואָס זאָלסטו, זעליג אַבעלע, אויך נישט פּלאַצען, פאַרוואָס?

האָב איך דאָך געטראַכט, אַז מיינע רעדט ווי אַ בר־דעת, פאַרוואָס זאָל איך טאַקע נישט מאַכען קיין קנאַק, פאַרוואָס? אויף ווען וואַרט איך? — זי איז דאָך כשר גערעכט, מיין שפּרינצע ראַצעלע, און דאָ הויבט זיך טאַקע אָן מיין לויפעניש, טאַפּעניש, זוכעניש, פון איין אַדוואָקאַט אַרויס און צום צווייטען אַדוואָקאַט אַריין. יעדער הערט מיך אויס, יעדער זוכט און נישטערט אין זיין קוהעק, יעדען צאָהל איך אַ 10־ערל פאַר דער „פּאַראַדע" און ער ווייס נישט וואָס איך וויל, און איך הייב נישט אָן צו פערשטעה... וואָס ער וויל — אַדוואָקאַטען!..

דער ערשטער אַדוואָקאַט איז געווען נאָך גאָר אַ יונגינשקער, נאָר וואָס פון דער אייער־שאָל אַרויס, איז ווי נאָר ער האָט מיך דערזעהען, איז די ערשטע פראַגע געווען: איהר ווילט דאָך אוודאי דאָס, וואָס אַלע יודען ווילען?

— וואָס ווילען אַלע יודען? האָב איך איהם געפרעגט.

— אַ „גאַדזור", און דער יונגער אַדוואָקאַט, אָדער ווי ער רופט זיך — פּאַפּליקאַנט (לייען: אַפּליקאַנט), האָט גענומען אַרבייטען מיט זיין צינגעל, און דער סוף איז געווען, אַז איך האָב איהם געגעבען אַ 10־ערל פאַר דער „פּאַראַדע" און בין אוועק צו אַ צווייטען אַדוואָקאַט.

דער צווייטער אַדוואָקאַט איז שוין געווען אַן אַלטער, נישט קיין פּאַפּליקאַנט, אַנ'אַדוואָקאַט מיט אַ גלאַנציגער ליסינע ווי די לבנה האַלב־חודש. מיט ברילען אויף דער שפּיץ־נאָז, און דערצו איז ער אַביסעל טויבלעך.

— וואָס פערלאַנגט איהר? — האָט מיך דער אַלטער אַדוואָקאַט אָפּגעמאָסטען פון קאָפּ ביז פיס.

— איך וויל מאַכען אַ קנאַק — האָב איך געענטפערט.

— רעדט העכער, האָט ער מיר געגעבען צו פערשטעהען, אַז ער איז אַ טויבער.

— איך וויל מאַכען אַ קנאַק, האָב איך איהם געשריגען אין אויער אַריין.

— שרייט נישט אַזוי, האָט ער זיך געבייזערט, איך הער דאָך, — ס'האָט אייך עמיצער, זאָגט ער, געגעבען אין באַק.

— נישט אין באַק, נאָר אַ קנאַק — איך... איך וויל מאַכען אַ קנאַק.

— כ'פערשטעה שוין, מ'האָט אייך, זאָגט איהר, צוגעגנבעט דעם פראַק.

— וואָס מיר פראַק און ווער מיר פראַק — איך וויל מאַכען אַ קנאַק, און כדי ער זאָל מיך פערשטעהען, וואָס איך מיין, האָב איך איהם געוויזען אַ פייג, אַז איך וויל די בעלי־חובות געבען אַ פייג, נישט קיין געלד.

— וואָס? איז דער אַלטער אַדוואָקאַט אויפגעשפּרונגען אַ צעקאָכטער — איהר וועט מיר פאַר דער „פּאַראַדע" געבען אַ פייג?

האָב איך דאָך געזעהן, אַז איך וועל מיט דעם אַלטען אַדוואָקאַט נישט ווייט פערפאָהרען, האָב איך איהם דערלאַנגט אַ 10־ער'ל און בין אוועק צו אַ דריטען אַדוואָקאַט.

דער דריטער אַדוואָקאַט איז שוין געווען אַ גמרא־קעפּעל, אַזוי ווי איך בין נאָר אַריבער די שוועל, האָט ער באַלד פערשטאַנען וואָס איך מיין, און גלייך צוגעטרעטען צו דער זאַך. אַזוי ווי איך האָב איהם נאָר געזאָגט: פאַנ'ע מעצענאַשע, איך וויל מאַכען אַ קנאַק, האָט ער באַלד אַ זעץ־אַרויס־געגעבען אַ גראַבען קרבן־מנחה־סידור פון דער שאַנק און גענומען מישען און מישען, האָט ער אַזוי לאַנג געמישט, ביז ער האָט זיך דערמישט צו מיין ענין.

ער האָט געשיט מיט פּסוקים און פּשט'לעך און רמזים, און צום סוף גיט ער מיך אַ פרעג:

— און אַנ'אַקט אינטע־ציזיע אויף אייער ווייב האָט איהר?

— אַזאַ חכם זענט איהר? האָב איך איהם געפרעגט, ווען איך וואָלט געהאַט אַנ'אינטע־ציזיע, וואָלט איך דאָך נישט געקומען צו אייך — צו קיין באָרשט דאַרף מען דאָך נישט קיין ציין. זאָגט מיר, וואָס טוט מען, אַז מ'האָט נישט קיין אינטע־ציזיע?

— צו דעם האָב איך אויך אַנ'עצה, האָט דער אַדוואָקאַט מיט'ן גמרא־קעפּעל געענטפערט.

— וואָסערע עצה?

— איהר וועט אייך גטן מיט אייער ווייב.

— איהר זענט משוגע געוואָרען? וואָס הייסט, איך וועל מיך גטן מיט מיין שפּרינצע ראַצעלען?

— וואַרט, וואַרט, קאָכט אייך נישט, איהר וועט מאַכען אַ פיקטיווען גט, און צוריק חתונה האָבען, און פאַר דער חתונה וועט איהר מאַכען אַ אַנ'אינטערציזיע, און אייערע בעלי־חובות ווייזען אַ פייג.

— אַזוי! כ'זאָל מיך, הייסט עס, גטן אויף אַ „נעמישנע" און צוריק חתונה האָבען אויף אַ „נעמישנע", — אַהאַ, איצט האָב איך ערשט פערשטאַנען די גאַנצע חכמה.

— שפּרינצע ראַצעלע, האָב איך געזאָגט צו מיין ווייב. מיר וועלען זיך היינט גטן.

— וו..אַ..ע? — האָט מיין יודענע אויף מיר אויפגעשטעלט אַ פּאָר אויגען.

— מיר וועלען זיך גטן און באַלד צוריק חתונה האָבען אויף אַ נעמישנע — דער אַדוואָקאַט האָט אַזוי געהייסען.

ס'האָט לאַנג געדויערט, ביז מיין יודענע האָט זיך געלאָזט צורעדען צום עסק, נאָר צו וואָס קען מען אַ יודענע נישט צורעדען, און מיר האָבען זיך ביידע געגט.

אַז אַלץ איז שוין געווען פערטיג. אַז איך האָב שוין געהאַט די אינטע־ציזיע אין דער קעשענע, זאָג איך צו מיין יודענע, שפּרינצע ראַצעלע, מיר דאַרפען זיך גרייטען צו דער חתונה.

— וואָס איילסט דו דיך אַזוי? — האָט מיין שפּרינצע ראַצע גע'דבר'ט — חתן, הייב אָן פון בראשית, האָט מיינע געענטפערט.

— וואָס הייסט דאָס, חתן הייב אָן פון בראשית?

— זעליג אַבעלע, האָט מיין „כלה" געענטפערט, הייב אָן פון בראשית, טו אַזוי ווי דו האָסט געטאָן אַלס חתן מיט 50 יאָהר צוריק — פון בראשית הייב אָן.

— וואָס הייסט, איך זאָל טון אַזוי ווי מיט 50 יאָהר צוריק — ס'איז נישט מעגליך — ס'איז „טעכניש" נישט מעגליך — כ'בין דאָך שוין אַ 70־ער, בין איך דאָך שוין!...

— איך וויל פון גאָרנישט וויסען, האָט זיך מיין „כלה" איינגעעקשנ'ט — זעליג אַבעלע, חתן הייב אָן פון בראשית. אַז נישט געה איך נישט צו דער חופּה...

הקיצור, איך האָב געמוזט אָנהייבען פון בראשית. כ'האָב געמוזט טון פונקט אַזוי ווי מיט 50 יאָהר צוריק, און אַז דער עולם האָט זיך דערוואוסט פון דער מעשה, האָט מען מיר אַ נאָמען געגעבען — הערש אַבעלע, דער חתן־בראשית.

נישט געדאַכט זאָלען זיי ווערען, די אַדוואָקאַטען!

דער „שאַרפּער קאָפּ“
פון דער קהלה

דאזאר: אַ מענש מיט אַזאַ „שאַרפֿן קאָפּ“ שטעהט מאַקע אָן, איצט צו פערכאַפּען די פּרעזעסור אין דער קהלה.

ברוך און זרח
אויף אַ באַנק אין קאָליע־גאָרטען

ברוך: וואָס איז מיט דיר היינט, זרח, עפּעס האָסטו דאָך היינט אַזאַ זויערע מינע, ווי דו וואָלסט געהאַט צו צאָהלען אַ וועקסעל.

זרח: כ'האָב גרויס עגמת־נפש, מיין זוהן איז קראַנק געווען אויף אַ געהירן־ענטצינדונג, און איצט וועט ער פערבלייבען אַ האַלבער אידיאָט.

ברוך: ס'איז נישט געפעהרליך, פאַר'ן ערגסטען פאַל, וועט ער ווערען אַ דאָזאָר אין דער קהלה.

זרח: ער, אַזאַ גרויסער אידיאָט איז ער נאָך נישט...

ברוך: גלויב מיר, אַז איך האָב אויך אַ פערדרעהטען קאָפּ. מיין ווייב לייזט אויף „ראַנדעלניקוס גלאָוואַטוס“.

זרח: וואָס איז דאָס סאָרט קרענק?

ברוך: זי האַקט מיר דעם ראַנדעל אין קאָפּ אַריין.

זרח: אוי, ביטער.

ברוך: נו, מ'דאַרף געבען... [illegible] לערנען וועגען אַ תכלית פאַר מיינע פינף ראַוי לחופּה־דיגע טעכטער, פינף טעכטער און אַ חתן זעהט מען נישט אויף אַ רפואה.

זרח: קענסט דו דאָך געבען אַן אַנאָנס אין דער צייטונג.

ברוך: כ'האָב שוין דאָס געטון.

זרח: נו?

ברוך: האָב איך בעקומען אַן ענטפער, כ'זאָל צו שטעלען אַ „פּרובקע“...

אַן'אַלטער בחור זוכט אַ שידוך
אונטערגעהערט אין דער שידוכים־ביוראָ

שדכן (צום חתן־בחור): כ'האָב פאַר אייך אַ מעדעל פון שפּיץ מעסער.

חתן: כ'וואָלט נישט געוואָלט חתונה האָבען מיט אַ מעדעל, מעדלעך זענען נישט פּאָוואַזשנע.

שדכן: אויב אַזוי האָב איך עטליכע שעהנע גרישות.

בחור: ניין, גרישות וויל איך נישט.

שדכן: פאַרוואָס?

בחור: אויב זי האָט זיך געגט מיט אַ מאַן, האָט זי עפּעס אַ חסרון.

שדכן: איך קען אייך געבען אַ לעבעדיגע ווידובקע.

— לאָזט מיך אָפּ מיט ווידובקעס, אויב זי האָט איין מאַן בעגראָבען, וועט זי מיך אויך בעגראָבען.

— נו, וואָס ווילט איהר פאַרט?

— איך וואָלט געוואָלט איינע'ס אַ ווייב, אויב יענער קען מיט איהר אויסהאַלטען, וועל איך אויך אויסהאַלטען!

אַ קאַפּעלע פּאָליטיק
אין ווילקער בית־המדרש
בין מנחה למעריב

מיט דעם צוריקקעהרען די נאַציע אין דייטשלאַנד, געהט עס נישט אַזוי לייכט, דער אַלטער ווילוש קען זיך נישט דערוואַרטען.

— געה שוין געה. אַז נישט פּאָוועל איז גאָיועל, די דאָזיגע סחורה איז דאָ גענוג אויף לאַגער.

* * *

האָסט געהערט, אַז דער סיים זאָל זיך עפענען?

— אַזוי שמועסט מען.

— נו, וואָס יועט טון די אָפּאָזיציע?

— זי וועט מאַכען אַן'אָבסטרוקציע.

— אַ פּאַסקודנע קרענק, איך לייד אויך אויף דעם מיחוש.

אַ היסטאָרישע פּאַניענקע

פעלע: דו ווייסט, ווען מ'האָט אַרויסגעיאָגט די דייטשען פון וואַרשא, בין איך פּונקט אַלט געווען 5 יאָהר.

צעלע: דו מוזט האָבען אַ טעות, דו מוזט מייִנען די יאַבוואַר־פּאָווסטאַניע...

פון „חסד של אמת“

אין „חסד של אמת“ האָט זיך די לאַגע נישט פערבעסערט. ס'איז נאָך אַלץ דאָרט דער „זויערע סעזאָן“...

אַ יונגעל ווערט געבראָכט

— אַ הייער מאַנופאַקטוריסט האָט אין פענסטער אַרויסגעהאָנגען אַ בעקאַנטמאַכונג „אַ יונגער ווערט געבראָכט“.

צומאָרגענס איז פאַר'ן געשעפט געשטאַנען אַ קוישעל מיט אַ קינד און אַ צעטעלע: „דאָס יונגעל איז געמליט, ער הייסט זעליג“.

אין יודישען טעאַטער
אונטערגעהערטער שמועס אויף די לעצטע רייהען

— ערקלער מיר, פייוועל, פאַרוואָס זיצט דו אייביג אין טעאַטער אויף דער לינקער זייט?

— ווייל דער דאָקטאָר האָט מיר אָנגעזאָגט, כ'זאָל... [illegible]

זיי געטרייסט!
אויפגעכאַפּט אויפ'ן היגען בית־החיים

שלמה לייזער פּאַנטאָפעל האָט די טעג בעגראָבען זיין יונג ווייבעל. ביים קבר שטעהט זיין ווייבעל'ס „פשיאַטשעל דאמו“ און גיסט מיט ביטערע טרעהרען. שלמה לייזער, זעהענדיג ווי דער פּשיאַטשעל קלאָגט, טרייסט ער איהם:

פּאַניע יאַקוביע, כ'בעט אייך, הערט אויף צו וויינען... איך וועל דאָך נעמען אַ צווייט ווייב!..

דער קונדס
הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק ●

בייל֬אַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 250 — פרייטאַג, דעם 28 אָקטאָבער 1932

אוי, ר' ... בעז!...

ווי אַזוי די „זשידקעס“ מאַכען אַדורך אָפּעראַציעס איבער זייערע יודישע נעז

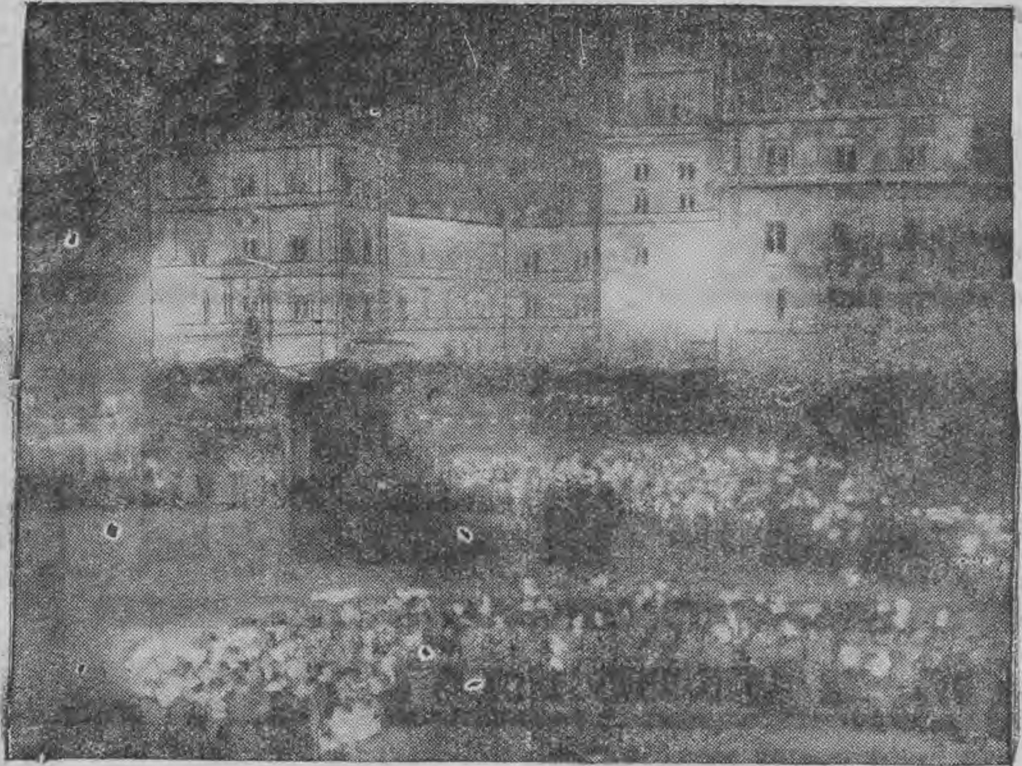

1) אויבען אינדערמיט : „מיס ווענגא״, די שעהנהייטס-קעניגין פון ווקען אויפ׳ יאהה 1933 פרל. מע״י ווינלי

2) דער געו. גענע״אל סעק״עטאר פון פעל־קער־בונד סע״ע״יק דרעמאנד איז א:געקומען קיין בע״לין

אויבען רעכטס : אילומינאציע פון קאבורגער שלאס בעת דער חתונה פון דער כר בצעסין סיביליע מיטן שוועדישן פרינץ גוסטאוו אדאלף

אינהערוייט רעכטס: דער היסטאר״קער מיינע־קע איז אלט געווא״ען 60 יאהר

אונטן רעכטס: א נייע גרויסע דאמבע איז פער־ענדיגט געווא״ען ביי זאאלבורג (דייטשלאנד)

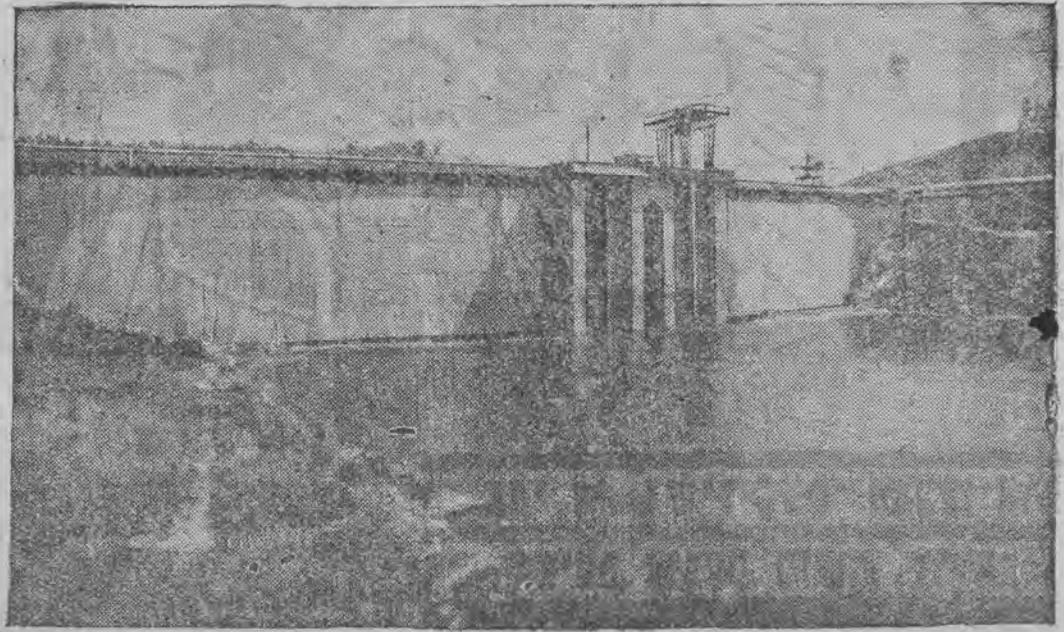

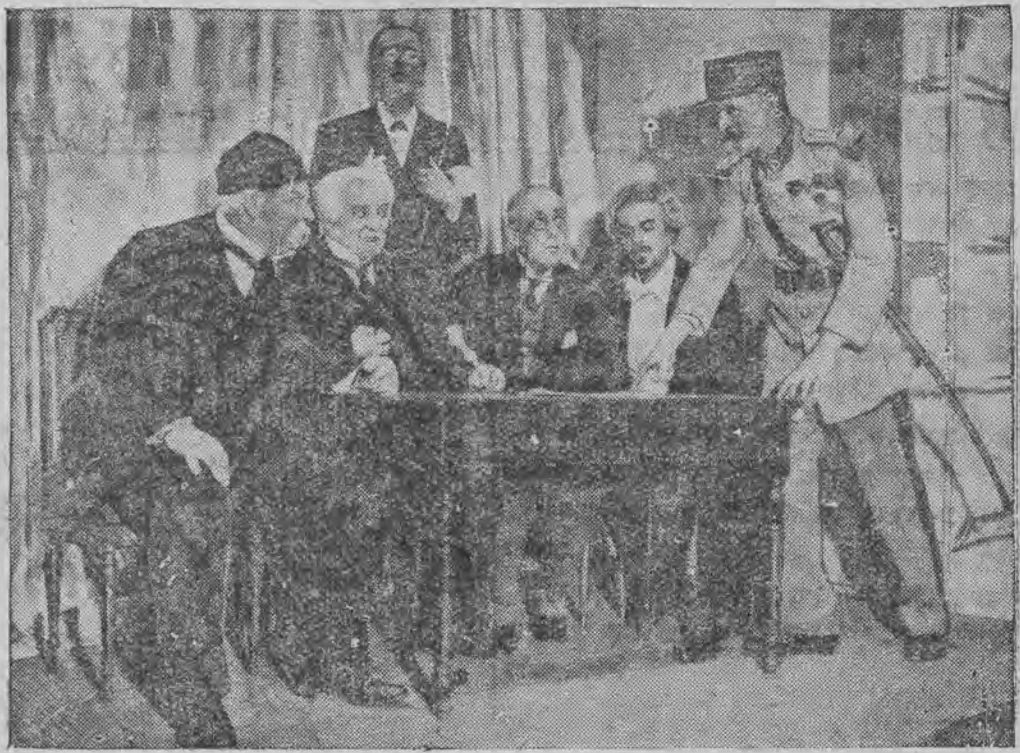

אויבען לינקס : א סצענע פון עמיל לודוויגס פיעסע „יוערסאל״ פון לינקס : קלעמאנסא, לאיד דושארדזש, באלפור (שטעהט) ווילסאן און פאראדעווסקי. רעכטס — מארשאל פאש

אין דער זייט לינקס : א פראנצויזישע בריף־מארקע אויף צו בעקעמפען טובע״קולאז

אונטען לינקס : בינען־שטאקען אין דער פארם פון פיגורען פון היילגע, זיי געפינען זיך אין שטעטעל לעווענבערג, (דייטש־שלעזיען) און שטאמען נאך פון 14 און 15 יאהרהונדערט

אינדערמיט : סעססאציאנעלער מאהר אין בער־לין דער באנקיר הינצע האט הערשאסען זיין פרוי די בעריהמטע אפערן־זינגערין בינדע־נאגעל

אונטען אין דערמיט : 1) דענקמאל פאר׳ן דיכטער הערמאן לענס אין האנאווער
2) ד״ר געבעלס רעדט אויף א פערזאמלונג פון די היטלעראווצעס

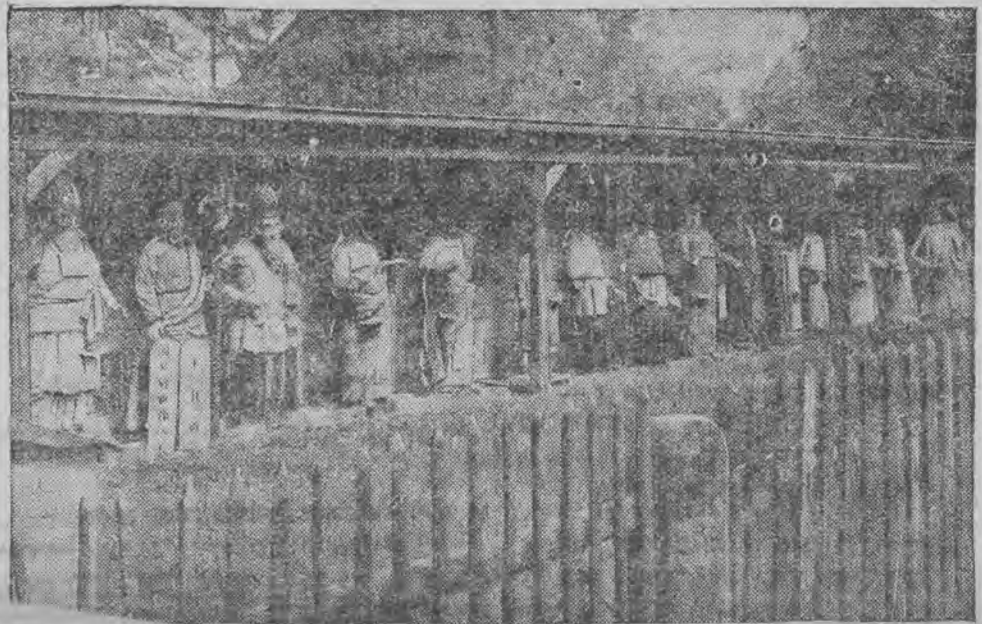

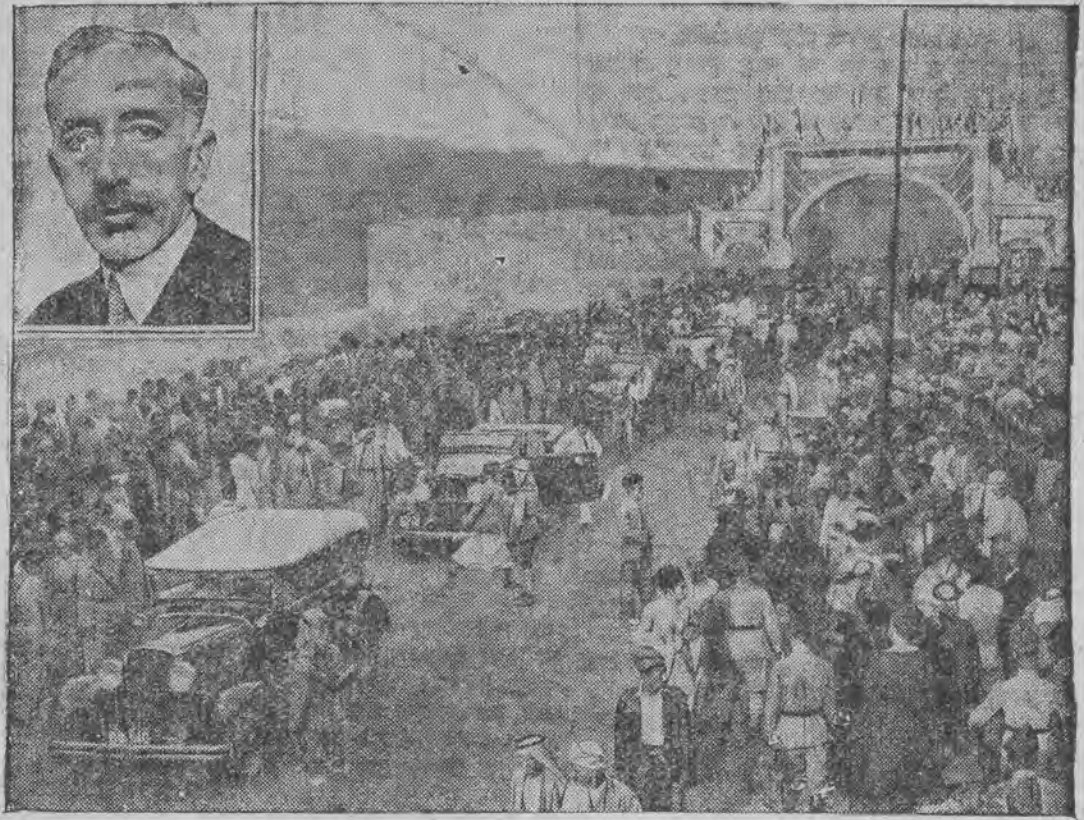

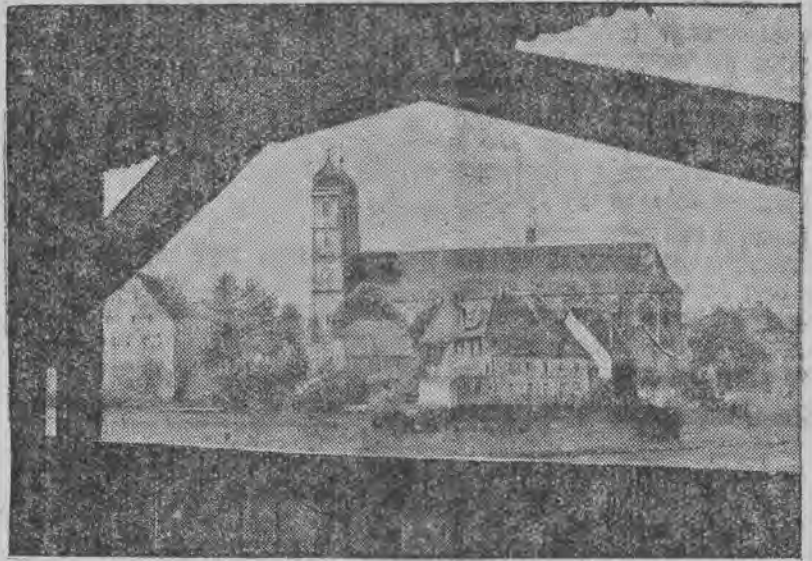

אויבען אינדערמיט : דער בערייהמטער פּאָלי - טישער אַוואַנטוריסט טרעביטש ליכאָלן האַלט אין בע־לין אַ פּאָרטרע: וועגען דעם, ווי ער איז אריבער צו בודיזם.
אויבען אינדערמיט 2) דער בערייהמטער פיזיקער רעאָמיור, צום 175־טען יאָהרטאָג פון זיין טויט

אויבען רעכטס : גרויסע פייערליכקייטען אין באַ־דאַד צוליב'ן אַריינטריט פון איראַק אין פעלקער־בונד, אין ווינקעל—קעניג פייזעל

רעכטס אין דער זייט ניקאָלאָ פּאַגאַניני דער גרעס־טער פידעל־שפּילער פון אַלע צייטען איז געבוירען געוואָרען מיט 150 יאָהר צוריק אין איטאַליען

אונטען רעכטס : אויטאָ־פּאָנטאָוויע פאַר חיות, האָט איינגעפיהרט דער חיות־ שוץ־פעראיין אין וויען

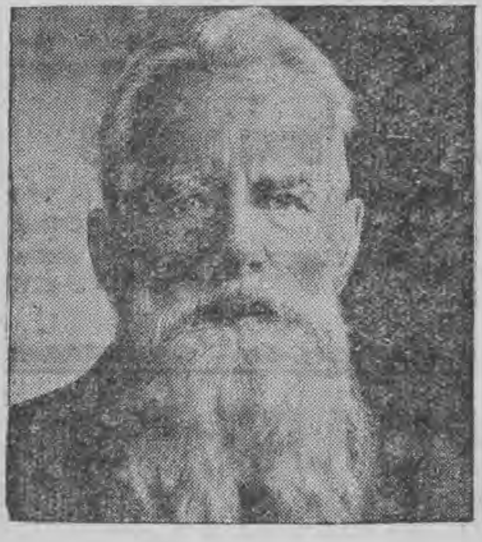

אויבען לינקס : אַ בילד פון דער עקספּעדיציע אויף די העכסטע בערג פון דער וועלט, אויף הימאַ־לאַיען־בערג (אַזיען)

אינדערזייט לינקס : געוו. דייטשער שטאַטסעקרעטאַר פון פינאַנץ־מיניסטעריום גראַף פּאָסאַדאָווסקי איז געשטאָרבען אין עלטער פון 87 יאָהר

אינדערמיט : גרויסע גנבה אין אַ קירכע, אין דער־קינגען האָט מען אַוועקגע'גנב'עט ווערטזאַכען אויף העכער אַ מיליאָן מאַרק

אין דער זייט לינקס: זאַמלונג אויף ווינטער־הילף וואָס ווערט איינגעאָרדענט דורך דער דייטשער רייכסווער

אונטען אינדערמיט 1) אַ וואָלקענקראַצער פון 70 שטאָק ווערט איצט פערענדיגט אין ניו־ יאָרק
אונטען אינדערמיט 2) די וואַהלען אין אַמעריקע „רייניגט דאָס לאַנד מיט דעמאָקראַטישען זייף" זייף, וואָס ווערט פערטיילט אומזיסט דורך דער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי.

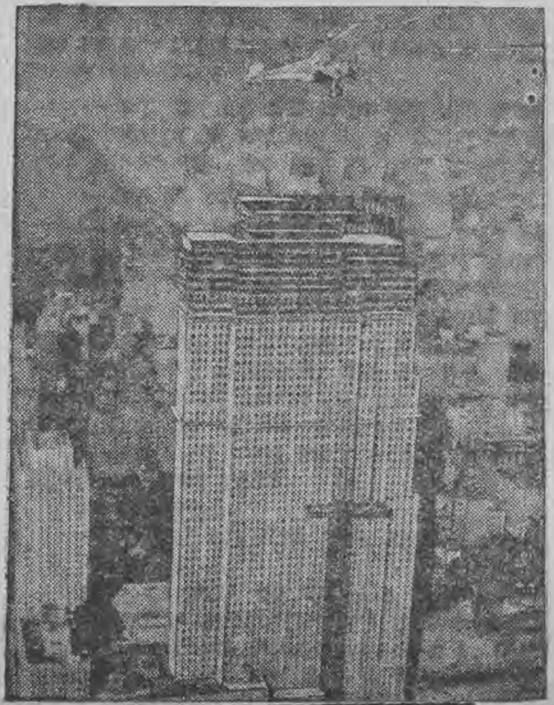

פּאָליטיק פון דער וואָד

הערבסט, הע־בסט און הערבסט.

די הערבסט־שטימונג אין דער פּאָליטיק און צווישען די דיפּלאָמאַטען ווערט וואָס אַמאָל שטאַרקער, מיר קריכען, וואָס ווייטער, אַלץ טיפער אַריין אין הערבסט און נישט קוקענדיג אויף די בעמיהונגען פון מאַקדאָנאַלד'ן און הע־יאָן הערבסטיגט זיך ווייטער אין דער וועלט־פּאָליטיק.

קודם כל איז געוואָרען שטיל, מען קאָנפערענצעלט נישט, מען אונטע־האַנדעלט נישט, שאַ, שטיל.

וואָס איז עפּעס, אין מיטען דריבען געוואָרען אַזוי שטיל? אַפילו דייטשלאַנד שרייט נישט.

עס זאָל נאָר נישט זיין אַ שטילקייט פאַר א שטורם.

דערווייל א ז אָבער הערבסט.

אין א געוויסער באַנק

— וואָס טוט דאָ אין דער באַנק דער קאָנטראָ־לער?

— ער היט דעם קאַסיר, ער זאָל נישט מאַכען א גראַטש.

— און וואָס טוט דער וויצע דירעקטאָר?

— ער היט, אַז דער קאָנטראָלער זאָל נישט מאַכען יד אחת מיט'ן קאַסיר.

— און וואָס טוט דער קאַסיר?

— ער גיט אַכטונג, אַז די ביידע זאָלען זיך נישט צוכאַפּען צו דער קאַסע.

א שטאַם־גאַסט

א יוד (קלאַפּט אָן אין דער טיר): דאָ וואוינט דער קאָמאָרניק?

צווייטער: ניין, נאָר איהר קענט צוואַרטען, ער בעזוכט מיך יעדען טאָג.

קלוגע חכמות

דערצעהלט לכבוד שבת בראשית

.1

ערשט נישט לאַנג איז אין אַמעריקע פאָרגע־קומען אַ קאָנפערענץ פון רעפאָרם־ראַבינער, צווי־שען אַנדערע האָט זיך געפונען א פונקט, וואָס צו טון מיט'ן „יקום פרקן" — אויב אויסצומעקען בלויז איינעם אָדער ביידע צוזאַמען?

שטעלט זיך אויף דער „למדן" צווישען זיי און זאָגט:

— ביידע דאַרף מען אויסמעקען, ווייל ס'־שטעהט אין „בראשית" „וימח כל היקום"...

.2

צוויי הסידישע יודען זענען געקומען קיין ארץ ישראל און שפּאַצירט אין תל אביב, רופט זיך אָפּ איינער צום צווייטען:

— ס'וואונדערט מיך באמת, פאַרוואָס האָט דער רבונו של עולם בעשאָנקען ארץ ישראל מיט אַזויפיל זאַמד?

האָט איהם דער צווייטער געענטפערט:

— וואָס איז דאָס וואונדער? ארץ ישראל איז דאָך קודש, דעריבער, האָט דער אויבערשטער מוסיף געווען מחול על הקודש...

.3

צוויי לאָרזער זאַדע וואַסער געוועלבער שלום ב. און גימפל ס. האָבען געגרינדעט אַ מאַנופאַקטור געשעפט. גימפל איז געווען אַ שטיקעל בן תורה און שלום — אַן עם הארץ. מאַכט זיך אַז גימפל פאָהרט געשעפטליך קיין דאַנציג. קומענדיג קיין דאַנציג שרייבט ער זיין שותף אַ בריף און אויסגע־לאָזט דעם בריף מיט אַ מליצה:

— „ואתה שלום וביתך שלום, יה' יברך את עמו ישראל בשלום".

שלום האָט איבערגעלייענט דעם בריף. אָפּ־געענטפערט זיין שותף אַ תשובה און אויסגעלאָזט:

— „ואתה גימפל וביתך גימפל, יה' יברך את עמו ישראל בגימפל"...

.4

יודל טשוואַק פלעגט צו זאָגען: — אַ פּייער זוכט זיי די העברעאיסטען! אויף אַ מאַנספּערשוין שרייבען זיי „הוא" און אויף אַ נקבה „היא". ס'־שטייט דאָך בפירוש „אשה הוא, ריח ניחוח לה'"!.. זיי סטאַרען זיך צו שרייבען אויף אַ זכר „זה" און אויף אַ נקבה „זאת". ס'שטייט דאָך אָבער בפירוש אין דער תורה „בזאת יבוא אהרן אל הקודש". קומט דאָך חלילה אויס אַז אהרן הכהן איז אַריינגעגאַנגען אין קדשי קדשים מיט אַ נקבה!...

א מאָגען וואָס פיהלט מיט

געהערט אין אַ לאָדזער רעסטאָראַן

אַ מיטגליד פון קאָמיטעט פאַר אַרבייטסלאָזע (צום קעלנער): גיכער, פאַניע קעלנער גיט מיר עפּעס אַ געשמאַק, פעט מיטאָג. מיר האָבען איצט געהאַט אַ זיצונג וועגען הילף פאַר הונגעריגע און אַרבייטסלאָזע, האָט מען אַזוי לאַנג גערעדט וועגען עסען ביז איך האָב בעקומען אַ שטאַרקען אַפּעטיט צו אַ גוטען, פעטען מיטאָג — קעלנער, דערלאַנגט פאָרשפּייזע!...

דער שטומער פּאַציענט

אוז די מפּלה פון א דענטיסט

דער דענטיסט הענדעלמאַן האָט זיך געעפענט אַ קאַבינעט אויף דער ברייטער גאַס, און זיין פרוי ציפּקוס איז אַ צאָהן־טעכניק אין דעם קאַבינעט.

אַזוי ווי הענדעלמאַן האָט געעפענט זיין קאַ־בינעט, האָט זיך באַלד אין יעהען הויז פון דער גאַס געעפענט אַ דענטיסטישער קאַבינעט. איז גע־וואָרען מעהר דענטיסטען ווי פּאַציענטען.

איז אַוועק אַ וואָך, אַ חודש, צוויי חדשים און קיין פּאַציענט ווייזט זיך נישט. כאָטש נעהם די איינ־סטרומענטען און געה איבער די הויפען שרייען: „ציינער רייסען, ציינער רייסען!" — ווי עס שרייען די גאַסען־הענדלער.

— וואָס טוט מען? ווי גיט מען זיך אַן עצה?

— זאָגט הענדעלמאַן — פון אַלע זייטען רייסט מען, און דאָ איז אַפילו פאַר זיך נישטאָ מיט וואָס דעם טאָג דורכצוקומען.

— איך האָב עס שוין קיין כח נישט איבערצו־טראָגען. איך חלש אַזוי עסען... — האָט ציפּקוס צוגעבאָמקעט, און איהרע גרויסע, בולט'ע אויגען, וואָס האָבען אויסגעזעהען, ווי צוויי גרויסע ציבע־לעס, האָבען אָנגעהויבען פינטלען, ווי זי וואָלט זיך געקליבען וויינען.

— וואָס קען מען פערזוכען? —

— נישטאָ שוין וואָס.

— אפשר דעם טעפּיך.

— ווי וועט עס אויסזעהען פאַר די פּאַציענטען?

— דאָס איז גאַרנישט, מען קען איינוויקלען אַ ברעט פון אַריינגאַנגס־טיר ביז'ן קאַבינעט־טיר... ס'וועט הייסען: פּריש־געפאַרבטע פּאָדלאָגע....

— איך ווייס?.. אוי, מען קלינגט! — זענען זיי ביידע מיט אַ מאָל אויפגעשפּרונגען. — אפשר אַ פּאַציענט? הענדעלמאַן האָט איילענדיג אויפ־געדרעהט דעם גאַז און געלאָפען צום טיר. ציפּקוס האָט אָנגענומען אַ שטאָפּע פּאָזע און געכאַפּט זיך בלעטערען דעם אַלבאָם.

— ביטע, ביטע! — האָט הענדעלמאַן ברייט געעפענט די טיר. — רוזשאַ פאַרוואָס געהסט דו נישט עפענען, ווען מען קלינגט?! — האָט ער זיך געבייזערט אויף דער כלומרש'דיגער דינסט־מיידעל...

אין טיר האָט זיך בעוויזען אַ קליין־געוויקסי־גער ברייט־ביינ־גער פּאַרשוין מיט אַ באַרישעוואַטען פּנים און, אָנווייזענדיג מיט'ן פינגער זיך אין מויל אַריין, האָט ער אָהן ווערטער געריטשעט:

— אַ־אַ־אָ!..

— שטאַרקע שמערצען? — האָט הענדעלמאַן העפליך געפרעגט.

— אַ־אַ־אַ־ע! — האָט דער פּאַרשוין, שטאַרק קרימענדיג זיך אַלץ אָנגעוויזען אין מויל אַריין.

— ביטע אין קאַבינעט! — האָט הענדעלמאַן עכט פּראָפעסאָריש אַ מאַך געטון מיט'ן האַנד.

— הראָ! — האָט זיך אָהן אַנ'אויפהער געטראָגען פון קאַבינעט.

ציפּקוס'ן האָבען די קולות געקלונגען אין די גוי־ער'ען שענער, ווי די בעסטע מוזיק. זי איז גע־זעסען און שוין געמאַכט אַ חשבון. וואָס זי וועט קוי־פען פאַר דעם ערשטען זלאָטע. ווען הענדעלמאַן האָט זיך אַרויסגעכאַפּט פון קאַבינעט און, צומאַכענ־דיג די טיר הינטער זיך, געזאָגט:

— איך קען זיך מיט איהם קיין עצה נישט געבען. ריטשעט און איך קען פון איהם קיין וואָרט נישט אַרויסקריגען. קום נאָר דו אַריין אַ ווילע.

— איך בין דאָך אָבער א פּאַציענטקע?

— ניין, איצט ביזט דו אַ קאָלעגין... איך האָב איהם געזאָגט, אַז דו ביזט אויך אַ צאָהן־דאָקטאָר און קורירסט זיך ביי מיר. אויך אַ גוטע רעקלאַמע.

ציפּקוס האָט אַראָפּגעוואָרפען דעם הוט און מאַנטעל, אַ זיסע, אַ שמייכלענדיגע אַריין אין קאַ־בינעט און גלייך צוגעגאַנגען צום פּאַציענט, וואָס איז געזעסען אויפ'ן שטוהל און מיט ווילדע, צו־שראָקענע אויגען געקוקט אַרום זיך.

— האָט קיין מורא נישט — האָט זי איהם בערוהיגט, — טוט וועה?

— אַ־אַ־אַ־ע!..

— וועלכער טוט וועה, דער, דער? —

— אַ־אַ־אַ!...

איך זעה נישט עס זאָל אַזוי שטאַרק וועה טון — האָט זי אָפּקעהרענדיג זיך אָן אַ [illegible] אין איהר אייגענעם פראַנצויזיש אַ זאָ: גע־[illegible] [illegible] שטעלט.

ווער וועט געניסען פון דער אַמנעסטיע?

(אויפקלערונג פון „קונדס")

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נייעם אַמנעסטיע־פּרויעקט, וואָס איז פערעפענטליכט געוואָרען אין „דזשענניק אוסטאַווו", מאַכען מיר אויפמערקזאַם, אַז געניסען פון דער אַמנעסטיע און בעפרייט ווערען פון שטראָפען, וועלען די אַלע.

וואָס האָבען געשלאָגען — כפּרות.

וואָס האָבען געקלאַפּט — הושענות.

מערלעך, וואָס האָבען געפעלשט — די יאָהרען.

ווייבלעך, וואָס האָבען געשאָסען — מיט די אויגען, און געבראָכען — די מעיער־חזנים, וואָס האָבען געהרג'עט — די עברי. פּראָווינצער ציימונגען, וואָס האָבען געגנבעט — פעליעטאָנען פון „ייעם פאָלקסבלאַט".

בחורים, וואָס זענען בעפאַלען — יונגע ווייב־לעך אויף די דאַטשעס.

אויף אַלע אַנדערע פערברעכענס איז די אַמ־נעסטיע נישט חל.

3 פרעהליכע ידיעות

א בריף פון א לאָדזער צו זיינעם א פריינד קיין פּינטשעוו

ליבער דוד!

כ'קען דיר מיטיילען דריי פרעהליכע ידיעות וועגען מיין ברידער נטע, ער לאַכט היינט פון קריזיס, איין גליק קומט נאָכ'ן צווייטען.

ערשטענס האָט ער מיט עטליכע וואָכען צוריק געהאַט אַ גליק, ער איז איבערגעפאָהרען געוואָרען פון שייבלער'ס אַ לאַסט־אויטאָ. די פירמע האָט איהם געגעבען דערפאַר 10 טויזענד זל. אַנ'ענט־שעדיגונג. ער ליגט אין פּאָזנאַנסקי'ס שפּיטאָל. און ווי די דאָקטוירים זאָגען, וועט מען איהם אַראָפּנעמען אַ פוס, דאַכט זיך, דעם לינקען, נאָר אַזוי ווי ער האָט נישט קיין בעלי־חובות וועלכע ער זאָל דאַרפען נאָכיאָגען, קען ער יוצא זיין מיט איין פוס.

אַ צווייט גליק האָט ער געהאַט מיט אַ שרפה, און האָט אָפּגענומען פאַר זיינע פערבראַנטע גראַטעס אַסעקוראַציע 5 טויזענד זל. וואָס אַנ'אמת האָט זיך זיין ווייב ביי דער שרפה אָפּגעבראָכען אַ האַנד, נאָר דאָס איז אַ קלייניגקייט — שעלטען וועט זי קענען מיט איין האַנד אויך. ווען וואָלט מיין שלימזל'דיגער נטע געקומען צו אַזאַ מאַיאָנטעק, ווען?

איצט, ליבער דוד, אַ דריטע פרעהליכע ידיעה: מיין ברידער נטע האָט זיך געג'גט מיט זיין ווייב. ער גיט איהר 2 טויזענד זל. „אָדשקאָפּנעגאָ", און ער איז ווידער אַ בחור צום האָבען, און היות ווי ער וועט בלייבען ביי 18 טויזענד זל. וועט ער חתונה האָבען מיט א יונגע פּאַניענקע און וועט לעבען ווי אַ קיסר.

אַ סך מענטשען כאַפּען אַזאַ מציאה מיט איין פוס. איינפיסיגע מענער זענען אַ גרויסע מעלה פאַר די פרויען. ערשטענס קענען זיי נישט נאָכלוי־פען אַנדערע פרויען, און ס'איז אויך אַ סגולה צו פרנסה: טאָמער געהען איהם שלעכט די געשעפ־טען, שטעלט ער זיך אַוועק פאַר דער אַלטשטעטישער שוהל בעטען אַ נדבה פאַר א וויסטע קאַליקע.

אָט דאָס זענען דריי פרעהליכע ידיעות פון מיין ברידער נטע.

דיין פריינד הערשעל.

— אָבער אַ קליין ל'עכל איז פאַרהאַן, דאַרף מען רייסען.

— אפשר לוינט נישט? מיר דוכט אַז ס'איז נישט מעהר ווי אַ 2 זלאָטידיגער.

— מען מוז רייסען. באַלד דרעהט מען אַראָפּ דעם עלעקטריע, בלייבען מיר זיצען אין דער פינ־סטער.

— ער לאָזט זיך דאָך אָבער נישט צוריהרען.

— איך וועל איהם צוהאַלטען די הענד און דו רייס.

דער פּאַציענט איז געזעסען און מיט אידיאָ־טישע אויגען בעטראַכט די אינסטרומענטען אויפ'ן טישעל. מעהר פון אַלץ האָט איהם קענטיג פער־אינטערעסירט דער רעפלעקטאָר. ווען ציפּקוס און הענדעלמאַן זענען צו איהם צוגעגאַנגען, האָט ער ווידער אַריינגערוקט דעם פינגער אין מויל און אָהן ווערטער גענומען ריטשען:

אַ־אַ־אַלע!...

— טוט איך דען אַזוי וועה, אַז איהר קענט גאָר נישט רעדען?... האָט הענדעלמאַן כלומרשט (גיט אַ רחמנות אַ פרעג געטון, און אָנגעכאַפּט איהם ביי די הענד, — זיצט, זיצט רוהיג זאָגט מען אייך!

ציפּקוס האָט אַריינגערוקט די צוואַנגען אין מויל און גענומען פונאַנדערשאָקלען דעם צאָהן פון רעכטס אויף לינקס און פון לינקס אויף רעכטס. אָבער איידער זי האָט נאָך צייט געהאַט דעם לעצטען שלעפּ צו טון אַרויף, האָט דער פּאַציענט אַ כאַפּ געטון ציפּקוס'ן מיט איין האַנד און הענ־דעלמאַנען מיט דער צווייטער האַנד, און האָט אַזוי אַ קנאַק געטון אַ קאָפּ אָן קאָפּ, אַז ביידענס שטערענס זענען גלייך בעשיינט געוואָרען מיט בלויע צייכענס.

גלייך, נאָכדעם איז ער אויפגעשפּרונגען פון שטוהל און, ריטשענדיג, ווי אַ פערוואונדעטע חיה, האָט ער גענומען ברעכען און וואַרפען אויף ביידע, וואָס ס'איז איהם אין האַנד געקומען.

— געוואַלד, געוואַלד, אַ משוגענער! — איז פריהער ציפּקוס, דערנאָך הענדעלמאַן אַרויסגע־שפּרונגען אין קאָרידאָר.

פון אַלע טיפען האָבען זיך אַ לאָז געטון שכנים און, דערזעהענדיג די צובייליטע דאַנטיסטען און דעם צובושעוועטען פּאַציענט היבטער זיי, — האָ־בען זיי זיך פערוואונדערט:

— וואָס איז מיט איהם געוואָרען? דאָס איז דאָך דער שטומער לייבוש!... אַפילו אַ שטיקעל אידיאָט, אָבער אַ גאַנץ רוהיגער מענשעל... מען גיט איהם עפּעס אָפּעסען געהט ער אַוועק... די. וואָס האָבען פריהער געוואוינט אין אייער איצטי־גער דירה, פלעגען איהם שטענדיג מקרב זיין... געה, געה, לייבוש, קום מיר'ן דיר געבען עסען, מאַך קיין סקאַנדאַלען נישט...

ווען דער טומעל איז פאַראיבער, האָבען זיך ציפּקוס און הענדעלמאַן אַרומגעוועהט, אַז אין דער צייט, וואָס זיי האָבען זיך געעסק'ט אין קאַבינעט מיט'ן „פּאַציענט", האָט מען פון וואַרטע־צימער צוגע'גנב'עט ציפּקוס'עס מלבושים.

ז. ווענדראָף.

ער האָט צוויי מלאכות

ר' מנשה האָדעלס איז אַ שוחט אויף דער אַלט־שטאָט. אָבער אַזוי ווי ער איז אַ זייגערמאַכער'ס אַ זוהן, פערשטעהט ער זיך אויך אַ ביסעל אין זייגערמאַכעריי. מען ברענגט איהם אָפט אַ זייגער צו פעריכטען און אַ פאָר שעה אין טאָג איז ער בעשעפטיגט מיט זייגער־מאַכעריי. נעהמט דאָס אַוועק זיינע געדאַנקען פון זיין שחיטה. די שחיטה, ווי־דער, נעמט אוועק זיינע געדאַנקען פון זיין זיי־גער מאַכעריי. דער סך הכל איז, אַז ער איז נישט קיין גרויסער בריה אַלס שוחט און אַ קאַליקע אַלס זייגער־מאַכער.

זאָגט מען אויף ר' מנשה האָדעלס אין דער אַלטשטאָט:

„ווען ער מאַכט צורעכט אַ זייגער, שטעהט ער און ווען ער קוילעט אַנ'אָקס — געהט ער"...

א חלום!

ערשטער יוד: מעגסט הערען א זעהר טשי־קאַווע געשיכטע, דער דאָקטאָר ש. האָט געגעבען אַנ'־אָרימאַן אַ צווייער.

צווייטער: או וואַ, זעהר טשיקאַווע, ווי אַזוי איז דאָס געווען?

ערשטער: וואַרט אַ מינוט, לאָז מיך דערצעה־לען דעם חלום ביז'ן סוף...

די מאַמע קושט

ווען מ'טרינקט ריצינאייל

דער קליינער העניק'ל, יעדעס מאָל ווען ער טרינקט ריצינאייל, קושט איהם די מוטער.

די טעג פרעגט דער קליינער העניק'ל דעם פאָטער: טאַטעשי, מאַקס, דער סובלאָקאַטאָר, האָט היינט געטרינקען ריצינאייל?

לייזערל הוליאַק'ס געשעפטען

דער חשבון פון אַ לאָדזער קעסט־איידעמל

דער היגער בחור לייזער'ל הוליאַק, האָט חתונה געהאַט, און האָט בעקומען 20 טויזענד דאָלאַר נדן. 3 חדשים נאָך דער חתונה קומט ער צום שווער נאָך אַ „פּאָזשיטשקעלע".

— וואָס? שוין נאָך אַ פּאָזשיטשקע? וואו האָסטו פערטאַכליעוועט די 20 טויזענד דאָלאַר?

— נישטאָ — נאָכ'ן געלד!

— ווי אַזוי? האָט זיך דער שווער אויפגע־קאָכט: לאָמיך זאָגען, אַז 3 טויזענד דאָלאַר האָסטו אָפּגעצאָהלט דיינע חובות. 3 טויזענד דאָלאַר אויף דער וואוינונג מיט'ן מעבעל. 3 טויזענד דאָלאַר האָסטו פערלעבט, און וואו האָסטו די רעשט?

— וואָס הייסט? — און קיין געשעפטען האָב איך גאָרנישט געמאַכט?..

טשיפּע ברייגע און דער פּראָשעניע־שרייבער

זי דערקענט איהר שטאַמלער

די אַלטע טשיפּע ברייגע פון דער אַלטשטאָט, האָט בעקומען אַ בריף פון איינעם פון איהרע זיהן אין אַמעריקא, אַזוי ווי זי קען נישט לייענען, איז זי אַריין צו אַנ'אַלטשטעטישען פּראָשעניע־שרייבער, ער זאָל איהר איבערלייענען דעם בריף.

דער פּראָשעניע־שרייבער האָט גענומען דרעפּ־טשען:

לי... לי... בע. טיי... ע... רע מא.. מא.. מע־

— דאָס איז פון בערעלען! — האָט זיך די אַלטע דערפרעהט — ער איז אַ שטאַמלער!..

„לשון־קודש" און „עברי־טייטש"

אין אונזערע סקארבאווע נגונים

פון י. ראבינאוויטש

1.

פערהאַן פירערליי פאַרמען פון געזאַנג אין דער יודישער ליטורגיע:

1) דאָס געזאַנג פון פאַרמלאָזען און אומריטמישען „זאָגען", אַט למשל, ווי אַ יוד זאָגט „אשרי". דאָ האָבען מיר אַ „מוזיק", וואָס בעשטעהט פון בלויז איין עלעמענט, מעלאָדיע; דער אנדערער וויכטיגער עלעמענט, ריטם, פעהלט דאָ אין גאַנצען און ווייל עס איז אַ „סאָלאָ"־געזאַנג איז שוין דער דריטער עלעמענט האַרמאָניע, דאָ אין גאַנצען נישט שייך.

2) דאָס געזאַנג פון חזנות, וואָס טיילוויז איז עס אַ מוזיק בלויז איין עלעמענט — מעלאָדיע, און טיילוויז פון צוויי עלעמענטען — מעלאָדיע און ריטם.

3) ריטמישע געזאַנגען.

4) כאָר־געזאַנגען. דאָס לעצטע האָט אין זיך אַלע דריי עלעמענטען: מעלאָדיע, ריטם, האַרמאָניע.

אַז די יודען אין אַלטערטום האָבען געוואוסט פון ריטמישער מוזיק, דאָס שיינט צו זיין איבעריגען צווייפעל, כאָטש זייט ביי זייט מיט ריטמישען געזאַנג איז זיכער געגאַנגען די אומריטמישע פאָרם פון מעלאָדישער אימפּראָוויזאַציע. אַזוי, למשל, קאָנען מיר זיך גאַנץ לייכט פאָרשטעלען, האָבען די נביאים אימפּראָוויזירט צום עולם זייערע פייערדיגע רייד; אַזוי האָבען שפּעטער די דרשנים געדאַרפט רעדען פאַר'ן עולם אין די בתי כנסיות און אַזוי האָט מען אויך זייט עזרא'ס צייט פאָרגעלייענט פון דער תורה, פון די נביאים און פון די אַנדערע הייליגע ספרים.

אָבער אין בית המקדש, וואו עס איז געווען דאָס קאָלעקטיווע געזאַנג פון כאָר און אָרקעסטער; אין קעניגליכען הויף, וואו עס זענען געווען כאָרען פון זינגערס און זינגערינס; אין די טרינק־הייזער, וואו מען האָט אונטערהאַלטען דעם עולם מיט מוזיק; אין די פערשידענע פּראָצעסיעס ביי אַלערליי געלעגענהייטען, וואו עס איז געווען געזאַנג, אָפט בעגלייט פון מוזיקאַלישע אינסטרומענטען, צווישען וועלכע עס האָבען זיך אויך געפונען אַזעלכע רייכע בעצייכענער פון טאַקט און ריטם, ווי צימבאַלען און פּייקלעך — אַט האָט די מוזיק זיכער געמוזט זיין ריטמיש, ווייל אָהן ריטם איז נישט מעגליך קיין קאָלעקטיווע מוזיק. פון דעם דריטען עלעמענט, האַרמאָניע, האָט מען העכסט וואַהרשיינליך געהאַט אַ גאַנץ שוואַכע אַהנונג אין יענער אוראַלטער צייט. דער מזרח־מענש בעטראַכט נאָך היינט די אייראָפּעאישע האַרמאָניע פאַר אַ מין ווילדען טומעל.

מיר האָבען היינט נישט קיין שום בעגריף וועגען דעם כאַראַקטער פון די ריטמישע געזאַנגען ביי יודען אין דער אוראַלטער ביבלישער צייט. נאָך'ן חורבן בית שני איז אין יודישען לעבען פערבאָטען געוואָרען יעדער סאָרט פרעהליכקייט און יעדער סאָרט מוזיקאַלישע פערוויילונג. „אַז עס איז בטל געוואָרען דער סנהדרין האָט מען אָפּגעשאַפט מוזיק אין די טרינקהייזער", דערצעהלט דער תלמוד (סוטה מ"ח) און גלייכצייטיג איז אויך פערבאָטען געוואָרען די רעספּאָנסיווע פאָרם פון כאָר־געזאַנג וואָס אין איהר פלעגען הפנים זיך בעטייליגען אי מענער, אי פרויען נאָך פון די גאַנץ אַלטע צייטען אָן, ווי למשל ביי שירת הים, ווען אַ כאָר פון פרויען, אָנגעפיהרט פון מרים הנביאה האָט „אָפּגעענטפערט" (ותען להם מרים) אויף דעם געזאַנג פון משה'ן מיט די בני ישראל. נאָר אין די תלמודישע צייטען איז דאָס שוין געווען שטרענג פערבאָטען. רבי יוסף האָט געזאָגט: ווען אַ מאַן זינגט און אַ פרוי „ענטפערט אָפּ" איז עס אַן אויסגעלאַסענקייט; אָבער ווען אַ פרוי זינגט און אַ מאַן „ענטפערט אָפּ", איז עס ווי אַ פייער אויף פלאַקס. ווען איינס לעשט זיך אויס, כאַפּט זיך דאָס צווייטע אָן... (דאָרטען).

יעדער סאָרט מוזיק איז פערבאָטען געוואָרען נאָכ'ן חורבן בית שני, אָבער געבליבען איז דאָס איינפאַכע געזאַנג פון תפילה, פון לייענען די תורה, די נביאים און די פינף מגילות און אויך דאָס געזאַנג פון „לערנען", וואָס דאָס איז אַפילו געמאַכט געוואָרען אַבליגאַטאָריש: „כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר: וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים". (דער וואָס לייענט די תורה אָהן אַ מעלאָדיע און לערנט די משנה אָהן געזאַנג, איז גלייך ווי ער וואָלט זיך בעצויגען מיט גרינגשעצונג צו דער תורה און איהרע געזעצען — מגילה, ל"ב).

די אַלע פאָרמען פון געזאַנג געהערען אָבער צו דער „מוזיק" פון איין (1) עלעמענט — בלויז אַ מעלאָדישע פלוס אין פערשידענע טאָנאַלע גוסטען, אָבער אָהן געמאָסטענעם ריטם און אויך אָהן בעשטימטער פאָרם. דאָס דאָזיגע איינפאַכע געזאַנג איז פון ארץ־ישראל איבערגעטראָגען געוואָרען אין די גלות־לענדער און דורך דעם זכרון פון פאָלק איז עס איבערגעגאַנגען פון דור צו דור און געבליבען אָפּגעהיט און גאַנץ ביז'ן היינטיגען טאָג.

אַט די ביבלישע ניגונים און תפילה נוסחאות קאָן מען מיט רעכט בעטראַכטען אַלס דאָס „לשון קודש" פון אונזער ליטורגישער נגינה, ווייל וועגען זייער ביבלישען אָפּשטאַם איז מעהר קיין ספק נישט, אַ דאַנק די לעצטע אויספאָרשונגען פון א. אידעלזאָהן און אַנדערע. אויב דאָ און דאָרט געפינט מען געוויסע לאָקאַלע שנויים, ענדערען זיי אָבער נישט דעם גרונט־כאַראַקטער פון די דאָזיגע אוראַלטע יודישע ניגונים.

אָבער אין גלות האָבען יודען מעהר נישט געקאָנט לעבען מיט „לשון קודש" אַליין; זיי האָבען געמוזט אָננעהמען אַנדערע דיאַלעקטען, אַנדערע מיטלען פון אויסדרוק. איבערגענומען פון דער פרעמדער סביבה און זיי גלייך פערדייטשט אויפ'ן יודישען שטייגער, דאָס הייסט איבערגעקנאָטען דעם פרעמדען אידיאָם און געגעבען איהם א יודישע צורה... דאָך, נישט אומעטום האָט זיך יודען גלייך איינגעגעבען צו „יודישען" דאָס פרעמדע. טראָץ דעם, וואָס אין דער שפּאַניש־אַראַבישער עפּאָכע, למשל, האָבען יודען גערעדט אַראַביש און זייערע געלעהרטע האָבען אַפילו געשריבען זייערע ווערק אין אַראַבישען לשון, איז פונדעסטוועגען קיין אַראַבישער יודיש נישט געשאַפען געוואָרען בעת אַ שפּאַנישער יודיש איז יאָ געשאַפען געוואָרען, און ער ווערט נאָך אָנגעהאַלטען אַלס אומגאַנגספּראַך ביי די ספרדים, אָדער ביים גרעסטען טייל פון זיי ביז'ן היינטיגען טאָג. ספּעציעלע אומשטענדען האָבען ווייזט אויס געווירקט צו דער בעשאַפונג פון אַ יודיש־שפּאַניש ווי צו דער בעשאַפונג פון אַ „יודיש־טייטש" ביי אונזערע אַשכנזישע יודען. ספּעציעלע אומשטענדען האָבען אויך געווירקט, אַז אין דער ליטורגישער נגינה ביי די ספרדים זאָל זיך שאַפען אַ בעזונדערער „דיאַלעקט" אַלס צוגאָב צום „לשון קודש'דיגען" עלעמענט און אַז ביי אונזערע אשכנזים זאָל זיך שאַפען אַ מוזיקאַלישער „יודיש־טייטש" אַלס הוספה צום טראַדיציאָנעלען ביבלישען עלעמענט. וועלכער איז ביי אונז אין די גרונט פּרטים דער זעלביגער ווי ביי די ספרדים. דאָ האָבען מיר די זעלביגע ערשיינונג וואָס אין די שפּראַכען־פראַגע: רעדען מיר מיט אַ ספרדי העבּרעאיש געפינען מיר זיך אויף אַ געמיינזאַמען יודישען באָדען, אַפילו אויב די „חברה ספרדית" איז אַנדערש ווי די „חברה אשכנזית"; אָבער נעהמען מיר רעדען אונזער יודיש און זיי זייערען — דאַן הערען מיר אויף פערשטעהען איינע די אַנדערע.

פונדעסטוועגען, ווען עס האַנדעלט זיך אין טראַדיציאָנעלער געזאַנג וועט נישט דער ספרדי און נישט דער אשכנזי אַרויסווייזען וועלכען עס איז חשק זיך אָפּצוזאָגען פון וועלכען עס איז טראַדיציאָנעלען ניגון, אַפילו אויב ער געהער היסטאָריש נישט צו דער ביבלישער צייט, נאָר אין אַ פּראָדוקט פון גלות שפּאַניע, אָדער גלות דייטשלאַנד. ווער קען עס קומען אָפּפערענען דעם יודישען יחוס פון אַ ניגון וואָס איז געוואָרען איינגעבאַקען אין האַרצען פון פאָלק דורך דורות פון ליידען, מאַרטירערטום און האַרציגער תפילה פאַר'ן „שופט כל הארץ"? וועלכער העבּרעאיסטישער פּוריסטאַנער וועט עס וואַגען אַרויסצורייסען פון זיין אייגענעם האַרצען דעם ניגון פון כל נדרי, דעם ניגון פון קדיש נעילה, דעם ניגון פון „עבודה", דעם ניגון פון „אבות", בלויז דערפאַר, ווייל עס איז היסטאָריש בעוויזען, אַז זיי זענען געשאַפען געוואָרען אין גלות, נישט אין ארץ ישראל?

צו אונזער גליק האָט די יודישע שאַפונגספעהיגקייט זיך נישט אָפּגעשטעלט מיט'ן אוועקגעהען אין גלות, ווען אונזער טראַדיציאָנעלער געזאַנגספערמעגען זאָל היינט בעשטעהען נאָר פון דעם וואָס מיר האָבען געירשנט פון דער אוראַלטער צייט, ווען (אונזער געזאַנגס־אוצר זאָל בעשטעהען נאָר פון „לשון קודש", וואָלט אונזער סקאַרבאָווע נגינה בעמת געווען אַ זעהר און זעהר אָרים לשון. צום גליק האָבען אשכנזים אַ זעהר רייכען „יודיש־טייטש", ניגונים וואָס זענען געשאַפען געוואָרען ביי די ברעגען פון ריין נאָך אין די מיטעלאַלטערליכע צייטען און דאַן האָבען זיי איבערגעוואַנדערט קיין מזרח־אייראָפּע, וואו זיי האָבען אָנגענומען נייע וואַריאַציעס, נייע בעפרוכטונגען און פאַר דורות און דורות האָט דער יוד געפיהלט אַז ער טרעט אויף הייליגען באָדען, ווען ער האָט די ניגונים געזונגען. די דאָזיגע ניגונים זענען שוין לאַנג לאַנג צוריק אָנגענומען געוואָרען אַלס „מסיני ניגונים", כאָטש היסטאָריש און געאָגראַפיש איז דער הר סיני קיין מאָל נישט געווען אין דייטשלאַנד..

אָבער דער גייסט פון סיני האָט אַמאָל יאָ געהערשט אין די יודישע קהלות פון דייטשלאַנד און עס איז אינטערעסאַנט צו וואַרפען אַ בליק אויף דער געשיכטע און זיך פרובען אַ ווילע אַריינלעבען אין יענער תקופה פון מיטעלאַלטער, ווען די יודען אין דייטשלאַנד האָבען געשפּינען אַזעלכע גאָלדענע פעדים און זיי אַריינגעוועבט אין דער יודישער טראַדיציע לדור דורות.

———):0:(———

דער ראש־הקהל

(פאלקס־לעגענדע)

פון א. בוכהאלטער

ר' שמואל — דער ראש־הקהל פון שטעטעל ז. — איז געווען אַ גרויסער תלמיד־חכם, אַ וויסער למדן אָבער נאָך אַ גרעסערער קמצן, ווען ער פלעגט זעהן אַ יוד אַ בן־תורה, פלעגט ער איהם מיט רופען אין שטוב אַריין, דאָרט האָט ער מיט איהם עוסק געווען אין חידושי־התורה, זיך שטאַרק משמח געווען, אָבער ער זאָל דעם מענשען מכבד זיין מיט אַ פריהשטיק אָדער אָוונד־ברויט — דאָס נישט געווען איז דאָס אין בין־השמשות.

ביי אַ רייך־געשפּרייטען טיש איז זיך געזעסען דער ראש־הקהל מיט זיין פאַמיליע, און ביים עסען גאַנץ פרעהליך פערבראַכט —

פלוצלונג האָט זיך די טיר געעפענט און אויף דער שוועל האָט זיך בעוויזען אַן אַלטיטשקער מיט אַ לאַנגער ווייסער באָרד, און שטיל הכנעהדיג איז ער שטעהען געבליבען אין אַ ווינקעל, אויסגעצויגען די האַנד.

— שענקט עפּעס, אַ שטיקעל ברויט, כ'בין הונגעריג! — האָט ער געבעטען.

— נישטאָ!

— כ'האָב שוין נישט קיין כח ווייטער צו געהן — האָט זיך דער אַלטיטשקער ווייטער געבעטען — זאָל זיין ווי גאָט'ס ווילען, גיט מיר אָפּ אַ ניט אָרט הינטער'ן אויווען דעם קאָפּ אָנצושפּאַרען, און טערלעגען וועל איך שוין מיין זשופּעצע, אַבי נאָר אונטער אַ דאַך.

— וואָס פאַר אַ איינגעשפּאַרטער שלעפּער דאָס איז — האָט בייז אויסגעשריגען דער בעלעבאָס.

דער אָרימאַן האָט אָפּגעזיפצט, אָפּגעזיפצט און קוים פון שטוב זיך אַרויסגעשאַרטשעט, אָנהאַלטענדיג זיך אין דער טיר מיט ביידע הענד, און ווייל ער האָט איינציגע טעג קיין לעפעל וואַרעם וואַסער אין מויל נישט געהאַט און ווייל ער האָט שוין עטליכע טעג נישט געהאַט וואו איבערצונעכטיגען האָט ער זיך געלעגט אויף דער גאַס און אויסגעהויכט די נשמה...

געשטאָרבען — בעגראָבען!

נאָכגעגאַנגען זענען נאָך דער מטה די חברה קדישא, און אויך דער פרומער ראש־הקהל. —

פאַראויס איז געגאַנגען דער שמש און אויסגערופען: צדקה תציל ממות!

———

געווען איז דאָס אין דער צייט, ווען ס'האָט געלעבט דער גרויסער יודישער מליץ־טוב ר' לוי יצחק בערדיטשעווער, וועלכער פלעגט ליב האָבען יעדען אָדם מישראל, און פלעגט מלמד זכות זיין אַפילו אויף די פושעים, „וואָס זענען פול מיט זינד ווי אַ מילגראַם "און נאָך מעהר. ביי איהם זענען גאָר קיין רשעים נישט געווען—אויף די, וועלכע פלעגען מפסיק זיין אין מיטען דאַווענען און רעדען לשון הרע און רכילות, פלעגט ער זאָגען:

„רבונו של עולם! זעה נאָר דיינע יודעלעך, אַפילו ווען זיי זינדיגען געגען דיר, הערען זיי נישט אויף צו דאַווענען און קראַת שמע צו לייענען..."

אויף די יודישע גנבים, וואָס בעגנבענען הייזער פרייטאָג־צו־נאַכטס פלעגט ער קרעכצען און זאָגען:

„זעה נאָר דאָס פסולת פון יודען! גוף און נשמה שטעלען זיי אין סכנה — און דאָך פערגיסען זיי נישט קיין בלוט!.. זיי בעגנוגען זיך מיט דעם, וואָס זיי נעהמען צו, וואָס זיי דאַרפען אויף שבת און פרנסה".

און פלוצלונג האָט ר' לוי יצחק בערדיטשעווער אינסטינקטיוו דערפיהלט עפּעס אַ גרויסע ענדערונג אויפ'ן הימעל און צו זיין גרויס איבעראַשונג, דערגאַנגען דעם טויט וועגען שרעקליכען פערברעך פונ'ם ראש־הקהל...

וואָלט דער ראש־הקהל געווען אַן אָרימאַן, אַן עם־הארץ וואָלט גאָר אַנדערש געווען — איז אָבער דער מענש אַ גרויסער תלמיד־חכם, און גלייכצייטיג אַ גרויסער עושר, און דעריבער איז דער קטרוג אַזוי גרויס געווען!

ר' לוי יצחק האָט עפּעס געוואָלט אָנהויבען רעדען, ממליץ זיין — אַז דער כלל ישראל האָט קיין שולד נישט, אָבער דער קטרוג האָט געטענהט:

„ווען אַנ'עדה יודען האָבען אַזאַ אכזר פאַר זייערס אַ ראש־הקהל אויסגעקליבען — הייסט עס אַז זיי זענען מיט זייערע מעשים מסכים!"...

אַ שרעק איז ר' יצחק'ן בעפאַלען!

מיטאַמאָל האָט ער זיך געשטאַרקט. טרערען האָבען פון זיינע אויגען אַ גאַס געטאָן — ער האָט די מלאכי רחמים דערזעהען. און ער האָט אָנגעהויבען:

— רבש"ע! זעה ווי טייער ביי דיינע קינדער איז די תורה, אַפילו אַ מענש מיט אַזעלכע גרויסע חסרונות האָבען זיי פאַר אַ „ראש" אויפגענומען, נאָר צוליב דעם, וואָס ער קען די הייליגע תורה..

די טענות פון שטן זענען צופליקט געוואָרען ווי שפּינוועבס... און אין הימעל האָט מען אויסגערופען:

— מלאך־הדומה! געה ברענג די נשמה פון ראש־הקהל!

———

שפּעט ביינאַכט.

די טיר און לאָדען ביים ראש־הקהל זענען שוין פערהאַקט, און אין גרויסען שלאָף־צימער ברענט אַ לאָמפּ אונטער אַן אַבאַזשור, וואָס צעגיסט אַ העלען שיין אויף די ווענט, אין בעט ליגט שוין דער רייכער ראש־הקהל, פיפקעט נאָך אַ שמעקעדיגען ציגאַר, אַרויסלאָזענדיג ברייטע סטענגעס רויך, וועלכע ביז הענען זיך האַרמאָניש אין אַ גראָהע־בלויליכען וואָלקען הויבען זיך העכער און העכער איבער דער ערד... איבער דער וועלט... ווי די געדאַנקען פון דעם מענשען וואָס שוועבען איצט אין אַזעלכע מיסטישע, הויכע ספערען, אומפערשטענדליכע פאַר'ן מענשע'ס אויג... שטיל דער זייגער בלויז קלאַפּט טיק־טאַק... טיק־טאַק... ווי ער וואָלט אַזוי די שטילקייט איינגעוויגט. עס הער'ט זיך נאָך טיילמאָל אַ פּישטש פון אַ גריל, אַנ'אומעטיגער קורצער פייף, און ווידער ווערט אַלעס רוהיג און שטיל.

האַלבער נאַכט...

פלוצלינג הערט זיך אַ שאָרכען פון בויזעס... און ער שטעלט די אויערען אָן. צי דוכט זיך איהם? ניין. דאָס האָט זיך איהם נישט געדוכט. מען הערט אויף אַנ'אמת — און דאָס האַרץ איז איהם שיער צושפּרונגען. וואָס קען דאָס זיין? — פרעגט ער זיך אַליין, און ווייל דעם קאָפּ אונטער'ן איבערבעט איינטוליען, נאָר וואָס מעהר ער וויל זיך איינטוליען, אַלץ מעהר הערט ער דאָס שאָרכען... נישט גוט — טראַסט ער זיך — צייט כ'האָב דעם שלעפּער פון שטוב פעריאָגט געהט עפּעס אַנ'אימה אַרום מיין הויז. ער האָט זיך שנעל אויפגעהויבען און אָנגעצונדען נאָך אַ ליכט: אַ בלאַסער שיין האָט אַ שוועב געטאָן אויף דער וואַנט, אַ בלאַסער שיין ווי דער שמייכעל פון אַ גוסס... ער האָט ברייט געעפענט די אויגען. איהם האָט זיך אויסגעדוכט אַז אַ מת אין ווייסען, שלעפּט זיך ווי אַ שאָטען, און שפּרינגט פון ווינקעל צו ווינקעל... און דאָס ליכטעל עפּעס צאַפּעלט און ווינקט. ער איז געשטאַנען אַ דערציטערטער פון אומבעוואוסטער שרעק און אומעכטיג עפּעס צו טון... דער ציגאַר איז איהם פון מויל אַרויסגעפאַלען און אַ קאָלער זיך געטאָן, עס האָט אַ שפּריץ געטאָן אַ פינק — און אַ קנאַלעכעל רויך האָט זיך אויסגעצויגען און צושפּרייט זיך, און עפּעס מאָדנע גייסטער האָבען גענומען דרעהען זיך, אַ ווילדען קאַראַהאָד... און דאָס ליכטעל צאַפּעלט זיך און ווינקט אַזוי און ווינקט, ער וויל שרייען — דאָס לשון איז איהם אָפּגענומען!

און אָט דערהערט זיך ווידער אַ שטויס אין דער טיר... ער האָט זיך אַ וואַקעל געטאָן און דאָס פּנים האָט בעשלאָגען אַ שווייס.

ער האָט דערהערט:

— רשע, קום צום משפּט! ער האָט דאָס קול דערקענט... און ס'האָבען אָנגעהויבען שווינדלען פאַר זיינע אויגען בייזע רוחות וועלכע האָבען גענומען רייסען פון איהם שטיקער. ער האָט זיך אָנגעכאַפּט פאַר'ן קאָפּ. און מיט אַלע כוחות אויסגעשריען:

— געוואַלד! ראַטעוועט!

די פרוי מיט די קינדער זענען דערשראָקענע אויפגעשפּרונגען, פון אַלע זייטען האָבען גענומען לויפען מענשען...

דאָס שאַכען איז אויף אַ מינוט שטיל געוואָרען — דער ראש־הקהל אָבער שטעהט נאָך אַלץ ווי פערשטיינערט אין מיטען שטוב מיט אויסגעשטאַרצטע אויגען און קוקט; — ער זעהט פאַר זיך צוויי גרויסע פייערדיגע אויגען, מיט בייזע שטעכעדיגע בליקען, וועלכע קוקען צו איהם... און ער איז געפאַלען אין חלשות.

מ'איז געלאָפען נאָך אַ דאָקטאָר. דער דאָקטאָר איז געקומען, אָבער ער האָט שוין נישט געהאַט וואָס צו טון.

אַ געשריי, אַ געפילדער, מען פּרובירט מינטערען, נישטאָ וועמען — טויט!

מילא געשטאָרבען — קלערט מען וועגען דער קבורה. די חברה־קדישא הייסט זיך גוט בעצאָהלען. אָבער די בני־בית האָבען נישט קיין איבעריגען חשק — מען קומט דורך.

פלוצלינג, ווען מען פּרובט די מיטה ריהרען, בעוויזען זיך גאַנצע סטאַיעס שוואַרצע הינט מיט פינקעלענדיגע אויגען... אַזעלכע שרעקליכע אויגען — אַ גיהנום האָט געפלאַקערט אין זיי...

שוואַרצע קראָהען פון די שפּיץ ביימער האָבען גענומען זיך בייזערען מיט אַ לאַנגען איבעראַשענדען געפילדער —

קראַ־קראַ! קראַ־קראַ! און אַ שרעקליכער פּחד איז אַלעמען בעפאַלען — קראָהען אין מיטען העלען זומער?... ס'איז נישט גלאַט!

מען שטעהט, יעדער'ער האָט מורא צו ריהרען זיך פון אָרט... ווי זעהט מען דען אַ וועג צום בית־עולם? — דער שטענדיג בעקאַנטער אויסגעטראָטענער וועג איז גאָר פערשוואונדען, ווי פערשלונגען פון אַ תהום!

מען וויל לויפען נאָכ'ן רב, אָבער אַלע פּיהלען זיך ווי פערשמידט און איינגעשרומפּען, און קענען מיט קיין אבר נישט בעוועגען, און דורך פערבלענדעטע אויגען זעהען זיי; ווי שאָטענס מאָדנע, גרויזאַמע רוקען זיך צום מת, און אין דער שפּיץ שפּרייזט פאָראויס ווי אַ פלאַמיגער סנאָפּ־פייער אַ גרייז־גראָהער מאַן... ער שלייכט אַלץ נעהנטער און נעהנטער מיט אויגען ווי שאַרפע שטילעטען... און אַרום און אַרום רינגלען שאָטענס און צושפּרייטען אַ שניידיגע קעלט!

דער הימעל ווערט פינסטער, ס'הויבען אָן לויפען וואָלקענס ווי גייסטער אָהן תיקון, איינער איבער'ן צווייטען. איינער איבער'ן צווייטען — טראַך! מעכטיגע דונערען און פייער־שפּריציגע בליצען שפּאַלטען דעם הימעל... זיג־זאַג.... זיג־זאַג... הימעל, ערד און חושך... דאָס זענען נישט קיין בליי־

(ווייטער זעה 14־טע זייט)

סעקרעטאַר, הער אלפרעד נויהיים

(פון דער סעריע: „אַלטער מארק")

פון יוסף זעלקאָוויטש

דער רונדיגער זייגער, וואָס הענגט איבער דער טיר צום זיצונגס־זאַל פון פרוכט, געמיזע און שפּייז־הענדלער פעראיין זעהט אויס זאַט און צופרידען, ווי אַ פולע, אָנגעגעסענע לבנה אין תחילת פון דער צווייטער העלפט חודש. דער גרויסער ווייזער מיט אַ לאַנגען, שפּיציגען פיס, ווי פון אַ שפּין האָט אַריינגעכאַפּט אין זיינע אָרעמס, דעם קליינעם גראָב־בייכיגען ווייזער, אָט אַזוי, ווי אַ באַלעבאַטיש צעלאָזענער בחור כאַפּט אַמאָל אַרום אין דער קוך די קעכין. באַכדעם, ווי דער גרויסער האָט געהאַלטען דעם קליינעם ווייזער אין אַ בעלסאָן העכער אַ מינוט־צייט, איז ער זיך רוהיג און מיושבדיג אוועקגעגאַנגען, ווי קיינמאָל גאָרנישט און ס׳האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז במשך דער קליינער געשעהעניש, האָט די וועלט זיך געגעבען אַ רוק פאָראויס אויף אַ גאַנצע מינוט — עס איז געווען אַ מינוט נאָך דריי־פערטעל ניין אין אָוונט.

לאָרד בייראָן וויל האָבען, אַז די שעה׳ן, דאָס זענען סטאַציעס, אויף וועלכער די צייט בייט איבער איהרע פערד, דאָס איז ריכטיג געווען אַמאָל, ווען די מענשהייט האָט זיך צו איהרע קאָמוניקאַציע צוועקן בענוצט אויסשליסליך מיט פערד. דער סעקרעטאַר אָבער פון פרוכט, געמיזע, און שפּייז־הענדלער פעראיין, אַ מענש פון היינטיגען יאָהרהונדערט (טויזענד גילדען פענסיע אַ חודש). האָט קיין צייט נישט געהאַט זיין צייט צו מעסטען אויף שעה׳ן — אַ מינוט נאָך דריי־פערטעל אויף ניין און אום האַלב ניין האָט זיך עס געזאָלט אָנהויבען!

— זשידאָווסקאַ פּונקטואַלנאָשטש!

אויפגערעגט איז ער שוין סיי ווי געווען הער אַלפרעד. (אויף פּראָסט יודיש: אַלי) די סיבה: נייע לאַק־שוך.

נייע, פאַרשיווע לאַק־שיך (צוויי און פערציג גילדען, עקסטרע בעשטעלט) און דער קליינער פינגער, אַ פייער זוכט איהם...

יאָ, אַ פייער זוכט איהם, הער אַלפרעד פלעגט זיך אייביג זידלען און שעלטען נאָר אויף יודיש, נישט ווי ער וואָלט געווען דער מינדסטער, דער סלענסטער און דער מינדסטווערטיגסטער — דער קליינער פינגער פון לינקען פיס, נאָר אַ באַרג, אַ פאַרשיווער ברענענדיגער באַרג און זי...

זי, די פריילין ערנאַ האָט איהם עטליכע מאָל שוין געגעבען אָנצוהערען:

— לאַק־שיך, אַלפרעד,
אַ פייער זוכט זיי.

אויפגערעגט, דאָפּעלט אויפגערעגט:

נייע לאַק־שוך און אַ פערשפּעטיגונג אויף גאַנצע זעכצען מינוט און דעריבער נאָכאַמאָל:

— זשידאָווסקאַ פּינקטואַלנאָשטש! אַך, וואָלט ער זיי דאָס איצט געהאַט, אָט אָ די זשידעס, די קרעמערלעך, די הורטאָווניקעס, ער וואָלט זיי געלערנט! ער וואָלט זיי געוויזען, וואָס עס הייסט פערשפּעטיגען! צעהן אַ זייגער האָט ער אַ צוזאַמענטרעף מיט דער פריילין ערנאַ און זיי, וועלען קומען צו קריכען דער טייוועל וויים זיי ווען.

— זשידאָווסקאַ פּינקטואַלנאָשטש.

דעם דריטען מאָל האָט ער די „יודישע פּינקטליכקייט" געגעבען אַזאַ וואָרף אַרויס פון צווישען די צוזאַמענגעפּרעסטע ציין, ווי עס וואָלט געווען אַזאַ לאַנגע ביטש מיט וועלכער מען גיט אַ שמיץ איבער אַלעמענס קעפּ און דער שמיץ מיידט קיינעם נישט אויס.

הער אַלפרעד, (אַלי, אויף פּראָסט יודיש) דער סעקרעטאַר פון פרוכט, געמיזע און שפּייז־הענדלער פעראיין איז דייער פּינטליך, שיער נישט אַזוי פּינקטליך ווי זיין גאָלדענער געגעוויר וואַטש פאַר פערציג דאָלאַר:

וואָס מעהרער דער גרויסער פערפיהרערישער ווייזער פון דעם רונדיגען זייגער האָט זיך אַפּאַטיש אָפּגערוקט פון זיין קליינער, גראָבער פערפיהרטער, וועלכער ער האָט ערשט אָקאָרשט געהאַלטען אין פעסטער אומאַרמונג און אין צוזאָגען גאָלדענע בערג, האָט זיך הער אַלפרעד מעהרער דערנערווירט.

די פערשפּעטיגונג פרימע און די נייע לאַק־שוך סעקונדע — „דער טייוועל זאָל עס נעמען! אַז דער מענש איז נישט געפּענטעט אין נייע שוך. פער צייט עפּעס די צייט איינגאַנצען אַנדערש, מען זעהט גאָרנישט, ווי זי קומט אַהין, קען מען פערציהען די ליפּען און מיט זיי אויספייפען דעם טשאַרלעסטאָן, וואָס זי, פריילין ערנאַ טאַנצט אויס אַלע נאַכט אין פּיקאַדילי, עווענטועל קען מען מיט די פיס אַליין צוטאַנצען צום טאַקט — אַזאַ מענש, ווי דער הער אַלפרעד איז דאָך נישט פון ליים!... אָבער אין נייע לאַק־שיך און דער קליינער פינגער — אַ געשוואָלענער און פייערשפּייענדיגער באַרג, אַ פייער זוכט איהם.

ניין, וואָס וועט ער אויסחוקן, דער הער אַלפרעד? — אַ פערשפּעטיגונג אויף גאַנצע צוואַנציג מינוטען שוין.

— גיי האָב צו טון מיט זשידעס, מיט אומדערצויגענע, נישט דיסציפּלינירטע זשידעס!

כדי אָבער, ווי עס איז זיך די צייט צו פערקירצען, האָט דער הער אַלפרעד זיך געשפּילט מיט זיין גאָלדענעם געגעוויר וואַטש פאַר פערציג דאָלאַר. ער האָט איהם אַרויסגענומען פון דעם זייטען־טעשעלע, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען איבער די פערענדיג פון דעם שפּיציגען קאַנט פון די שטרייף־הויזען און האָט אין די געדאַנקען מיט גרויס צופרידענקייט נאָכאַמאָל קאָנסטאַטירט, אַז דאָס געפלאָכטענע אָפּהענגער קייטעלע איז קאָלאָסאַל, הויפּטזעכליך דאָס ברעלאָקל אין דער פאָרם פון אַ פערדישער קאָפּיטע אין וועלכערס חלל עס האָט זיך אָפּגעריהט אַ פוסבאָל — דער סימבאָל פון הער אַלפרעד׳ס אידעען און לעבענס־אַנשויאונגען.

אַ פערדישע קאָפּיטע ברענגט מזל, הער אַלפרעד האָט די איבערצייגונג געהאַט אויף זיין אייגענער הויט. עס איז געווען טאַקע אין בידזשוטעריע־האַנדעל, בעת ער האָט אונטערהאַנדעלט וועגען דעם געגנווער וואַטש. ער האָט זיך דאָרט צום ערשטען מאָל בעגעגענט מיט דער פריילין ערנאַ און זי איז באַלד געווען אַזוי פריינדליך צו איהם און זי האָט דערלויבט, אַז ער זאָל פאַר איהר רעגולירען די רעכנונג פאַר איבערמאַכען אַ מאָדערנע רינגעל פון אַ פאָר אַלטע, באַבישע, אפשר גאָר עלטער־באַבישע אויער־רינגלעך.

מזל, מזל, ביז אַראָפּ:

„אַזאַ טענצערין, אַ קינסטלערין כמעט, נישט קיין יודישע, אַ דייטשקע — אַן׳אינטעליגענטקע און ער, הער אַלפרעד... — מזל, נישט מעהר".

יעדעס מאָל ווען הער אַלפרעד פלעגט זיך דערמאָנען אָן יענער ערשטער בעגעגעניש מיט פריילין ערנאַ, פלעגט ער אייביג צושאָקלען אַ פרעהליכען גרוס דעם מזל זיינעם, אָבער דער מזל זיינער פלעגט אייביג אַראָפּהענגען די אויגען און איהם צו ווינקען צו דער בוזים־טאַש, וואו עס פלעגט ליגען זיין פאָרטפעל...

עס איז געווען די דאַטע נאָך האַלבען חודש. דער פאָרטפעל האָט געדרוט אין בוזעם קעשענע, כמעט אַ ליידיגער, ווי עס ליגט אויף זיין טאַפּטשאַן אַ שכור, וועלכען מ׳האָט דאָרט אַנידערגעלייגט נאָך אַ בעהישטער און שכרות׳פולער נאַכט — אומעטום ליידיג. ליידיג דער קאָפּ, ליידיג די קעשענעס, בלויז אין אַ וועסטען־טעשעל אַ פאָר קליינע מטבעות, די רעשט פון צעביטענע באַנקנאָטען, וועלכע וועלען לאַנגען אפשר אויף אַן׳אָנבייסען און צוויי־דריי פּאַפּיראָסען. דעם הער אַלפרעדס פאָרטפעל האָט געפּוסטעוועט אין אַלע פאַכען, געווען אין איהם בלויז אַ פאָטאָגראַפיע פון דער פריילין ערנאַ — (אַך די שולטערען! אַך דער נאַקען און די ברוסטען!) און אַ סעקרעטניק פון ראָוליכען קאָליר. (ראָזאַ איז ליבע. שטילע, סאָלידע, ערליכע, נישט די רויטער־עיר־ענדע.) יאָ, אין לעצטען פאַך איז געלעגען דער לעצט צוואַנציגער־גילדען בויט־באַנקנאָט.

הער אַלפרעד איז זייט אַ קורצער צייט, זייט ער האָט זיך געקויפט דעם גאָלדענעם געגעוויר וואַטש, אַלזאָ — זייט ער האָט זיך בעקענט מיט דער פריילין ערנאַ, געקומען צו דער איבערצייגונג, (הער אַלפרעד איז אַ מענש פון היינטיגען יאָהרהונדערט און האָט אַלזאָ איבערצייגונגען.) אַז מזל אַליין איז גאָרנישט ווערט, אַזוי פיל ווערט אַט ווי דאָס פּראָטאָקאָל־בוך מיט די אָנגענומענע בעשלוסען דריטען, וואָס ליגט דאָ פאַר איהם אויף זיין שרייב־טיש, — צום מזל דאַרף מען נאָך האָבען געלד (פריילין ערנאַ איז אַ דייטשקע, אַן׳אינטעליגענטקע, אַ קינסטלערין כמעט און ער, הער אַלפרעד...) און דאָס איז עס טאַקע געווען די סבה, וואָס הער אַלפרעד, הער סעקרעטאַר פון פרוכט, געמיזע און שפּייז־הענדלער פעראיין (פענסיע: טויזענט גילדען אַ חודש). האָט מיט אַזאַ אומגעדולד געוואַרט אויף דער היינטיגער זיצונג, אויף וועלכער עס האָט געדאַרפט בעהאַנדעלט ווערען די פראַגע פון אַ הוספה פאַר׳ן סעקרעטאַר הער אַלפרעד נויהיים, וועלכער, ווי ס׳איז אַלעמען בעוואוסט האָט אומגעהויערע פערדינסטען פאַר דעם פעראיין, וועלכער אָפּפערט (יאָ, „אָפּפערט" — אַ ערליכער און פיין קלינגענדער אויסדרוק). זיין יוגענד, טאַלאַנט און גאַנצע ענערגיע פאַר׳ן וואוילשטאַנד (וואָסאַרע ערליכע פראַזע!) פון פעראיין, וועלכע...

— שלאַק נאַ איך פּאָקאָלעניע!

ניין, הער אַלפרעד, וועט עס נישט אויסהאַלטען! עס איז צעפּלאַצט צו ווערען! — אַ פערטעל אויף צעהן דער זייגער, צעהן דאַרף ער זיך זעהן מיט דער פריילין ערנאַ און דאָ איז קיין הונט נישטאָ! — ווען זיי וועלען פּלאַצען, וועלען זיי מוזען געבען אַ הוספה פון פופציג פּראָצענט אַ גראָשען עס זאָל פעהלען! די זשידעס, אומדיסציפּלינירטע, נישט דערצויגענע, אומפאַראַנטוואָרטליכע אום...

דער דילען־פּאַרקעט האָט אַ שווערען זיפץ געגעבען און די טיר האָט מיט אַ קרעכץ זיך געעפענט:

— נישטאָ נאָך קיינער? — אַ לויזער באַנדע!

געווען איז עס הער טעאָפיל נויהיים (טוביה — טעוול־טעאָפיל.) דער פּרעזעס פון פרוכט, געמיזע און שפּייז־הענדלער פעראיין, וויצע־דירעקטאָר פון וואַרשעווער יודישען סוחרים־פערבאַנד, האַנדעלס־ריכטער אין פערטרעטונג, וויצע־פאָרזיצער פון הויז־בעזיצער־פעראיין, זיצער פון שטייער־שאַצער־קאָמיסיעס, פאָטער פון הער סעקרעטאַר פון פרוכט, געמיזע און שפּייז־הענדלער־פעראיין הער אַלפרעד און זוי ווייטער און זוי ווייטער. (דער „און זוי ווייטער", „און זוי ווייטער" בעציהט זיך אויסשליסלעך אויף דער פאָטערשאַפט פון ה׳ טעאָפיל צו זיין זון אַלפרעד...)

אַ מענש מיט אַזאַ שטעלונג אין דער געזעלשאַפט, בעוואָרפען מיט אַזוי פיל אַמט׳ן, „פעראַנטוואָרטליכע" אַמט׳ן, קען מען זאָגען, און בעלאַסטעט מיט אַזאַ שווערען בויך און אומרעגולערען מאָגען („דיספּעפּסיאַ", ווי דער פּראָפעסאָר האָט עס אָנגערופען: קאַרלסבאַד אָדער וויסבאַדען) איז קיין חדוש נישט, וואָס דער דילען־פּאַרקעט האָט אַזאַ שווערען זיפץ געגעבען און די טיר האָט אויס מיט לייד צו דיינע ליידען און שווערע פליכטען אַ קרעכץ געגעבען.

הער טעאָפיל נויהיים האָט זיך אוועקגעזעצט און נאָכדעם, ווי ער האָט אָפּגעמאָסטען מיט אַ פערשמאָלצען קוקעלע די אויסגעפּוצטקייט און פיין־שראַגטישקייט פון זיין זון אַלפרעד, האָט ער זיך דערמאָנט:

„עס קען אַ מענש אַריינקומען" און האָט אויסגעטון דעם הוט און אויסגעווישט זיך דעם שווייס פון דער שמאַרק־גלאַנציגער לישינע.

הער אַלפרעד האָט געקאָכט:

— עס מוז דאָך אַמאָל אַן׳ענדע נעמען צו די אומפּינקטליכקייטען, איך וועל דאָך נישט דאָ זיצען צו גאַנצע נעכט און וואַרטען ביז די „געעהרטע" פערוואַלטונג וועט בעוויליגען זיך צונויפצוקראַצען

— און וואָס האָט מיין זון אַזוי קיין צייט נישט? צי האָט מיין זון עפּעס בעסערע געשעפטען? און בכלל, וואָס האָט מיין זון עפּעס זיך היינט אַזוי אויסגעפּוצט? אַהאַ, נייע לאַק־שוך? — איך גראַטולירע!

ניין, דאָס איז צופיל געווען! דער טאָן, דער אַרט רעדען, דער חוזק איבער די נייע לאַק־שוך...

„וואָס מיינט ער, טייוועלע סאַדאָוויק, אַז מען קען איהם נישט, אַז מען ווייסט איהם נישט, אַז פאַר דער מלחמה איז ער געשטאַנען מיט אַ קייבעריל עפּעל אויפ׳ן פּלאַץ און שפּעטער, אין דער מלחמה האָט ער מעהל געשמוגעלט?"

— ווילסטו אפשר, איך זאָל דיר אַ חשבון אָפּגעבען פון מיין טון און פון מיינע געשעפטען?

— מיינט מיין זון, אַז עס וואָלט אַזוי קרוב געווען?

הער אַלפרעד איז אויפגעשפּרינגען

— וואָס מיינסטו, אַז...

— מיינע האַכאַטונג צו הערען...

מיט אַן׳אַסטמאַטישען קורץ אָטעמדיגען בלאָזען און פרייכען האָט זיך אַריינגעקייקעלט מיט׳ן בויך פאָראויס הער בוימאַן, וועלכער האָט אָפּגעשטעקט פייכט־פּוכיקע הענטלעך דעם טאַטען און דעם זון. די שמייכעלעך וואָס זיי האָבען אַרויפגעלייגט אויף זייערע באַקען האָבען אויסגעדריקט אַן׳אויסערגעוועהנליך און העכסט־גליקליכע צופרידענקייט און עס האָט געקענט הייסען:

„נאָך גיט, וואָס איהר זענט געקומען, הער בוימאַן, ווייל אויסער איך האָט מען ביז איצט נישט געזעהען קיין הונט פאַר די אויגען..."

הער טעאָפיל נויהיים האָט נאָך די ערשטע פאַ־העפליכקייטס ווערטער בעהאַלטען דאָס שמייכעלע און עס רעזערווירט פאַר די איבעריגע הערן פון דער זעהר געעהרטער פערוואַלטונג, וועלכע וועלען דאָך סוף כל סוף קומען אויף דער אויסערסט דרינגענדע זיצונג.

הער אַלפרעד נויהיים איז אָבער געווען אַזוי אויסערגעוועהנליך גליקליך מיט דעם דערשייבען פון הערן בוימאַן, אַז נישט גענוג, וואָס ער האָט דיין עלעגאַנט און אָפּגעטאַקט שמייכעלע מיט וועלכען עס איז איהם געווען אַזוי שטאַרק צום פּנים נישט בעהאַלטען, נאָר אַדרבה, ער האָט עס נאָך צעצויגען און געלאָזט במנוחהדיג רוהען אויף זיין סעקרעטאַרישען פּנים און נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די נייע לאַק־שיך האָבען געברענט, אַ גיהנום און דער קליינער פינגער פון לינקען פוס (אַ פייער זוכט איהם,) איז אויסגעוואַקסען צו אַ געשוואָלענעם פייער שפּייענדיגען באַרג, האָט ער דעם הער בוימאַן גענומען אונטער׳ן אָרים און מיט איהם אָנגעהויבען צו שפּאַצירען אַרויף און אַראָפּ איבער׳ן צימער.

הער בוימאַן האָט פערנומען אַזאַ חשוב און אָנגעזעהען אָרט אין דער פערוואַלטונג פון פרוכט, געמיזע און שפּייז־הענדלער פעראיין, ער איז געווען דער עהרען־קאַסיר פון פעראיין. זייט דעם אינצידענט, וואָס ער האָט אַנומעלטען געהאַט מיט אורקען האָט ער זיך פערנומען מיט אַלע כחות זיך נוקם צו זיין אָן דעם „געזונדעל", אָהן דער „לומפּענבאַנדע", די טרעגער׳ס, און דעם אייגענעם אָוענט נאָך, ווען יענער אינצידענט איז פאָרגעקומען איז צווישען איהם און דעם סעקרעטאַר, הער אַלפרעד נויהיים, געקומען צו אַ הסכם, אַז ער, הער בוימאַן וועט מיט אַלע כחות אונטערשטיצען דעם הער אַלפרעדס הוספה פאָדערונג, ער וועט אַפילו דעם פאָרשלאַג אַליין רעפערירען, נאָר בתנאי, אַז דער סעקרעטאַר הער אַלפרעד זאָל אויסאיבען אַלע מעגליכע און אַפילו אומ־מעגליכע מיטלען, אַז מען זאָל דעם געזונדל קענען רייסען פון זייער שכירות.

אָט אָ דאָס איז עס געווען די שמחה פון הער אַלפרעד מיט דעם אַריינקום פון הער בוימאַן און דאָס איז עס געווען די סיבה, וואָס נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די נייע לאַק־שוך האָבען געברענט, ווי אַ גיהנום און דער קליינער פינגער פון לינקען פוס (אַ פייער זוכט איהם) איז אויסגעוואַקסען צו אַ געשוואָלענעם פייער־שפּייענדיגען באַרג האָט ער גענומען דעם הער בוימאַן אונטער׳ן אָרים און מיט איהם אָנגעהויבען צו שפּאַצירען אַרויף און אַראָפּ איבער׳ן צימער — הער אַלפרעד האָט געטאַפּט דעם דופק, צי האָט נישט אַמאָל הער בוימאַן, ווי זיין שטייגער איז געווען, זיך צוריקגעצויגען פון זיין צוזאָג.

שעפער פון מחזור

(ר׳ ינאי) • פון אהרן מאנספעלד

צו דער העריליכער ארץ־ישראלדיגער פלעיאַדע ליטורגיע־דיכטער געהערט אויך ר׳ ינאי, ער איז צווישען די ערשטע פון אונז בעקאַנטע רעליגיעזע פּאָעטען, וועלכע האָבען מיט זייערע פּרעכטיגע, קרעפטיגע און אינהאַלטסרייכע פּיוטים בעפרוכפערט דאָס יודישע מחזור. כאָטש נישט זייענדיג אַזוי בעקאַנט און פּאָפּולער, ווי עס זענען די אַנדערע פּיטנים פון זיין צייט און פון פריהער, איז ער אָבער דאָך, בשום־אופן נישט מינדערווערטיגער פאַר זיי, און זיינע פּיוטים מאַכען נישט קיין קלענערען און שוואַכערען איינדרוק ווי זייערע.

געבוירען איז ינאי אין ארץ־ישראל. דאָרט האָט ער אויך געלעבט און געשאַפען אין דער צווייטער העלפט פון זעקסטען יאָהרהונדערט, אַ נייעם זשאַנר האָט ער אַריינגעבראַכט אין פּיוט. די שאַפונגס־פאָרמען ביי וועלכע ער האָט אָנגעגריפען דאָס רעליגיעזע שאַפען, זענען פאַר איהם געווען צו ענג ער האָט אויף זיי דעריבער אַריינגעגעבען רעגנות, פרישקייט און בעהויכט מיט אַ יוגענדליכען טל.

ער איז — אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקען — דער דיכטערישער רעפאָרמאַטאָר פון זיין צייט, נישט געגאַנגען אין די אויסגעטראָטענע וועגען פון די פּיטנים, זיינע פאָרגענגער, ער האָט טיילווייז, אַזוי צו זאָגען, פּאָפּולאַריזירט די פּיוטים. די אַראַבער וועלכע האָבען אין יענער עפּאָכע אָנגעהויבען שפּילען אַ גרויסע ראָלע אין דער וועלט, דער חותם פון זייערע שאַפונגס־פאָרמען און מעטאָדען, האָט ר׳ ינאי אַרויפגעלעגט אויף דעם רעליגיעזען פּיוט.

דער אויסדרוק „פּיוט" איז אַ גריכישער טערמין — ער געפינט זיך אויך אין מדרש (שיר רבה, פ״א, ז׳) — אונטער וועלכען ס׳געהען אַרונטער די שירי קודש „פּזמונים" א.ד.גל. וואָס געפינען זיך אין סדר התפילה. אויסשליסענדיג אַלע אַנדערע תפילות. וואָס זענען נישט געשריבען אין אַ געוויסער פּאָעטישער מאָס, ווערט, מיט דעם דאָזיגען בעגריף פערשטאַנען אַלע סאָרטען שירי קודש, אונטער דעם אַלגעמיינעם נאָמען: פּיוטים, וועלכע בעשטעהען אָבער פון פערשידענע מינים, יעדער מין מיט זיין בעזונדערען נאָמען. אַזוי למשל זענען פעראַן „יוצרות", „קרובות", א.א. די זעלבע ווערען נאָך געטיילט אין קלענערע טיילען, וואָס זייער נאָמען ווענדעט זיך שוין אין דעם, וואָס איז זייער אינהאַלט און אויף וואָס פאַר אַן׳אָרט זיי ווערען געברענגט.

„יוצרות" קומען אין די שבתדיגע און יום־טובדיגע דאַווענען צווישען יוצר אור און קריאת שמע. זיי ענטהאַלטען אין זיך: „אופן" — אַ פּיוט פאַר „והאופנים וחיות הקודש"; „מאורה" — געהט צוזאַמען מיט דער תפילה „יוצר המאורות" און נאָך אַנדערע פּרקים, עס איז אָבער נישט דער פּלאַץ פון אַ צייטונגס־אַרטיקעל אַלץ אויסצורעכענען, און אָפּשטעלען זיך וועגען זיי.

„קרובות" — דער אורשפּרונג פון דאָזיגען אויסדרוק איז — לויט צונצען — קרובא, אַ חזן, אין אַראַמעאיש. די „קרובות" קומען טאַקע ביי „חזרת השץ", און זייער אינהאַלט איז אויך אַ פערשיידענאַרטיגער: „רשות" — דער אָנפאַנג, ווי דער חזן דריקט אויס, אַז ער נעהמט „רשות" ביים אַלמעכטיגען מתפלל צו זיין פאַר זיין „קהל, אַזאַ תפילה איז „מסוד חכמים ונבונים"; „מגן" — קומט באַלד נאָך מלך עוזר אין זיין אינהאַלט איז מייסטענס אַ הלכה אָדער אַגדה, ווי אויך די פרשה פון דער וואָך. דער דאָזיגער מין פּיוטים איז שוין אַ גאַנץ אַלטער, איינגעבירגערט בקביעות אין אונזערע תפילות. האָט ער זיך ערשט אָבער אין דער צייט פון ינאי, וועלכער האָט אָנגעשריבען אַ גרויסע צאָהל „קרובות" צו אַלע פרשיות פון דער תורה לויט׳ן מנהג ארץ ישראל, וואו מען האָט מסיים געווען די תורה, איינמאָל אין דריי יאָהר (ממילא איז דאָך דאַן געווען מעהר פרשיות ווי היינט).

ווי כ׳האָב שוין דערמאָנט אין אַ פריהערדיגער אַרטיקעל, זענען פיל פּיוטים, וואָס זייער אינהאַלט איז דינים און הלכות, געשריבען געוואָרען משום גזירות המלכות, וואָס האָבען פערבאָטען צו לערנען די תורה שבעל פה, אַזוי איז בעוואוסט — די גאונים גיבען עס איבער — אַז דאָס וואָס מען זאָגט אין „קדושה" מוסף „שמע ישראל, האָבען אויך די חכמים מתקן געווען צוליב אַ גזירה, וועלכע האָט פערזאָגט צו לייענען „קריאת שמע" בציבור, און דורך אַזאַ „טריק" — אין דער קדושה — איז יאָ געלונגען דורכצושמוגלען. אויך ינאי האָט זיך בענוצט מיט די פּיוטים צו לערנען דאָס פאָלק. דאָס איז געווען אַ געגענווירקונג געגען די גזירות — אָנהויבענדיג פון רוימישען קייזער יוסטיניאַן, און ווייטער — כדי שלא תשתכח תורה מישראל. ער האָט זעהר פיל הלכות אַריינגעלייגט אין זיינע שאַפונגען, וואָס זענען טאַקע דאָס רוב פערלוירען געגאַנגען, נאָכדעם ווי די גזירות זענען בטל געוואָרען.

דער דאָזיגער פּיטן איז דער ערשטער וועלכער האָט איינגעפיהרט אין דער ליטורגיע די קלינגענדיגע פערזען. ער האָט געשליפען די שפּראַך. און זי שטאַרק בעריייכערט. האָט פיל בענוצט זיך מיט ווערטער וואָס הויבען זיך אָן מיט גלייכע אותיות, אויסצולאָזען האָט ער ליב געהאַט מיט דיזעלבע ווערטער. אַלס מוסטער קאָן אונז דינען דער פּיוט „אז רוב ניסים הפלאת בלילה" — געפינט זיך אין דער „הגדה" וואו יעדע שורה ענדיגט זיך מיט׳ן וואָרט לילה.

נישט קיין סך פּיוטים זענען פון איהם פערבליבען. פיל זענען במשך פון דער צייט פערלוירען געגאַנגען. עס איז אַ גרויסער שאָדען פאַר דער יודישער ליטורגיע, און מיר קענען אויך נישט גרינגליך אָפּשאַצען דאָס גאַנצע שאַפען פון דעם דאָזיגען טאַלאַנטפולען דיכטער, וואָס וואָלט זיכער פערנומען דעם אויבענאָן אין אונזער מחזור.

אשדוד

(דערצעהלונג)

פון שמואל איזבאַן

אין חשוון איז טבריה נאָך געלעגען אונטער זון־בראַנד. די היץ, וואָס איז געקומען פון די אַרומיגע בערג, האָט געסמאַליעט איבער דעם בעוואוינטען טאָל, ענג געמאַכט דאָס אָטעמען אין שטאָט.

די ווענעלעך, וואָס האָבען געשניטען דעם קליינעם ישוב, פערוואָנדעלט סטעזשקעס אין געסלעך, האָבען זיך געצויגען משופּע, פון מאַרק, פון די שטאָט־ווינקעלעך, האָט געהויכט מיט פערבאָרגענער קדושה און די הייזלעך, זאַמדיגע, האָבען זיך געשטויבט אונטער די גליהענדיגע זון־פלאַמען.

אין יענע טעג האָט ר' איסר סופר, אַן אַלמן איבער די פופציגער, אַוועקגעלייגט זיין געניטענע פעדער, פערלוירען דעם חשק צו אַרבייטען און גערופען זיינע צוויי דערוואַקסענע זיהן.

— קינדער, כ'קאָן מעהר נישט וואַרטען...

— וואָס? — האָבען די זיהן דערשראָקענע אַרום פאָטער זיך אַרומגעשטעלט.

— כ'מיין — האָט ר' איסר בנעימות'דיג זיך אָוועקגעזעצט — איהר זענט דאָך שוין נישט קיין יונגעלעך, דאַרפט איהר אַליין אויך פערשטעהען מיין לאַגע. נתן, אַז ער וועט באַר קריגען היתר הוראה, קלויבט ער זיך באַלד אַריבער קיין צפת. דו, שלמה, רעכענסט אין קורצען מיט מזל אַ חופה צו שטעלען.... און איך.... אויף דער עלטער, כ'מיין, איינער אַליין.... וואו וועל איך זיך אַהינטון?

די זיהן, הויכע, בוגיגע, האָבען זיך נישט געשטוויסען אויפ'ן טאַטענס כוונה, שולדיגע, גע־מיינט, אַז ס'איז אַ חוב צו לאָזען דעם אַלטען זיך אראָפּרעדען פון האַרץ און די האָבען געשוויגען.

דער פאָטער האָט זיך געפּלאָנטערט מיט די רייד, געמאַכט העוויות, ווי ער וואָלט זיך נישט געקאָנט קיין עצה געבען מיט דער צונג און צום סוף אויסגעשאָסען:

— האָב איך בעשלאָסען קינדער, חתונה צו האָבען.... אָט מאַכט זיך מיר אַ פּאַסיגער שידוך, ברוך דעם מוכר־ספרים'ניקס, אַ קרובה, אַ בעיאָהרטע אלמנה, מיט אַ שעהנער נחלה הינטער פּתח־תקוה... כ'וויל, קינדער, איהר זאָלט זיך גרייט מאַכען זי צו זעהען....

די זיהן האָבען נישט געגלויבט זייערע אויערען און רויט געוואָרען פאַר בושה. זיי האָבען געזעהען די מאַמען אויפ'ן טויטען בעט, ווי זי בעט גאָט, ער זאָל איהר דערלייגען נאָך יאָהרען, ווייבט, וואָס זי מוז גיהן יונגערהייט פון דער וועלט, פער־לאַנגט באַר מען זאָל איהר צוזאָגען זי צו געדענ־קען אייביג, נישט פערשוועכען איהר כבוד. און דאָ קלויבט זיך דער אַלטער חתונה האָבען!

זיי האָבען זיך איבערגעקוקט, אַזוי פיל גע־האַט אין דער ריגע זיך צו זאָגען. און קיין איין וואָרט האָט זיך נישט געלייגט אויף דער צונג. נתן אַן אויפגעבראַכטער, איז אויפגעשפרונגען דער ערשטער.

— אויב דו האַלסט זיך טאַקע, טאַטע, ביי דער דעה חתונה צו האָבען, פערלאָז איך באַך היינט די שטוב.

— איך אויך! — האָט שלמה, דער יונגערער, צוגעגעבען, און ביידע זענען אַרויס פון צימער.

אַז ר' איסר איז געבליבען אַליין, האָט ער אינגאַנצען זיך געטרייסעלט פון כעס, ער האָט זיך געמאַכט פאָרוואורף, צו וואָס ער האָט גענומען מיט די בנים אייב'טענה'ן. געדאַרפט זיך גאָרנישט ווי־סענדיג מאַכען, אַפּשטון און אַנ'עק! און ווי וואָלטען אַנדערע געהאַנדעלט?

ער האָט זיך נישט גענומען צום האַרצען, וואָס די זיהן וואָרענען צו פערלאָזען די שטוב. יונג בלוט, שטורעמט עס! אַן אָנגעכמורעטער איז ער ער אַריין צו זיך אין אַלקער, זיך דורכגעשפּאַנט עטליכע מאָל און זיך בערוהיגט.

אין אָוענד איז געקומען ברוך, אַ שווערער בעוואַקסענער יוד מיט צוויי פּאות, ווי אַראָפּהענ־גענדע בעזימלעך, האַלטענדיג אין האַנד אַ פּאַק מיט ספרים.

— גוטען אָוענד, ר' איסר! מאָרגען, אם ירצה־השם, מיט דעם טאָג צוגלייך קומט צופאָהרען, ברכה...

— אַליין? — האָט איסר אַן'איבעראַשטער פון דעם נייעס, געפרעגט.

— כ'מיין — האָט ברוך גענומען שטאַמלען— אַ טאַכטער קומט מיט, איז עפּעס נישט שיה בשוה מיט דער אייגענער מאַמען — און ווי האַלט איהר מיט אייערע?... נישטא קיין מניעות?

איסר האָט געלאָזט שטיין דעם מוכר־ספרים־ניק אויף דער שוועל און אַליין אַריין צו זייבע זיהן אין צווייטען חדר.

ער האָט געטראָפען דעם עלטסטען נתן שטעהן איבער אַ טשעמאָדאַן, איינפּאַקען מלבושים. אַלץ אין איהם האָט זיך געהויבען, געריסען. אַנ'אויפ־געקאָכטער האָט ער זיך אָנגעהויבען דרעהען, נישט געוואוסט צו וועמען פריהער אויסצולאָזען דעם כעס, צי צו ברוך'ן, וואָס האָט געבראַכט די בשורה, צי צום אייגענעם זוהן. מיט איינגעהאַלטענעם כעס האָט ער געריעדט:

— מילא, אַז דו האָסט דורכאויס איינגעזעהן צו פערלאָזען די שטוב, טו, ווי דיר געפעלט... מסתמא, האָב איך מיר בעסער נישט פערדינט... אָבער, אַז אַ טאַטע בעט מען זאָל איבערוואַרטען די נאַכט און אָנקומען די מוהמע דאַרף מען איהם פאָלגען.

— כ'וועל נישט פאָלגען! — האָט נתן, נישט אויסדרעהענדיג זיך, געענטפערט.

— זאָג נאָר, דו! — איז איסר נישט איינגע־שטאַנען, פון רוגזה נישט געוואוסט, וואָס צו טון מיט די הענד — ווייסט כאָטש, אַז כ'בין נישט געקומען מיט דיר זיך שואל עצה זיין — דיין זיידע וואָס האָט אויפגעהאַלטען האַלב טבריה, געשריבען ספרים, געבראַוועט דריי סיום'ס, האָט מיך אויך נישט געפרעגט, אַז איך האָב אַלס חתן פערלאַנגט אַ נייע זשופּיצע! האָט ער מיך געפּאַטשט, אויך! און דו קריכסט דאָך גאָר פון דער הויט — דרך ארץ, שייגעץ!

נתן האָט געשוויגען, נישט געהאַט מעהר דעם מוט זיך ענטקעגענצושטעלען און אויף זיין פנים איז געלעגען נישט דרייסטקייט און הכנעה.

מיט דעם באַגינען איז ר' איסר שוין געווען אויף די פיס. ער האָט אַליין אָנגעהויבען רוימען די צימערען, אויסשטויבען דאָס געוואַנד, פערדרוס געהאַט, וואָס קיינער איז איהם נישט ביי־הילפיג, און ווען ער זאָל האָבען דעמאָלט אַרום זיך אַ מנין מענשען, וואָלט ער איטליכען פערטיילט אַרבייט.

ווען די זון האָט זיך דורכגעריסען דורך די שויבען, זיך געבראָכען ווי ... ומעס, איז אונטער'ן פענסטער פערפאָהרען אַ געשפּאַנטע קאַרעטע. ברוך איז אַריין אַ פערסאַפּעטער, אָנצוזאָגען געגעבען, אַז די קרובה איז דאָ.

— מיט מזל, ר' איסר, געקומען...

ר' איסר אַ גלייכער, אַ צושטראַהלטער, איז אַקעגענגעגאַנגען. פאַר זיין הויז איז געשטאַנען אַ מיטעל־יעהריגע פרוי, אַנ'אויסגעשטראַלצטע, מיט קליינע אויגעלעך, נאָך אַ קלענערע נאָז. אויף דעם פנים אַ העוויה, ווי זי וואָלט געקומען נישט צו אַ חופה, נאָר אויף קבר־אבות.

דאָס בעגריסען זיך איז צוגעגאַנגען וואָכעדיג, בעשיידען, אָהן בעזונדערע תנועות, אָבער נאָכדעם ווי די פנים'ער זענען געוואָרען היימישער, די געמיטער נעהנטער, האָט מען זיך צורעדט ווי אַלטע בעקאַנטע, געפּלוידערט, וואָס איז גאָר געקומען אויף דער צונג.

ר' איסר האָט אַריינגעפיהרט ברוך'ן אין גרויסען עס־צימער, וואו די צוויי דערוואַקסענע זיהן זענען געשטאַנען פערשעהמטע, אָנווייזענדיג אויף נתנ'ען.

— מיין בכור! — און ער האָט זיך געווענדעט צו איהם — רוק זיך צו נעהנטער.

נתן האָט זיך קיין ריהר נישט געטון, מיט שפּאָט זיך איבערגעקוקט מיט שלמה'ן און ווען נישט דער כעס, וואָס האָט זיך געשוימט אין זיינע מויל־ווינקלען וואָלט ער אַרויסגעפּלאַצט אין אַ געלעכ־טער.

ר' איסר איז געוואָרען מלא חמה. ער איז האַסטיג צוגעגאַנגען צו נתנ'ען, גאָר־נישט געזאָגט און אַראָפּגעלאָזט אַ פּאַטש.

פון דער גאַס איז אַריינגעפאַלען אַן'איבער־געוואַקסענע מויד, גלייך צו איילענדיג צו ברכה'ן. זי האָט נישט בעוויזען היגטער זיך צו פערמאַכען די טיר, אַנידער־געוואָרפען אַ גרויסען טשעמאָדאַן און אָנגעהויבען שרייען:

— ביז טבריה, מאַמע, בין איך דיר נאָכגע־פאָהרען, נישט אַראָפּגעלאָזט פון דיר קיין אויג — מענשען רייסען מיר דאָך די אויגען אַרויס! איך זאָל לאָזען אָפּשרייבען די נחלה אויף אַ פרעמדען— אויף וועמען האָסטו זיך דאָס מאַמע פערקוקט? אויף דעם שיינעם יוד, דעם סופר? — און איך, איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר, מיר אַהער שוין גאָרנישט?

ברכה האָט נישט געהאַט וואו צו בעהאַלטען די חרפה פאַר איהר טאָכטער, איסר — פאַר זיינע זיהן. ביידע האָבען זיך איבערגעקוקט אויף ברוך'ן, וואָס איז געשטאַנען אין דער מיט אַ פערלוירענער, אַ צוריקגעהאַלטענער, מיט די אויגען געזוכט די טיר צום אַרויסגעהען....

פון יודישען הומאָר-אוצר

פון דער איבערגעבליבענער זאמלונג פון אונזער פערשטאָרבענעם מיטארבייטער שר של אש

געה פרעג

אַ שמש איז געקומען צום גבאי בעטען אַ הוספה אויף זיינע שכירות.

— איך אַרבייט עבודת־פרך — האָט דער שמש גע'טענהט — פינף־און־צוואַנציג שעה אין טאָג אַרבייט איך.

— פינף־און־צוואַנציג שעה? ווי קאָנסט דאָס זאָגען, אַז אין טאָג איז דאָך סיי־ווי נישט מעהר דאָ ווי פיער און צוואַנציג שעה.

— אַזוי? געה אַדרבא און פרעג ביי די בחורים, וואָס שלאָפען אין בית־המדרש, אויב איך שטעה נישט אויף אַ שעה פאַר טאָג....

אַלץ, נאָר נישט קיין געלד

צו אַ סוחר, וואָס האָט באַנקראָטירט, זענען געקומען די בעלי־חובות מאָהנען זייער געלד. איז צו זיי אַרויסגעקומען דאָס ווייב פון באַנקראָטירטען סוחר, און אויסהערענדיג אַלעמענס טענה'ס, האָט זי זיך צו זיי אָנגערופען:

— יודען! אומיסטע זייט איהר זיך מטריח, טוט מיט אונז וואָס איהר ווילט, נעמט צו מיין מאַן פאַר אַ קנעכט, און מיך — פאַר אַ דינסט, נאָר קיין געלד האָבען מיר נישט.

האָט זיך צווישען די בעלי חובות געפונען אַ לץ און האָט אַזוי געזאָגט:

— תמיד, ווען איך קום צו דער גמרא, וואָס דערצעהלט אַ מעשה מיט איינעם, וואָס דאָס ווייב איז איהם געשטאָרבען און ס'איז געבליבען אַ זויגעדיג קינד, האָט גאָט געטון אַ נס און האָט ביים מאַן געשאַפען אַ פּאַר דדים און ער האָט געהאַט דאָס קינד צו געבען עסען.

האָב איך מיך געוואונדערט, אויב גאָט האָט געוואָלט צושיקען פאַר'ן קינד צום עסען, צו וואָס האָט ער געדאַרפט משנה זיין מעשי בראשית און מאַכען פון מאַן אַ פרוי? האָט דאָך גאָט געקאָנט דעם מאַן צושיקען אַביסעל געלד און פאַר'ן געלד זאָל דער מאַן דינגען אַן אַם, אָנצוזויגען דאָס קינד.

איצט אָבער, אַז איך האָב געהערט וואָס אונזער בעל חובטע האָט אונז געענטפערט, איז מיר פערענטפערט געוואָרען יענע קשיה, דאָס הייסט אַלץ וועל איך דיר געבען, אַפילו דדים, אָבער געלד אַ גראָשען נישט...

אַ דראָהונג פון אַ משוגענעם

אַ סך וואָכען זענען פערביי און עס האָט נישט גערעגענט און רעגען איז זעהר נויטיג געווען, האָט מען אין שטעטעל גוזר תענית געווען מ'האָט גע־זאָגט סליחות, און עס האָט קיין זאַך נישט געהאָלפען, פלוצלונג איז געשטאָרבען דער שמש און ווען מ'האָט איהם צוגעפיהרט צום גדר פון בית־עלמין, האָט זיך די לויה אָפּגעשטעלט און די פרנסים האָבען אויסגערופען, אַז קהל מאַכט דעם געשטאָרבענעם שמש פאַר אַ שליח צו גאָט, ער זאָל אויס־פועלן אויף רעגען.

ווען די פרנסים האָבען אָפּגעזאָגט זייער כרוז, איז דער משוגענער פון שטעטעל צוגעלאָפען צו דער מטה און האָט אויסגערופען:

— רבונו של עולם! מיר שיקען דיר אונזער שמש, און אויב דו וועסט איהם נישט ענטפערען, וועלען מיר דיר שיקען די פרנסים...

אָפּגענאַרט...

ווען דער צוג איז אָנגעקומען צום וואָקזאַל, איז אייבער געלאָפען פון וואַגאָן צו וואַגאָן און אַריינגע־קוקט אין די פענסטער און געשריען: „רובינשטיין, רובינשטיין! האָט איינער פון די פאַרערער אַרויסגע־שטעקט דעם קאָפּ דורכ'ן פענסטער, איז יענער צוגע־לאָפען צו איהם און האָט איהם דערלאַנגט צוויי פעטש, האָבען אַלע זיך פונאַנדערגעלאַכט און דער, וואָס האָט געקריגען די פעטש האָט אויך מיטגע־לאַכט. האָבען זיי איהם געפרעגט: „מילא, מיר וואָס מיר לאַכען, וואָס דו האָסט געקראָגען די פעטש, אָבער, וואָס לאַכסטו?

— כאַ. כאַ כאַ — האָט ער זיך נאָך שטאַר־קער פונאַנדערגעלאַכט — איך האָב איהם דאָך אָפּגענאַרט, צי דען הייס איך רובינשטיין?...

ר. איזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאַציאָנעלער ראָמאַן פון יודישען פאַמיליען־לעבען

(6

— וואָס ווילט איהר פון מיר, האָט זיך מרים ... ווינט, פאַרוואָס פייניגט איהר מיך אַזוי, לאָזט ... איך אַביסעל צו זיך קומען, נאָך דעם שרעקליכען ... לאָפּ, וואָס איך האָב בעקומען, מיט'ן טויט פון ... מיין מוטער.

— דו האַלסט זיך נאָך אין גרויסען? האָט די רביצין זיך שוין אויפגערעגט, איך האָב אַ רעכט דאָס צו פערלאַנגען, אַזוי זאָגט די צוואה, וואָס דיין מאַמע, אַ ליכטיגען גן־עדן זאָל זי האָבען, האָט איבערגעלאָזען.

— וואָס? מיין מאַמע האָט איבערגעלאָזען אַ צוואה? פאַרוואָס ווייס איך נישט דערפון?

— ווייל דו ביזט נאָך צו יונג, אַז דו זאָלסט אַלץ וויסען, אַז דו זאָלסט בעגרייפען אַלץ, וואָס ווערט אין דער דאָזיגער צוואה געשריבען.

— רביצין, איהר האָט אין מיר אַ גרויסען טעות, איך בין שוין נישט קיין קינד, איך בין נישט אַזוי יונג, ווי איהר רעדט זיך איין, איך בין שוין רייף און ענטוויקעלט גענוג אַז איך זאָל אַלץ פערשטעהען און בעגרייפען. אויב מיין מאַמע האָט איבערגעלאָזען אַ צוואה, דאַרף איך און כ'וועל וויסען, וואָס אין איהר געפינט זיך.

— גוט, איך וועל דיר נאָר ווייזען איינע פון די 3 אַקטען, וואָס דיין מאַמע האָט איבערגעלאָזען, די איבעריגע צוויי וועסט דו אַנ'אַנדערש מאָל בעקומען צו לייענען, דערווייל זעה, וואָס דאָ איז געשריבען.

ביי די דאָזיגע ווערטער האָט די רביצין אַרויסגענומען אַ פּאַפּיר געשריבען ריין און ציכטיג אין דער יודישער שפּראַך. מרים האָט גלייך דערקענט איהר מוטער'ס האַנדשריפט. אין דער צוואה זענען געווען עטליכע שורות. מרים האָט שנעל איבערגעלייענט:

„פאַר מיין טויט וויל איך אויך נאָך עפּעס זאָגען וועגען דער צוקונפט פון מיין איינציגער און הייסגעליבטער טאָכטער. מיין לעצטער וואונש און פערלאַנג איז, אַז נאָך מיין אַוועקגעהען פון דער וועלט זאָל די אויפזיכט איבער איהר און ווייטערדיגע ערציהונג איבערנעהמען מיין איינציגע אויפריכטיגע פריינדין, די רביצין רחל'ע ווייס. בנוגע איהר ווייטערדיגער צוקונפט איז מיין וואונש און פערלאַנג, אַז מרים זאָל ווערען אַ כלה פאַר איהר בעשטען דעם בחור דיד'ל ראַדאָמסקער, וועלכער ווערט ערצויגען אין רב'ס הויז". אונ־טערגעשריבען איז געווען בפירוש מיט דער האַנד פון גיטעלע ווייספעלד.

מרים איז שוואַך געוואָרען, ווען זי האָט אי־בערגעלייענט די קורצע צוואה. זי האָט געוואוסט, אַז איהר מאַמען האָט זי שטאַרק, גאָר שטאַרק ליב געהאַט, אַז דאָס אַלץ, וואָס די מוטער האָט אָנגע־שריבען, איז איהר דיקטירט דורך דעם אויפריכ־טיגען ווילען ווי אַמבעסטען איינצואָרדנען איהר איינציגע טאָכטער.

— אי, ווי ווייניג די עלטערען קענען היינט זייערע קינדער, האָט מרים זיך אַרויסגעכאַפּט.

— וואָס מיינסט דו דערמיט צו זאָגען?

— איך מיין דערמיט צו זאָגען, אַז מיין מאַמע האָט מיך זעהר ווייניג געקענט, ווייל אַנדערש וואָלט זי אזא צוואה נישט אָנגעשריבען.

— מרים, דו פערשוועכסט דעם כבוד און אָנדענק פון דיין טייערער מוטער, וואָס האָט דיך אַזוי שטאַרק ליב געהאַט. דו פערגעסט, אַז איהר גייסט שוועבט נאָך אַרום דאָ אין די צימערן, אַז איהר גוטסקייט און גוטע מעלות זענען נאָך ביי אַלע אין זכרון.

— ביי מיר מעהר ווי ביי אַלעמען, האָט מרים כמעט ווי געשריגען, אָבער איך וויל נישט... איך קען נישט....

— דאָס הייסט, אַז דו ווילסט נישט אויס־פיהרען די צוואה פון דיין מאַמען און דו שטערסט, אַז אַן אַנדערער זאָל זי אויספיהרען.

— איך ווייס דערוויל גאָרנישט, וואָס איך וויל, איך ווייס נאָך נישט, וואָס איך וועל טון, לאָזט מיך איצט, רביצין, איך קען אייך איצט נישט געבען קיין שום ענטפער. די רביצין האָט זיך געקליבען אַוועקצוגעהען. מרים האָט זיך גע־שלאָגען מיט דער דעה, צי זאָל זי ערלויבען דער רביצין אַוועקגעהען, אָדער נישט לאָזען אַוועקגעהען און שטום מסכים זיין אויף דעם, וואָס איהר מו־טער האָט פאַר'ן טויט פערלאַנגט. מרים איז נישט געווען ראַפינירט. לויט דער ערציהונג, וואָס זי האָט בעקומען, האָט זי געדאַרפט און געמוזט אויפ־נעהמען מיט שטילשווייגען אַלץ וואָס עלטערע מענשען האָבען איהר געזאָגט, ווער שמועסט נאָך קרובים אָדער גאָר עלטערען. אין איהר האָבען זיך אָבער מיט דער צייט אַריינגעגנב'עט אַנדערע געדאַנקען, אַנדערע איבערצייגונגען און אַנדערע שטרעבונגען. די נייע געדאַנקען האָבען זיך אין איהר געבוינטעוועט און גערופען אַראָפּצוואַרפען פון זיך דעם יאָך פון דער פרומער היים, פון דער פרומער מאַמען און איהרע עצה־געבערינס. די נאָכגיביגקייט האָט געקעמפט מיט'ן בונט, אָפּער געוויגט האָט נאָך קיינער נישט, אויך איצט האָט זי געפיהרט דעם אינערליכען קאַמף און נישט גע־וואוסט, וואָס זי האָט צו טון. מרים'ס שטילשווייגען האָט די רביצין אָנגענומען אַלס צייכען, אַז די שטעלט זיך אַקעגען דעם ווילען פון איהר פערשטאָרבענער מוטער און זי איז אַוועקגעגאַנגען.

מרים איז געבליבען אַליין, צופרידען דער־פון, וואָס זי האָט נאָך דערווייל נישט געענטפערט דער רביצין. אויף די געדאַנקען איז איהר גע־קומען דויד און באַלד דער'ויף מאַרעק.

— אַ שעהנע מעשה, כ'לעבען, האָט מרים זיך צולאַכט. איך זאָל חתונה האָבען מיט דוד'ל ראַדאָמסקער. איך וועל באַלד מאַכען אַ סוף צו דער דאָזיגער געשיכטע. איך מוז איבערשמועסען מיט דוד'ן אַליין, ער וועט זיך אָפּזאָגען פון דעם גאַנצער געשיכטע און מ'וועט אויפהערען מיך צו פייניגען, וואָס האָט ער מיט מיר געמיינזאַמעס, מיר האָבען נאָך צווישען זיך קיין צוויי ווערטער נישט גערעדט. ער וועט זיך אַליין אָפּזאָגען דערפון און אַלץ וועט זיין אין אָרדענונג. זי האָט נאָר געזוכט אַן עצה, ווי אַזוי זיך צו זעהען און אָדורכרעדען מיט דוד'ן, ווי אַזוי קען זי האָבען די גע־לעגענהייט איהם צו זעהען, אַז אַ גאַנצען טאָג זיצט ער און לערנט, זי ווייס, אַז ער ווערט פער־רעכענט, אַלס דער בעסטער בחור אין דער ישיבה. נאָכ'ן לערנען אין אָוונט־צייט ווערט ער שטרענג געהיטען דורך דעם רב'ס הויז, אַז ער זאָל נישט מאַכען קיין איבעריגען שריט, ווי אַזוי־זשע וועט זי צו איהם צוקומען. קיין שליח קען זי אויך נישט צו איהם שיקען.

(פאָרזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
כה
28
תשרי תרצ"ג

אקטאבער

זון-אויפגאנג 6.32
זון-אונטערגאנג 4.15

ליכט-צינדען 4.03

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1912

(2) היינט, פרייטאג, דארפען זיך שטעלען אין מיליטער-ביורא (זאוואדזקא 11) צו רעגיסטראציע יונגעלייט פונ'ם יאהרגאנג 1912 און עלטערע, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 4 קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען, וואס הויבען זיך אן מיט די אותיות:

L Ł M N

און פון 11 קאמיסאריאט:

G H Ch I J K

מארגען, שבת, פון 4 קאמיסאריאט:

O P R

און פון 11 קאמיסאריאט:

L Ł M N O

פערד-איבערזיכט

(מ) היינט, 9 פריה דארפען אויפ'ן האלער-פלאץ צושטעלען צום איבערזיכט זייערע פערד, די פערד-אינהאבער, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 5-טען פאליציי-קאמיסאריאט און וואס זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן מיט די אותיות:

פון A ביז Z

מארגען, שבת — פון 7-טען קאמיסאריאט.

פון A ביז Z

אנ'איבערקעהרעניש אין לאדזער טעאטער-וועלטעל האט געמאכט

די יודישע באנדע

פראצעסן וועגן פעלשען מילך

(2) נעכטען זענען אין אלע זעלער פונ'ם שטאטישען געריכט פארגעקומען פראצעסען וועגן פעלשען מילך.

בלויז אין איין פאל האט דאס געריכט ארויסגעטראגען א בעפרייאונגס-אורטייל.

אין די אלע איבעריגע פאלען זענען די שולדיגע בעשטראפט געווארען מיט בעצאהלען א געלד-שטראף.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בעינאכט דיזשורירען: א. פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10), א. כארעמזא (פאמארסקא 12), ע. מילער (פעטריקאווער 46), מ. עפשטיין (פעטריקאווער 225), ז. גארטשיצקי (פשעיאזד 59) ג. אנטאניעוויטש (פאביאניצער 50).

דינסטאג נעמט איבער די טעטיגקייט

די נייע קהלה-פערוואלטונג

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט איז, נאכדעם ווי דאס מיניסטעריום האט בעשטעטיגט די וואהלען פון די פרעזידיום'ס צו דער נייער קהלה-פערוואלטונג און קהלה-ראט, ווערט די איצטיגע צייטווייליגע קהלה-סערוואלטונג געצוואונגען אפצוטרעטען און איבערגעבען די טעטיגקייט דער נייער פערוואלטונג און זיין נייעם ראט.

די צייטווייליגע קהלה-פערוואלטונג וויל נאך אמטירען ביז'ן נאהענסטען דינסטאג, דעם 1-טען נאוועמבער, אויף דעם טאג איז צונויפגערופען געווארען א זיצונג פון דעם נייעם קהלה-ראט צוזאמען מיט דער נייער קהלה-פערוואלטונג. אויף דער טאג-ארדנונג געפינט זיך נאר איין פונקט; דאס איבערנעהמען די טעטיגקייט פון דער ביזאיצטיגער לייטונג.

* * *

צו דער נייער קהלה-פערוואלטונג געהערען:

פרעזעס מינצבערג, וויצע-פרעזעס בערגער, א. י. וואידיסלאווסקי, ל. פליוואצקי און ש. שוויצטלאחסקי (אלע 5 פון דער „אגודה") דאן א. גלאטמאן (פאלקיסטען) מ. ח. רומקאווסקי (ציוניסטען) און ק. רוס (אומפארטייאיש-רעליגיעזע). א חוץ דעם געהט נאך אריין אין דער פערוואלטונג א פארשטעהער פון רבנות.

2 יאהר תפיסה און אויף 10 יאהר פערלירען די רעכט

בעקומט א לאדזער מעקלער פאר ענטאייגענען 8300 דאלאר

טשעקאווער פראצעס אין לאדזער קרייז-געריכט

(2) אין קרייז-געריכט איז נעכטען פארגעקומען א טשיקאווער האנדעלס-פראצעס.

אין דער גארן-בראנזשע, געהט די לעצטע צייט אן א פערמיטלונג צווישען די קלענערע פאבריקאנטען מיט די שפינערייען און גארן-סוחרים. די פערמיטלערס, וועלכע געניסען פון צוטרוי פון די שפינערס און גארן-סוחרים, נעהמען גארן אויף זייער אייגענעם רעכענונג. שפעטער נעהמען זיי פאר דעם צוגעשטעלטען גארן געלד פון די פאבריקאנטלען און דעקען דערמיט אפ די שפינערס.

איינער פון די מעקלערס, א געוויסער משה אייזענשמידט, פון שיענקעוויטשא 39, האט צוגעשטעלט גארן פאר דעם פאבריקאנט חיים גאלדמאן, פון פיעטריקאווער 37. דאס גארן האט אייזענשמידט גענומען פון דעם גארן-סוחר אברהם אייזנער און פון די לאדזער שפינערייען.

אין אקטאבער 1929 האט גאלדמאן איינגעצאהלט אייזענשמידען 13.453 דאלאר פאר דעם גארן, וואס ער האט איהם געליווערט פון 7-טען מערץ ביז'ן 15. סעפטעמבער ד. י.

אין מערץ 1930 האבען די פירמעס א. אייזנער און די לאדזער בייזוועל-שפינעריי זיך געווענדעט צו גאלדמאנען מיט דער פאדערונג צו בעצאהלען א זאלדע פון 11.266.

אויף גאלדמאנס ווענדונג, האט אייזענשמידט ערקלערט, אז ער האט פון דער דערהאלטענער סומע, איינגעצאהלט נאר 5 טויזענד דאלאר, און די רעשט 8 טויזענד דאלאר, האט ער בעהאלטען פאר זיך.

וועגען דעם ענין איז שוין פארגעקומען א דין-תורה, וואו א. האט זיך מודה געווען אין צונעהמען פאר זיך 8.300 דאלאר. דערביי האט א. געגעבען גאלדמאנען 3750 דאלאר אויף וואס א. האט פון גאלדמאנען בעקומען א קוויטונג, אז ער האט צו אייזענשמידען קיין שום פרעטענזיע נישט.

נאכ'ן דערהאלטען די 3750 דאלאר, און נישט קוקענדיג אויף דער ארויסגעגעבענער קוויטונג, האט גאלדמאן דעם ענין איבערגעגעבען דער פראקוראטור און נעכטען איז פארגעקומען דער פראצעס.

נאכ'ן אויסהערען די עדות, האט דאס געריכט ארויסגעטראגען א פסק-דין, לויט וועלכען אייזענשמידט איז פער'משפט געווארען אויף 2 יאהר תפיסה, פערלירען די רעכט אויף 10 יאהר און צו בעצאהלען 40 טויזענד זל.

אייזענשמידט איז באלד איינגעזעצט געווארען אין תפיסה.

פעסטגעשטעלט די סטאווקעס פאר 1933

פונ'ם קאמונאלען צושלאג צום מלוכה'שען שטייער פון הייזער

אויפ'ן פארשלאג פון דער שטייער-אפטיילונג האט דער מאגיסטראט בעשטימט די סטאווקעס פונ'ם קאמונאל-צושלאג צו דעם מלוכה'שען שטייער פון אומבעוועגליכע גיטער פארן יאהר 1933 אויפ'ן פאלגענדען אופן:

פון אומבעוועגליכע גיטער, קאטעגאריע 1, אין וועלכע 50 פראצ. פון די דירה-געלדער, אדער פון זייער ווערט, פאלט אויס אויף איין-אדער-צוויי צימערדיגע וואוינונגען, בעטרעפען די סטאווקעס:

א) ביי דער אלגעמיינער סומע פונ'ם דירה-געלד, וואס שטייגט נישט איבער אין יאהר 1933, 2000 זל. — 32,5 פראצ. פונ'ם מלוכה'שען שטייער.

ב) ביי דער סומע ביז 4000 זל. — 57,5 פראצ.

ג) ביי איבער 4000 זל. — 82,5 פראצ. פונ'ם מלוכה'שען שטייער.

פון אומבעוועגליכע גיטער, קאטעגאריע 2, וואו 50 פראצ. ווייניגסטענס פון דער אלגעמיינער סומע דירה-געלדער פאלט אויס פון דריי-און מעהר-צימערדיגע, ווי אויך פאר האנדעלס-און-פאבריקס-לאקאלען — בעטרעפט די סטאווקע פונ'ם קאמונאל-צושלאג 107,5 פראצ. פונ'ם מלוכה'שען שטייער פאר אומבעוועגליכע גיטער.

א מלמד אנ'אויסוואורף

צווינגט די תלמידים צו האמאסעקסואליזם

ווערט פערמשפט אויף 2 יאהר תפיסה און צו פערלירען די רעכט אויף צעהן יאהר

(2) בשעתו האבען מיר שוין מיטגעטיילט, וועגען דעם 62 יעהריגען מלמד חיים יואל בראנדשטעטער, וועלכער האט געצווינגען זיינע תלמידים צו האמאסעקסואליסטישע בעציהונגען (משכב זכר)

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דער דאזיגער „דערציהער" האט אלע תלמידים פון זיין חדר געצווינגען צו שענדליכע מעשים. ס'איז אויך פעסטגעשטעלט געווארן, אז די דאזיגע ארגיעס האט דער אלטער בעל-עבירהניק געטריבען מיט זיינע תלמידים פון לוטאמירסק און אין וויש-ניאווא גורא.

נעכטען איז חיים יואל בראנדשטעטער, פון מיעלטשארסקא 32 געשטאנען פארן לאדזער קרייז-געריכט. דער פראצעס איז פארגעקומען ביי פערמאכטע טירען.

דאס געריכט האט איהם פערמשפט אויף 2 יאהר תפיסה און צו פערלירען די רעכט אויף 10 יאהר.

דער פראקוראר האט אנגעזאגט אנ'אפעלאציע.

ווער ווייסט?

עס איז פערלוירען געגאנגען א קינד פון 3 יאהר, א יונגעלע.

ברונעט, אנגעטון אין א גרין מאנטעלע און א גראנאט בערעט'ל אויפ'ן קאפ.

הייסט — רחמיאל קאכען.

אפצופיהרען: אויף בערקא יאסעלעוויטשא 14 צום טישלער.

דאס קינד איז שוין דעם דריטען טאג נישטא.

רעדוצירט די סטאווקע

פון אפצאהלען פאר געדונגענע צימערן אין האטעלען פענסיאנאטען א. א. וו.

אויפ'ן פארשלאג פון דער שטייער-אפטיילונג האט דער מאגיסטראט בעשלאסען מיט'ן 1. נאוועמבער ה. י. איינצופיהרען צייטווייליג הנחה-סטאווקעס פונ'ם שטייער פון דינגען דירות און האטעלען, פענסיאנאטען, מעבלירטע צימער'ן אז"וו.

די דאזיגע סטאווקעס וועלען בעטרעפען 15 פראצענט אנשטאט די ביז-איצטיגע גענומענע 25 פראצענט.

דער דאזיגער בעשלוס דארף נאך בעשטעטיגט ווערען דורכ'ן שטאט-ראט.

דאס גנבענען גייט אן

(2) ביי לוציא שעפס (גלובנע 38) האט אנ'ארימאן ארויסגעגנבעט פון קיך א גאלדענעם דאמסקע זייגערל און דריי רינגעלעך מיט בריליאנטלעך אין דעם ווערט פון 700 זל.

ביים שאפער וואוזשיניעץ פארטונא האט מען גענבען דער בענזין-סטאציע אויף ציגעל-גאס 2 ארויסגע'גנב'עט א זאפאסנע ראד.

ביי מאריא בארקאווסקא (פיאסטאווסקיע 19) האט מען ארויסגע'גנב'עט מלבושים און וועש.

ביי יוזעף קאמינסקין (סרעבזשינסקא 89) האט מען פון קארידאר ארויסגע'גנב'עט א פוטער.

ביי אגניעשקא קאוואלעק (באטאריגא 14), האט מען ארויסגע'גנב'עט מלבושים און וועש.

ביי אריה ראבינאוויטשען פון געשעפט (פיעטריקאווער 10) האבען צוויי יונגעלייט, „קונים" ארויסגעגנבעט א שטיקעל סחורה פאר 200 זל.

ביי יאנקעל שיינפארבער (אלעקסאנדריסקא 16) האט מען פון געוועלב ארויסגע'גנב'עט פערשידענע שפייז-ארטיקלען.

טראמוויי-אומגליקען

(2) נעהרנעכטען אין אוונד איז דורכ'ן טראמוויי נומער 11, לעם זשגאווסקא 95 איבערגעפאהרען געווארען דער 12-יאהריגער עמיל בראווערטשאק (פון אדינצא 3).

ער איז שרעקליך צושעדיגט געווארען.

דאס דינסטמיידעל העלענא לינק (פון גלובנא 48) איז אויף ראג גלובנא און פיעטריקאווער, אראפשפרינגענדיג ארונטערגעפאלען פון טראמוויי און זיך שטארק צוקלאפט דעם קאפ און די פיס.

עס איז ארויסגערופען געווארען פאגאטאוויע.

אלץ רעדט פון
די יודישע באנדע

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטש 20
אנפיהרונג: א. בעזמאן און א. שטאקפעדער.

די בעליבטע סוברעטין
רעגינא צוקער

בעריהמטער ארטיסט און זינגער
הערמאן פעניגשטיין

די בעוואוסטע ארטיסטען: בערטא זאסלאווסקא, עווא שטאקפעדער, ליזא שלאסבערג, לעאן געטליכערמאן, קארל צימבאליסט, אהרן אייזענבערג, יוסף נייווירט און אנד.

היינט, פרייטאג, 9 אוונט, מארגען, שבת, 4 בייטאג (צו ביליגע פרייזן) און 9 אוונט, זונטאג, 9 אוונט

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

סענסאציאנעל לעבענס-בילד מיט געזאנג און טענץ, וואס איז געשפילט געווארען אין ווארשאווער „סקאלא"-טעאטער מיט אנ'אונגעהויערען ערפאלג

א הארץ פון א גנב

אין 4 אקטען פון סיגעל, אויסגעפיהרט פון הערמאן פעניגשטיין.
די קאמישע ראל חיים ישעיה דער קעלנער פיהרט אויס הערמאן פעניגשטיין.
ס'ווערען געזונגען פאלגענדע שלאגער-נומערן:
1) וואו ביזטו מיין טייער יונגעלע? 2) שרה, רבקה, רחל, לאה.
3) די גאנצע וועלט שאקעלט זיך. 4) ביים קריגען זאל זיין שלום.
5) סערקע און חיים שעיה און אנד.

אכטונג! מאנטאג, דעם 31 אקטאבער 9 אוונט אכטונג!
ערשטע גרויסע פאפולערע פארשט. צו זעהר ביליגע פרייזן
לעזט זונטאג ? וואס ? לעזט זונטאג

רעושיסער: ה. צימבאליסט. דירינענט: ל. זעלמאן.
טעכנ. דירעקטאר: ה. גוטמאן. סופלער: מ. אייזענבערג.
בילעטען אין קאסע פון פילהארמאניע.

ם װעלען זינגען. טאנצען און ברענען א װעלט — אונזערע פרײליכע „באנדיטען"!

חנה גראסבערג, ראזא גאזעל, לאלא פאלמאן, זישע קאץ, דוד לעדערמאן, מ. אפּענהײם

און רעזשיסער
יצחק נאזשיק

אין קורצען —
פרעמיערע! די װעלט שאקעלט זיך!

אלע
טרעפען מיר זיך אין דער
יודישער באנדע
אויף די לעצטע פארשטעלונגען
פון גרויסען רעװי־שלאגער

טאנצט יודעלעך טאנצט!

צונויפגעשטעלט און אויפגעפיהרט פון יצחק נאזשיק.

אין פראגראם:

1) אקטיארען געהען.
2) אין א קאװאלערסקע צימער
3) אז דער רבי װיל.
4) זשידאן, יודע, יאהוד!
5) בײם אפענעם פענסטער...
6) בין מנחה למעריב.
7) „זי" און „ער".
8) א קינד פון גאס.
9) רומבײ.
10) מאן, װײב און קריזיס...
11) פאריז.
12) א חתן פאר א זלאטע..
13) דער משוגענער מאן.
14) נאך „טשװיטשעניעס!"
15) איהר לעצטער טאנגא.
16) מאדערנע בדחנות...
17) טאנצט, יודעלעך טאנצט!!!

טעאטער „סקאלא"
שרודמיעסקא 15.

הײנט און מארגען
9 אװענד

שבת 4 בײטאג
צו ביליגע פרײזען.

שאטניע פרײ
און נישט געצװאונגען אויסצוטוען.

װײטערדיגע עקספארט-מעגליכ-קײטען קײן האלאנד

(אג.) די פויליש-האלענדישע האנדעלס-קאמער האט בעקומען אנ'אנפראגע פון האלאנד און פון די האלענדישע קאלאניעס װעגען היטען-און שיך-גאלאנטעריע פון פוילען. אין דער פויליש-האלענדישער האנדעלס-קאמער, קאנען פעראינטע-רעסירטע בעקומען אלע פרטים. דאס זעלבע װעגען קאנפעקציע-עקספארט קײן האלאנד.

פון „אהל יעקב"

דער װעד פון „אהל יעקב" בענײט איצט די טראדיציע פון אײנארדענען אין דער שוהל פרײ-טאג אװענד ספעציעלע פײערונגען פאר יוגנט און שילער פון די פאװשעכנא א. א. שולען.

די ערשטע פײערונג פון דעם מין קומט פאר הײנט, פארנאכט, צו קבלת שבת מיט דער בעטײ-ליגונג פון חזן ה' טאפעל מיט'ן כאר. א רעדע א. ד. ט.: „די בעציהונג פון דער יוגענד צו די נאציאנאלע הײליגטימער" װעט האלטען הרב ד. ז. גאלדשטײן.

* * *

מארגען, שבת, פריה קומט פאר אין דער שוהל א ספעציעלע פײערונג געװידמעט דעם 15-יעהריגען געדענק-טאג זינט עס איז ערשינען די באלפור-דעקלאראציע. אין דער פײערונג װעט זיך בעטײליגען דער פארזיצער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, דעפ. ד"ר ראזענבלאט, װעלכער װעט האלטען א רעדע װעגען דער באלפור-דע-קלאראציע.

באלפור-פײערונג

דעם 2 נאװעמבער װערט 15 יאהר זינט עס איז ארויסגעגעבען געװארען די באלפור-דע-קלאראציע, װעלכע בעשטעטיגט די רעכט פון די יודען אין ארץ-ישראל. אין צוזאמענהאנג מיט דעם ארדענט אײן דינסטאג אװענד די ציוניסטישע אר-גאניזאציע אין אײגענעם לאקאל שרודמײסקא 29 א גרויסע פערזאמלונג. מיט רעדעס װעלען ארויס-טרעטען: דעפ. ד"ר ראזענבלאט און רעד. אוגער.

„אגודת ציון" אויף אלטשטאט

די טעג איז אבגעהאלטען געװארען א בע-ראטונג פון דער צײטװײליגער פערװאלטונג פון דער ציוניסטישער אבטײלונג אויף דער אלטשטאט אין צוזאמענהאנג מיט דער ערעפנונג פון „אגודת ציון".

נאך א לענגערע דיסקוסיע אין װעלכע עס האבען אנטײלגענומען די ח"ח: ש. רײכמאן, ל. שטערן, ש. פײנער, מינץ און רײבענבאך איז בע-שלאסען געװארען צוצוטרעטען צו א פערשטארקטע ארבײט אויף אלע ציוניסטישע געביטען.

עס איז אויך אויסגעװעהלט געװארען א פרעזידיום אין װעלכען עס זענען ארײן די ה"ה: ל. שטערן, ש. פײנער און רובינשטײן.

Dr. med. **H. ŁUBICZ**

ספעצ. פאר הויט, װענערישע און געשלעכטס-קראנקה.
צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32
נעמט אן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאכמ. און פון 5—8 אװענד. זונטאג פון 9—11 בײטאג.

צו אלע אײנװאוינער!

ב י ר ג ע ר! די ציהונג פון דער גרויסער 5-טער קלאס מלוכה-לאטעריע האבען מיר דא נישט לאנג פערענדיגט מיט דעם גליקליכען רעזולטאט פאר אונזערע ג' שפילערס, בעגליקענדיג זײ מיט דעם גרויסען געװינס 150.000 זל. אויף נומ' 65707! מיר װענדען זיך יעצט צו אײך מיט דער בע-ריהמטער 26-טער מלוכה-לאטעריע! אויסערגעװעהנליכע שאנסען! די צאהל פון די גרויסע און מיטעלע געװינסען בעדײטענד פערגרעסערט! מיר רופען דעריבער אלע צו קויפען אונזערע לאסען! דאס גליק איז שטענדיג מיט אונזערע שפילערס!

די גרעסטע אויף די לאדזער װאיעװאדזטװא און גליקליכסטע אין לאנד קאלעקטור

ס. יאטקא,

פיעטריקאװער 22
פיעטריקאװער 66
פאביאניק, פל. דאמבר. 3

דאס זענען אונזערע געװינסען פון די לעצטע לאטעריען: 415.000 זל. — נומ' 60373, 175.000—נומ' 72423, 150.000—נומ' 65707, 75.000—נומ' 41519, 50.000—נומ' 31082, 50.000 זל. — נומ' 99127, 8899

די טעטיגקײט פון דער לאדזער קרעדיט-געזעלשאפט

אין שיכות מיט'ן איבערטראגען די לאנד-היפאטעק קײן לאדז

די לאדזער קרעדיט-געזעלשאפט פיהרט אינ-טענסיװ די ארבײט בײם פערענדיגען דעם בנין פון דער לאנד-היפאטעק. לויט'ן אבמאך מיט'ן יוס-טיץ-מיניסטעריום מוז דער בנין איבערגעגעבען װע-רען צו דער דיספאזיציע פון דער לאנד-היפאטעק דעם 1 אפריל פון קומענדיגען יאהר. דער אפמאך איז געשלאסען געװארען אויף 20 יאהר און דאס דירה-געלד בעטרעפט 20 טויזענד זלאטעס א יאהר. אין בנין פון דער לאנד-היפאטעק װעלען אמטירען צװײ היפאטעק-שרײבער און 6 רעיענטען. דאס איבערטראגען די לאנד-היפאטעק קײן לאדז װעט האבען א גרויסע בעדײטונג פאר אונזער שטאדט. ערשטענס: די אײנשרײבונגען אין די ביכער פון דער היפאטעק זענען א קװאל פון גרויסע הכנסות פאר דער שטאדט, װעלכע נעהמט צװײ פראצענט פון דער אײנגעשריבענער סומע. פון דער אנדערער זײט װעט, צוליב דעם איבערטראגען די לאנד-הי-פאטעק קײן לאדז, די שטאדטישע קרעדיט-געזעל-שאפט האבען די מעגליכקײט אין 11 שטעדט פון דער לאדזער װאיעװאדזטװא װי פאביאניץ, בזשע זשין, אלעקסאנדער, קאנסטאנטין א. אנד. צו געבען הלװאות אויף אומבעװעגליכע גיטער. ביז איצט האבען די הײזער אויף דער פעריפעריע פון דער שטאדט, שוין נישט רעדענדיג װעגען די הײזער אין די ארומיגע שטעטלעך פון דער לאדזער װא-יעװאדזטװא, צוליב דעם, װאס די לאנד-היפאטעק האט זיך געפינען אין קאליש און פיעטרקאװ נישט געקענט גענים פון הלװאות פון דער לאדזער קרעדיט-געזעלשאפט.

צי איז רעװמאטיזם און פאדאגרע הײלבאר?

װי עס איז יעדען בעװאוסט בילדעט זיך רעװמאטיזם, פאדאגרע און עהנליכע לײדען דורך דעם אנזאמלען זיך פון הארנזויער אינ'ם ארגאניזם. אפטמאל װערען די הענד און פיס שטײף, די קני געשװאלען אזוי, אז דער קראנקער קען פשוט נישט אויפהויבען זיך פונ'ם ארט. געװעהנליך בע-מיהט זיך דער קראנקער צו בעפרײען פון די דא-זיגע לײדען דורך פערשידענע מיטלען װי למשל אײנרײבונגען, װארעמע בעדער, קאמפרעסען א.אז.װ. אבער די הילף קומט מײסטענס נאר לפי שעה. יעדער קראנקער דארף זײן דערפאר פעראינטערע-סירט צו בענוצען אזא מיטעל, װאס זאל פולקומען בעזײטיגען דאס לײדען. אין דערפאר טאקע דארף מען בענוצען טאגאל-טאבלעטקעס, װעלכע דערלא-זען נישט צו דאס אנזאמלען זיך פון הארנזויער אין ארגאניזם און בעקעמפען אויף דעם אופן די קראנקהײטען. טאגאל לינדערט די שרעקליכע שמערצען און שעדיגט נישט דאס הארץ. מאגען און אנדערע ארגאנען. פרובט און איבערצײגט אײך אלײן, אבער פערלאנגט אין אײער אײגענעם אינטערעס נאר די אריגינאלע טאגאל-טאבלעטקעס.

יובילעאום פון ארטיסט ש. צװיליך

זונטאג, ד. 6-טן נאװעמבער קומט פאר דער 20-יעהריגער יובילעאום פון בעקאנטען כאראקטער קאמיקער ש. צװיליך, אין יודישען טעאטער „פיל-הארמאניע".

עס װערט אויסגעפיהרט א נײע נאך אין לאדז נישט געשפילטע אפערעטע, די הויפט ראלען שפילען די בעליבטע סובּרעטין רעגינא צוקער, און זינגער הערמאן פעניגשטײן, די אפערעטע װערט רעזשיסירט דורך קארל צימבאליסט, עס נעמט אויך אנטײל דער גאנצער אנסאמבל פון „פילהארמאניע", צום שלוס א גרויסער דיװערטיס-מענט מיט'ן אנטײל פון בעל-היובל ש. צװיליך.

נײע כללים פאר לעהרער

(2) לויט א פעראָרדענונג פונ'ם מלוכה-פרעזי-דענט װערען פונ'ם 1. נאװעמבער ה. י. געענדערט די כללים פאר'ן אינעװײניגען לעבען פון די לעה-רער אין די שולען.

א טויט קינד איז קשאקעס

(2) דער ארבײטער יוזעף טאמטשאק האט אין די סשאקעס פון לאסקאװסקיס גארטען אויף זגערזשער 172 געפונען א נײ-געבוירען טויט קינד. פאליצײ זוכט די פערברעכערישע מוטער.

בײדע צושעדיגט

דער מאטאציקליסט און דער װעגעלע פיהרער

(2) דער 21-יאהריגער יאסעל פעשט (אל. 1 מאי 19) איז פאהרענדיג שנעל אויף א מאטאציקל ארויפגעפאהרען אויפ'ן האנד-װעגעלע פונ'ם זאקען-מאכער דוד פראמער (ציגעל-גאס 23).

בײדע זענען שטארק צושעדיגט געװארען.

פראמער האט מען אװעקגעפיהרט אין שפיטאל, און פעשט'ן האט מען נאכ'ן ערטײלען הילף צונױפגעשטעלט א פראטאקאל פאר'ן אומפאר-זיכטיגען פאהרען.

גאנצע משפחות לויפען זעהען די יודישע באנדע

ערב דער קאנװערסיע פון די שטאטישע אבליגאציעס

קאנפערענץ מיט די פילאנטראפישע פעראײנען

(אג) פארשטעהער פון די לאדזער פילאנ-טראפישע פעראײנען האבען אפגעהאלטען מיט'ן פרעזידענט זשעמיענצקי א קאנפערענץ מכח די אבליגאציע-הלװאות פון דער שטאט לאדז, פרעזי-דענט זשעמיענצקי האט אינפארמירט די פערזא-מעלטע װי עס האלט איצט מיט דער פראגע װע-גען דער קאנװערסיע פון די דאזיגע אבליגאציעס און גלײכצײטיג פערזיכערט, אז דער ענין װעט שוין אין דער נאהענטסטער צײט ענדגילטיג ער-לעדיגט װערען. עס װעט אויך פארקומען א קאנ-פערענץ פון די פריװאטע בעזיצער פון די אבלי-גאציעס מיט די פארשטעהער פון די פילאנטרא-פישע פעראײנען.

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער
SPLENDID

פילם איז אויסגעפידט אינגאנצען אין אפריקע
2. װאך פון רעקארד-ערפאלג!
לעצטע טעג!
1-טער פוילישער עגזאטישער פילם

די שטים פון דער מדבר

געשיכטע פון גרויסער ליבע, אפפערונג און שנאה
אין די הויפט-ראלען:
Nora Ney, Marja Bogda, Witold Conti, Adam Brodzisz, Eugenjusz Bodo.

אנהײב פון די סעאנסען: אין געװ. טעג 4 א זײגער נאכמ. שבת און זונטאג — 12 בײטאג.

אורטייל אין פאָליטישן פּראָצעס

(2) נעכטען האָט דאָס קרייז-געריכט אַריסגע־טראָגען דעם אורטייל אין גרויסען פּראָצעס פון 9 בעשולדיגטע אין קאָמוניזם:

עס זיינען פערמשפּט געוואָרען: אַנ. זשע יאַבלאָ־שאַק, יודעל גליקסמאַן, יוזעף דאַבּאָזשעק, מרים זיסמאַן, צו 3 יאָהר יעדער. נחמיה ליידוף טאָביאַש, רבקה גאָלדשטאָק, עמיל שלאָמאַן, משה גרובשטיין, חיים ראָזענבערג — צו 5 יאָהר יעדער.

יובל - פייערונג ביי די סאָציאַ־ליסטישע האַנדווערקער

מאָרגען, שבת, דעם 29 אָקטאָבער, פייערן די סאָציאַליסטישע האַנדווערקער דעם 5 יאָהריגען יובל פון זייער פאַריין. עס זיינען איינגעלאַדען געוואָרען אַ גאַנצע רייה געזעלשאַפטליכע אינסטי־טוציעס מיט דער צענטראַל-פּערוו. די אָנוועזנדיגע וועלען זיך פערשרייבען אין אַ געדענק - טאָוועל. אין פּראָגראַם נעמט אנטייל דער אָרקעסטער פון קולטור-ליגע.

הערבסט-קאָסמעטיק

הערבסט. עס ענדערען זיך די וועטערען, דאָס געזיכט פון דער שעהנער דאַמע איז זעהר פיהלבאַר אויף אַלע אַטמאָספערישע ענדערונגען און דעריבער מאַקע דאַרף דאָס געזיכט האָבען אין דער צייט אַ ספּעציעלע פּלעגונג. אַלערליי קאָסמעטישע עצות אין דער היגיענע, קרעמען און פּודערן קען מען בעקו־מען אין דער בעקאַנטער פּאַרפומעריע פון י. דרו־קער, זאַוואַדזקאַ 5. טעל. 17592, די פירמע איז איבעראַל בעקאַנט מיט איהר סאָלידקייט און שם'ט אין גאַנץ לאָדז אַלס די ביליגסטע איינקויפס-קוועלע פון זעמטליכע קאָסמעטישע אַרטיקלען. מיט איין וואָרט: ווער עס וויל זיך צום הערבסט פּערזעהען מיט דער פיינסטער קאָסמעטיק דאַרף זיין איינקויף מאַ־כען נאָר ביי דער פירמע י. דרוקער.

פאַרן קאָנצערט פון „שיר"-כאָר

די פּאָרבערייטונגען צום קאָנצערט פון „שיר־כאָר" זיינען אין פולען גאַנג. עס קומען שוין פאָר די גענעראַל-פּראָבען פון וועלכע ס'איז צו זעהען אַז שוין לאַנג זיינען אין לאָדז נישט געזונגען געוואָרען אַזעלכע פּראַכטפולע און האַרציגע יודישע פאָלקס־לידער. אין קאָנצערט בעטייליגען זיך אונטער דער לייטונג פון פּראָפ. י. פייוו״יש רע״ „שיר־כאָר", און אַלס סאָליסטען: פּר״ל. אַ וויטאַק, אויס וואַרשאַ, און די „שיר"-סאָליסטען פּר״ל. ס. קראַפּיווניק און ה. קאַרן. אַקאָמפּאַניר ווען פּר״ל. ל. לאַקס.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַר־מאָניע.

„בונט אין אויסבעסערונגס-הויז"
ביי די „ווילנער"

היינט, 9.15 אָוועגד, מאָרגען שבת 4 נאָכמ. צו פּאָפּולערע פּרייזען און 9.15 אָוועגד ווערט געגע־בען „בונט אין אויסבעסערונגס-הויז" אין 3 אַקטען, פון פּעטער מאַרטין לאַמפּעל. כ'אי צוציגעבען אַז די פּאָרשטעלונגען גייען דורך מיט אַ אומגע־הויער גרויסען ערפאָלג.

די „יודישע באַנדע" אין „סקאלא"

דאָס בערימטע וואַרשאַווער קליינקונסט-טע־אַטער „די יודישע באַנדע" מיט די בעליבטע אַר־טיסטען: חוה גראָסבערג, ראָזא גאַזעל, לאָלא פאָל־מאַן זישע קאַץ, דוד לעדערמאַן מ. אָפּענהיים און רעזשיסער יצחק נאָזשיק, וועלכע שפּילען יעצט אין „סקאלא" טעאַטער די רעוויו „טאַנצט יודעלעך טאַנצט!" — האָט גרויס ערפאָלג. דאָס פּראָגראַם פול הומאָר, אַקטואַליעס, געזאַנג און טענץ. די נומערן ווי: „אַ חתן פאַר אַ זלאָטע", „דאָס גאַסען קינד", „זשידאָן, יודע יאַהוּד" „רומביי" און „מאָדערנע כּרחנות" זיינען גלענצענדע טעאַטראַלע לייסטונגען.

יודיש - טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע"

היינט, פרייטאָג 9 אָווענד, מאָרגען שבת 4 בייטאָג צו ביליגע פּרייזען און 9 אָווענד, ווערט געגעבען צום ערשטען מאָל אין לאָדז די סענסאַציאָנעלע פּיעסע מיט געזאַנג און טענץ „אַ הערץ פון אַ גנב" וועלכע איז געשפּילט געוואָרען אין וואַרשעווער „סקאלא" טעאַטער מיט גרויס ערפאָלג. די קאָמישע ראָל חיים שעהי, ווערט אויסגעפיהרט דורך הערמאַן פעניגשטיין. די פּיעסע ענטהאַלט אין זיך פיל קאָמישע און שפּאַנענדע סצענעס. די איבריגע ראָלן ווערען אויסגעפיהרט דורך די אַרטיסטען: עווא שטאָקפּעדער, בערטא זאַטלאָווסקאַ, ליזא שלאָסבערג, לעאָן געטליכערמאַן קאַרל צימבאַליסט, אהרן אייזענבערג, יוסף נייווירט א. אנד.

פון די פּוילישע טעאַטערן

אין שטאָטישען טעאַטער, ווערט היינט גע־שפּילט צום 1-טען מאָל די פריילעכע קאָמעדיע „מאַדמואַזעל".

אין „קאַמעראַל-טעאַטער" — „דער בעליבטער לעאָפּאָלד".

אין טעאַטער „פּאָפּולאַרני" — „דער טאָג אויף מערלען".

כ'זור אשו·ת·ה
פון 15—20 טויזענד זל.

צו אַנ'איינגעפיהרטע לאַנגיעהריגע מעכאַנישע פאַבריק, וואָס בעזיצט די נייעסטע מאַשינען. די פאַבריק איז טעטיג אַ גאַנץ יאָהר אויף 2 שיכטען. די סומע מיט פערדינסט געזיכערט. אָפּערטען אָב־צוגעבען אין אַדמ. אונטער „געזיכערט" 1099

מעלדונגען

איינשרייבונגען אויף פּראָפעסי־נעלע פאַך-קורסען פון „אָרט" וואָלטשאַנסקאַ 27, טעל. 111-23

עס ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע קורסען און וואַרשטאַטען:

1. מעכאַנישע רונד־טריקאָטאַזש־אַרבייט
2. מעכאַנישע רונדזאָקען אַרבייט
3. מעכאַנישע וועבעריי, ענגליש און קאַרט
4. מעכאַנישע קעטלען פון שטרימף און שקאַרפּעטען.
5. מעכאַניש שפּולען און טרייבען
6. סוויטער־שטריקעריי פון פאַרצייכנער
7. הענטשקע־אַרבייט אויף שליטען־מאַשינען
8. ראַדיאָ־טעכניק (טעאָריע און בוי פון אַפּאַראַט).
9. גאַרסעטען־אַרבייט מיט מאָדעלירען און צושניידען
10. פרויען־שניידעריי
11. מאַשין־האָפט מיט פערצייכנען
12. האַנד־שטיקעריי אַלע טעכניקען
13. וועשנייעריי מיט צושניידען.
14. הוט־פוצעריי
15. אָנדולאַציע און האָר־פאַרבע
16. מאַניקיור.
17. צושניידער־קורסען פאַר הערען און דאַמען שניידער.

העברעאישע אָווענד-קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

די למודים אויף די העברעאישע אָווענד־קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע האָבען זיך שוין אָנגעהויבען. עס זיינען געעפענט געוואָרן גרופּען פאַר אָנפאַנגער און פאָרטגעשריטענע. דער אָפּצאָהל איז אַ מינימאַלער.

ווייטערע איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמייסקאַ 29. 6199

העברעאישע קורסען ביי דער ציוניס־טישער אָפּטיילונג אויף באַלוטשאַט „אגודת-ציון"

עס ווערען געעפענט קורסען פאַר העברע־איש און תנ"ך אין לאָקאַל אויף זגערזשער 28. ספּעציעלע גרופּען פאַר שילער פון פאָווש־כנע שולען פאַר אַ קליינעם אָפּצאָהל.

איינשרייבונגען אין „אגודת-ציון", לאָקאַל פון קליינהענדלער־פעראיין, זגערסקאַ 28 פון 8 ביז 10 אָווענד.

ווער איז שולדיג אין די ברידער-קאַמפען אין א"י

אויף דער אויבענדערמאַנטער טעמע קומט פאַר מאָרגען, שבת, דעם 29 אָקטאָבער פּינקטליך 8,30 אָווענד אין לאָקאַל פון „מנורה" אַל. קאָש־טשושקי 21 אַ גרויסער מאַסען-מיטינג מיט דער בעטייליגונג פון די ח"ח אייזיק רעמבאַ (וואַרשאַ) מיכאַל גראַיווער, אינזש. ד. עלפערן אינזש. י. לובלינסקי און אדוו. י. באַך (א"י). 6622

„החלוץ המזרחי", ווסכאָדניאַ 66

שבת, 4 זייגער נ"מ קומט פאַר אַ מסבת עונג שבת מיט דער בעטייליגונג פון חבר ד. מאַ־רעק. 6628

אַ חשובער גאַסט אין לאָדז

שוין אַ גאַנצע וואָך ווײַלט אין אונזער שטאָט דער בעוואוסטער זאַגוראָווער רב הגאון רבי שלמה גרודזינסקי שליט"א יושב ראש פון פּעדאַגאָ־גישען ראַט ביי דער לערן און ערציהונגס-אַנשטאַלט „חורב". עס זיינען דורך איהם אַדורכגעפיהרט געוואָרען טיילווייזע בחינות. און אונטער זיין פאָרזיץ האָט די הנהלה פון „חורב" אָנגענומען זעהר וויכטיגע בעשלוסען.

דער ג' רב שליט"א לאָשירט פּאָמאָרסקאַ 5 וו. 10. פריינד און פאַרעהרער קאָנען איהם בעזוכן טעגליך פון 1 ביז 3 פאַרמיטאָג און פון 7 ביז 10 אָווענד, טעלעפאָן 145 01. 6699

אין ווילנא

(ענדע פון דער 8 זייט).

פון גאוה, נאָר מיט אַ געפיהל פון בושה. איך פיהל ווי מיר ברענען די באַקען בשעת איך בעגעגען בעקאַנטע, וואָס קוקען אויף מיר סיי מיט יראת הכבוד און סיי מיט חשד.

— האָט איהר טאַקע געשריבען דעם דאָזיגען שיר?

— יאָ, איך האָב איהם געשריבען; מיט אַנ־דערהאַלבען יאָהר צוריק, ווען כ'בין קראַנק געווען אין נאָווי-שוויאַטער בית-מדרש, דעמאָלט האָב איך איהם געשריבען — ענטפער איך מיט אַ געפיהל פון אַ שולדיגען.

די ערשטע עטליכע נעכט, נאָכדעם ווי אין „הדור" איז אָפּגעדרוקט געוואָרען מיין שיר „גע־גועים", איז פון מיר פאַרוואָגעלט געוואָרען דער שלאָף. נאָך טעג און נעכט פון ישוב הדעת, ווען מיין געמיט איז אָפּגעקיהלט געוואָרען. האָט מיר אָנגע־כאַפּט אַ געוויסע מידקייט, ווי נאָך אַ פלוצלינגער און שווערער קראַנקהייט. האָב איך עטליכע טעג אויס־געמיטען צו בעגעגענען גוטע פריינט. אַ פּאָר טעג פערנאַכלעסיגט מיינע תלמידים. האָב אַליין גע־וואָלט בעגעמען דאָס געשעהעניש.

— נו, וואָס, אויב דיינער אַ שיר איז אָפּגע־דרוקט געוואָרען, ביסטו שוין אַנ'אמת'ער משורר? איז דאָס אַלץ? — פרעגט ביי מיר ערנסט אַנ'אינער־ליכע שטים.

אויף אַ נאַטירליכען אופן איז געקומען דער פאַרמינערונגס-געפיהל און האָט מיך אָפּגעקיהלט. האָט מיך אָפּגעשטויסען אויף צוריק, צו אַ וועלט פון אַ נייעם זוכען;

— שיק נישט דערווייל מעהר איבערגעץ צום דרוקען — האָט צו מיר די אינערליכע שטים גערעדט — וואַרט, און זיי נישט געגאַ״ט. איצט ערשט, ווען דיין נאָמען איז שוין נישט דיינער מעהר, לאָז דיין נאָמען נישט אַרויס אַזוי גרינג צום דרויסען.

יאָ, מיר האָט אויסגעוויזען, אַז צו גרינג איז מיר אָנגעקומען, מיין נאָמען זאָל מפורסם ווערען...

אַלע לויפען צו די יודישע באַנדע

היינט און פאלג. טעג!

דראַמע מיט אַ פאַסצינירענדען אינהאַלט און פול מיט סענטימענט

דראַמע פון אַנ'איבריגע מאַמע

„EMMA"

Jean Herscholt רעזשי

אין דער הויפּטראָלע די גרעסטע טראַ־גיקערין פון דער וועלט MARJA DRESLER אין די איבריגע ראָלען: Myrna Loy, Richard Cromwel

אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע — און לאַנד-אַקטואַליטעטען. —

אָנה. 4.30 נמ. שבת, זונטאָג 1 בייטאָג. פּאָפּולערע פרייזען פון די פּלעצער. הנחה-בילעטען גילטיג אָהן בעגרענצונגען.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג-אָרטאָפּעד

פּאָלודניאָווא 9, טעל. 17-183

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער

אייגענע פּראַצאָווניע פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען ווי: וועלאָדעם אויף פלאַטפוסען. קינסטליכע הענד און פיס, גאָרסעטען א. אז וו.

נעהמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

Casino
pod nową dyrekcją

לעצטע טעג

Mata Hari

אין די הויפּט-ראָלען:

Greta Garbo, Ramon Novarro,

LIONEL BARRYMORE, LEWIS STONE

פּאָפּולערע פרייזען פון די פּלעצער 120 זל. 150 און 250 זל.

אָנהויב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג — 12 בייטאָג.

לאַמפּען

אין אַ גרויסען אויסוואַהל מאָדערנסטע סטיל - אַרטען צו רעדוצירטע פּרייזען

עמפפעהלט די בעקאַנטע

לאַמפּען-פאַבריק

SZ. P. SZMALEWICZ

Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אָנגעגעבענע צייכנונגען,

דער ראש-הקהל

(ענדע פון דער 9. זייט)

צען — דאָס זיינען פייערדיגע שלענג, ריזענטישע פעלזען געשליידערט פון הימעל־רוים... ווער פער־שטעהט די שפּראַך? אַזוי רעדט דער הערשער פון דער וועלט!!

אַ שטים — ווי דאָס ברומען פון טויזענדער לייבען אין טעג פון צאָרן און אומרוה!

פּלוצלינג, נישט וויסענדיג פון וואַנען בעוויזט זיך ווי אַ ליכטיגער וואָלקען — אַ גאַנץ אומבע־קאַנטע ערה יודען אין נייע אַטלעסנע זשופּעצעס, און העלע פּנימ'ער מיט בעזילבערטע בערד... בראש — רבי ליי יצחק בערדיטשעווער.

ר' ליי יצחק האָט אַ שמייכעל געטון, און אַ זילבערנער שטראַהל האָט בעלויכטען די טריט... אַ מאַך געבענדיג מיט'ן שטעקען געהייסען בעהמען די מטה און געהען — געהט מען!

און אין עטליכע מינוט אַרום איז מען שוין געווען אויפ'ן בית־עולם.

ווען מען איז אויפ'ן בית־עולם אַרויף און אַ בליק געוואָרפען אויפ'ן פרישן אויסגעגראָבענעם קבר איז מען דערציטערט געוואָרען. — אַרום און אַרום האָבען זיך שאַרפע דערנער בעוויגט, און עפּעס אַ שאַרפער גערוך פון פעך האָט געשלאָגען פון זיי...

דער גאַנצער קבר איז צוקלאַפּט און צוהאַקערט געווען!

דער בערדיטשעווער האָט די ברעמען פער־צויגען און אויף זיין פּאַטריאַרכאַלען שטערן האָבען זיך קנייטשען בעוויזען...

דער עולם איז געשטאַנען מויל און אויער ס'וואָלטען זיך אַלע גייסטער צווישען די קברים־אויפגעשטעלט. נאָר שטיל איז געווען אַרום, ווי בוימלען פערשטעקט...

רבי ליי יצחק האָט דעם שטעקען אויפגע־הויבען און אַ קלאַפּ געבענדיג איבער'ן קבר האָט ער אויסגעשריען:

„איך ליי יצחק בערדיטשעווער בין מעיד, אַז מיר האָבען זיך נישט צו טאָן מיט אַ הורג נפש במזיד, און ווען ער וואָלט געוואוסט, אַז עס האַלט ביי פּקוח־נפש, וואָלט ער געוויס נישט געווען גע־האַנדעלט אַזוי"...

עס האָט זיך דערהערט אַ ווייט אומבעקאַנט מורמלען, ווי דאָס פייפען פון אַ ווינט איבער כרור־קענע בלעטער...

רבי ליי יצחק האָט ווייטער גערעדט — און די אויגען זיינען געווענדעט געווען צום אַלץ טונ־קעלען הימעל:

„דו זקן, קענסט גאָרנישט האָבען, ווייל דיינע יאָהרען זיינען שוין געווען אויסגעגאַנגען"...

ס'איז שטיל געוואָרען. —

און דאַן איז ער צום מת צוגעגאַנגען און אויס־געשריען:

„דו האָסט זעהר פיל תורה געלערנט, אָבער זעה צו וואָס דיין קמצנות האָט דיך צוגעבראַכט!"

„כ'האָב רחמנות אויף דיין תורה"!

און גלייך האָט זיך צושפּרייט אַ ליכטיגע פּאַנאָראַמע. די זון האָט זיך אַפילו געגנב'עט פון אונטער אַ וואָלקען און צושמייכעלט זיך, שיטענדיג גאָלדענע רענדלעך איבער די בעטויבטע גראָזען און בוימער... די פייגעלעך האָבען זיך צוזונגען אין די געדיכטע אַקאַציען־צווייגען... אַלץ איז צורונען ווי אַ דריקענדער שווערער חלום...

און די זון האָט ווייטער געלויכטען און גע־שיט אהן הויפען גאָלד און דיאַמאַנטען איבער'ן אַרומיגען תכלת ווייטקייט — ווי ס'וואָלט גאָרנישט געשעהען!

ערשטקלאַ= סיגער ● קירזשנער-אטעליך פון I.BOMBEL
פיהרט אויס אלערליי פעלץ=בעשטעלונגען און רעפעראטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פרייזען.
זאוואדזקא 6 טעל. 118=62.

Najlepsze w dobroci i najtańsze w cenie jest mydło „ROBOTNIK"

דער מעבעל=לאגער „MIRAGO" נארוטאוויטשא 4 טעל. 241=73 פראנט 1=טער שטאק
עמפפעהלט דערמיט אין א גרויסען אויסוואהל מעבעל
ווי שפייזע-צימער, שלאָפצימער און הערען-צימער-איינריכטונגען זאָווי ענצעלנע מעבעל-שטיקער פון די איינפאכסטע ביז צו די עלעגאנטסטע צו געגוניע פאבריקס=פרייזען.
גאראנטירטע ארבייט! — דאָס בעזיכטיגען דאָס מעבעל פערפליכטעט נישט צום קויפען. — ביי יעדען סויף ווערט געגעבען א גאראנטיע=שיין.

ווירכטיגנייעס
— פאַר —
סוויטער= און טריקאטאזש= פאבריקאנטען!
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזערע
רייז=פערשלוסן
זענען נאר צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכען פארטרעטער
הורט=גאלאנטעריע=געשעפט
ה. אפפעלבוים
לאדז, פולנאצנא 2
טעלעפאן 142-92
פון 10=טען ד. ח. זענען די פרייזען רעדוצירט.
„REOR" מיט אכטונג
sp. z ogr. odp.

אמביליגסטע און רעעלסטען קויפט מען

מעטאל-בעטען, מאטראצן אלערארט
קינדער=וועגעלער
אין א גרויסען אויסוואהל וויזשימאשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע
קאָנצעסיאנירט 1896
J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריקס-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

ריטשניצע
פון דאקטוירים=ספעציאליסטען
17 זגיערזשער 17,
טעלעפאן 116=33
ס'נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען ד"ר גאלדשטיין=פאלאק, ד"ר יוסטמאן. ד"ר מ. קאנטאר, ד"ר ציעגע, ד"ר ראַקאווסקי, ד"ר ראזענצווייג, ד"ר רוזשאַנער, ד"ר וויינבערג, ד"ר סטופעל. צאהן-ארצט גראדזיענטשיק=קאראשיאווא ווי אויך וויזיטעו איז שטאט.
רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, און ערצטליכע אנאליזען.

ENGLISH
פאראנפעננגער און פארטגעשריטענע. קאנווערסאַציע, ליטעראטור ערטיילט א פעהיגער פעדאגאג. — אפערטען אין אדמיניסטר. פאר "Mir"

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען=קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134=72
נעהמט אן פון 2½ – 4 און פון 7 – 8 אווענד

Dr. med REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער=שוועכע=בעהאנדלונג
קינדערלאָזיגקייט און סעקסועלע בעראטונגען
נעהמט אן פון 5 — 8 אווענד.
זונטאג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאג.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
פרויען- און אקושעריע-קראנקהייטען
זגערזשער 11, טעל. 246=09
נעהמט אן פון 1–3 און פון 5–8 אוו.

בילינגער ווי איבעראל

אויפ'ן ווינטער-סעזאן פעלד-בעטלעך פון אייגענער אויספאַרבייטונג, ניקעל-בעטען, פאטענט-מאטראצען, קאזעטקעס און טאפטשאנעס, קינדער-בענקעלעך, אייזערנע צוזאַמען-בעטלעך, מאטראצען-ספאָרט-וועגעלעך צו פאבריקס-פרייזען אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט
KRAJOWA CENTRALA ŁÓŻEK
66 Piotrkowska 66
פאָדערט איבעראל די בעוואוסטע פעלד-בעטען מיט דער פירמע „CENTRA"

דער אין לאדז לאנגיעהריגער פאפולערער יוריסט
דוד יאקובאוויטש
וואָלטשאנסקא 4, טעל. 152=59
נעמט-אן אינטערעסאנטען טעגליך פון 3 ביז 8 אוו. אין יורידישע, רעיענטאלע, היפאטעקאלע און אנדערע ענינים.
ספעציעלע אָפטיילונג פאר אויסנעצייכענט רעדאגירטע בישעם און רעקורסען אין אלע אמטען. עצות פאר אונבעמיטעלטע פון 3—4 נאכמיטאג—אומזיסט.
6293

ווירכטיג פאר מחותנים און פאר אלע!
ווער עס וויל קויפען
פעדערן און פוך
זאל נור קויפען ביי חיים זישע פוקס. לאדז, פולנאצנא 13
צו זעהר ביליגע פרייזען. געדענקט דעם אדרעס!

ישיבה תורת חיים
פאר קינדער. וואס לערנען אין פאוושעכנע שולען מעלדעט, אז ס'ווערען אנגענומען קינדער פון יעדער עלטער צו לערנען אלע למודי קודש. עברי, חומש, רש"י, תנ"ד, משניות, גמרא, ותוספות, העברעאיש און יודיש איינשרייבען נייע תלמודים פון מאנטאג, פרשת בראשית, טעגליך פון 10 פריה ביז 10 אווענד זגערזשער 38, ביי וואלבארזשער רבי שליט"א.

חדר „תורה ודת"
עם גן=ילדים
פל. וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6
מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.
איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן=ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9–1 בייטאג.
עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת", וואו סווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!
קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיימגעפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.
צוליב'ן קריזיס — הנחה=פרייזען.

קירזשנער=מייסטער
SZ. ROZENCWEIG
Piotrkowska 85 אין הויף, 2. שט.
פיהרט אויס אלערליי פעלץ-ארבייטען לויט די נייעסטע מאָדעלען. ספעציאליסט פון מופעס.

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראד ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאפ און עס פעלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט פאר בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל נאכענע היילבאנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך הרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר
דאקטאר בראכירעקווינר בעזייטיגט זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס, לייטונגען מיט היילגארטעטען און פאר ראפען פאר פערקרומטע פיס און פלאט-פיס, ספעציעלע איינלאגען און די שיך קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע אדערן. עמפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פוילענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש, פראפ. ד"ר י. מאָרישער, פראפ. ד"ר בר. קיפלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
דעם ה' ד"ר. י. ראפאפארט, דעם ספעציאליסט פון דער היילארטאפעדיע, וואוינהאפט אין לאדז, וואָלטשאנסקא 10, דאנק איך הערצליך פאר'ן אפעראטיווען מיין קינד פון א שווערער פערקריפלונג (פאראליזש פון די פיס) דורכ'ן פערלענגען א ספעציעלען היילארטאפעדישען נארסעט לויט מן מעטאדע. דאס קינד איז איצט געזונד געזונד און גלייך.
(—) Szklarowie.

אויף ראטעס און פאר געלד
א גרויסער אויסוואהל פון
6171
הערען= דאמען= און קינדער-גארדעראבע!
בעמערקונג: כ'פיהר אויך אויס בעשטעלונגען פון אייגענע און געבראכטע שטאפען. — קאנקורענץ-פרייזען! — גינסטיגע בעדינגונגען!
וואָלטשאנסקא 43 ערשטער שטאק פראנט

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM"
Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN
Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20
פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען זעמטליכע אפגוסען פון גרויסע אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען
זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען

יעדער איינציגער האט זיך איבערציינט, אז פאר מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, גייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191=00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

Dr. med. H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113=47
נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

Dr. E. Gutman
קינדער-קראנקהייטען
Gdańska 26, telefon 173-00
נעהמט אן אין געוו. טעג פון 3–5 נאכמיטאג זונטאג און יום-טוב פון 9–11 פארמיטאג.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
Grand-Kino
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.
היינט און פאָלגענדע טעג!

„סיביריער קוריער" די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד

GUSTAW MOLANDER דער רעזשיסאָר פון דעם רעוואָלוציאָנס-בילד האָט זיך דערוואָרבען מיט דעם קינאָ מייסטערווערק אַ גאָלדענעם מעדאַל אויפ'ן 1932 י. פאַר דער שוועדישער פּראָדוקציע.

אונטער אַ פייגד-ליכער פאָהן ● צווישען כבוד, ליבע צום פאָ-טערלאַנד און ברידער-ליבע.
אויסערן פּראָגראַם: אַ פילם איננאַנצן אין קאָלירן
אַ נאַכט איז פּופּן-געשעפט

ADRIA
1 גלובנע 1
קלאַנג-קינאָ-טעאַטערס — היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!
1) **„דער ווינד פון ים"** מיט Marja Malicka, A. Brodzisz, J. Stępowski
2) **„די גרינע בריגאַדע"** מיט Schlettow אין דער הויפּטראָלע.
פּערקלענערטע פּרייזען פון די פּלעצער.

METRO
2 פשעיאַזד 2
קלאַנג-קינאָ-טעאַטערס
Józefina Dunn, W. Haines די הויפּט-העלדן
וועגן וואָס טרוימען מעדלעך
אויסערן פּראָגראַם: אַ פאַרס „כאַפּט דעם גנב".
אַכטונג: פאַרקלענערטע פּרייזען פון די פּלעצער.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
LUNA
אָנהויב פון די סעאַנסען 4 פּונקט זייגער נ"מ שבת, זונטאָג, יו"ט 12 אַ זייגער בייטאָג

היינט און פאָלגענדע טעג! רעזשי פון אַרצי-מייסטער GEZY V. BULVARY היינט און פאָלגענדע טעג!
„דאָס פאַרענדיגטע ליד"
אין די הויפּטראָלן: **LIANA HAID i WILLY FORST**
אויסערן פּראָגראַם: לאַנד-אַקטואַליטעטן און וואָכען-קלאַנג-זשורנאַל.

קלאַנג-קינאָ
PAN
11-טען ליסטאָפּאַד 16
היינט און פאָלג. טעג!

ליכט און שאָטענס פון דער מוטערשאַפט
(רוּת פון קערפּער)

אָט די אַמייסטענס אַקטועלסטע פּראָבלעמען פון דער איצטיגער צייט. יונגע אונערפאַהרענע מיידלעך פאַלען אַריין אין די נעץ פון די ראַפינירטע דאָן-זשואַנען. אָוועקגעוואָרפענע גיבען זיך אונטער גישט-דערלויבטע אָפּעראַציעס. די שרעקליכע פאָלגען ווערט איהר זעהען אין דעם דאָזיגן מייסטערווערק.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
„CORSO"
זשעראָנאַ 2/4.
פּאָפּולערע פּרייזען פון די פּלעצער.
היינט און פאָלג. טעג

1) **איז דער פאַרטיידיגונג ● פון רעכט און כבוד ●**
אין דער הויפּטראָל Ken MAYNARD מיט זיין פערד Tarzan
2) **Dziewica Orleańska**
אין דער הויפּטראָלע: Simonne Genevois
אויסערן פּראָגראַם: אַ פרעהליכער פאַרס

פּרייז פון אַנ'אַנאַנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פּרייז פון אַנ'אַנאַנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

GWARANCJE za konserwację drogiej bielizny daje niezastąpione MYDŁO
„TRÓJKA"

לאָקאַלען

ס'ווערט געזוכט אַ פּראַנט-געוועלב צוועקמעסיג אַ בוי-געוועלב אין דער געגענד פון דער אַלט-שטאָדט געגען מאָנאַטליכען דירה-געלד. צו ערפאַהרען אין אַדמינ. פון דער צייטונג. 6591

אַ וואוינונג פון אַ שטוב מיט אַ קוך איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען סאָלנאַ 12, ערשטער שטאָק. צו ערקונדיגען זיך ביי טאַרנאָווסקי. 6594

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר 1 אָדער 2 יונגע-לייט ביי אַנ'אַנשטענדיגער פאַמיליע נאַוואָמיעיסקאַ 6 וו. 64. 6575

אַנ'אָרט פאַר צוויי אינטעליגענטע פרייליינס אָדער יונגעלייט צו שלאָפען פּילסודסקיעגאָ 55 וו. 33, לינקע אָפיציגע ערשטער שטאָק. 6569

אַ שטוב מיט אַ קוך אויף נאַוואָמיעיסקאַ 21 איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען נאַ-וואָמיעיסקאַ 21, קווער אָפיציגע, ערשטער שטאָק. וו. 38 3811

אַ שטוב איבערצוגעבען פאַרטער אויף פּיל-סודסקיעגאָ 50 ביי וועגלישעווסקי. 6561

איבערצוגעבען אַ צימער און קוך ביי צאַללע פּויאַק קאָשטשעלני 5 6603

ס'קענען בעקומען 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט לאָזשי צוועקמעסיג 1 יונגערמאַן. נאַוואָמיעיסקאַ 24 וו. 21 6610

צו פאַרדינגען זאָפאָרט ביליג אַ שעהן צימער געאייניגט צו יעדען צוועק ביי י. כיימאָוויטש, פּיעטריקאָווער 42. ערשטער שטאָק. 6609

אַ גרויס לעצט צימער אַלס סובלאָקאַטאָר ווערט געזוכט געגען מאָנאַטליכען דירה-געלד צו ערפאַהרען ביי גערטלער, וואָלבאָרסקאַ 37. מעק-לערס געווינשען. 6611

איבערצונגעבען צוויי צימער און קוך ביי מילשטיין, פּולנאָצנאַ 14.

אָהן איינשרייב-געלד. ווער עס זוכט וואוי-נונגען אָדער אַ לאָקאַל, דאַרף זיך ווענדען צו דער בעדייטענדסטער ביוראָ „Larus" שרודמיעיסקאַ 7 טעל. 151-77. 6626

ביוראָ „Larus", שרודמיעיסקאַ 7, טעלעפאָן פאַרמיטעלט ביים קויפען, פאַרקויפען און טוישען הייזער און ביים ערטיילען הלוואות אונטער היפּאָ-טעק-גאַראַנטי. 6626

פרייע פּאָסטענס

אַ ריכטעווער און אַ נייהער ווערט געזוכט ביי קאַמאַשען-מאַכער טענענבוים, פּיעטריק. 79. 6574

אַנ'אַרבייטער (רין) צו דאָפּעלטע וואָלענע הענדשקעס מיט אַנ'אייגענער מאַשין קען זיך מעל-דען 6 שערפּיען 14, ברינער. 6577

סוויטער-אַרבייטער נויטיג קאָנסטאַנטינער 6, וואוינונג 18 6612

פון זאָפאָרט ווערט געזוכט קוואַליפיצירטע נייטאָרינס צו ביוסטאַנאַשען. צו ערפאַהרען פּיעטרי-קאָווער 21, 2-טער הויף, 2 שטאָק וו. 34 6602

עס איז נויטיג מיידלעך צו נייהען אויף די גלייך-מאַשין באַלד געצאָהלט זאַקאָנטנאַ 64 וו. 19 ביי יובען 6624

עס איז נויטיג אַ שטריקער. צו מעלדען זיך פּיעטרקאָווער 58 וו. 46 ווי אויך איבערצוגעבען 2 צימער אָדער 1 צימער. די זעלבע אַדרעס. 6616

נייהערינס צו ביוסטנהאַלטערס און פּאַסקעס ווערען געזוכט פּיעטריקאָווער 55 וו 17 6687

אַ יונגעל, וואָס קען נייהען, פון אַנשטענדיגע עלטערן, ווי אויך אַ פאַרקויפערין קענען זיך מעל-דען אין דאַמען-קאָנפעקציע-געשעפט גלובנאַ 1 ביים קינאָ. 6613

קויף און פאַרקויף

אין גוטען צושטאַנד פּרייזווירדיג זאָפאָרט צו פאַרקויפען אַ 16-ער קעטעל-מאַשין. קאַמינסקי פּול-נאָצנאַ 26 6507

אַ קאַרקולענער דאַמען-אַלטען ווי אויך אַ פּאַקי, זשרעבעקאָווע און פּיזשמאַוואַוואָו. פאַרקויף אויך אין האָטעל „Manteufel", זאַכאָדניאַ 45, צימער 17. 6617

געלעגענהייטליך און פּרייזווירדיג צו פאַר-קויפען אַ ווילע אין פּאָדעמביע אין אַנ'ערשטקלאַ-סיגען פּונקט. איינצעלהייטען צו ערפאַהרען ביי ווינאַקור, זאַוואַדזקאַ 16a

געזוכט אַרבייט

קוואַליפיצירטע זעלבסשטענדיגע גאַרסעטמאַר-קע זוכט בעשעפטיגונג. עווענטועל אַלס שותּפ'טע. צו ערפאַהרען קילינסקיעגאָ 41 אין גאַלאַנטעריי-געוועלב. 6614

אַ קוואַליפיצירטע קראַפּט-שפּולערין זוכט אַ פּאָסטען ביי סוויטערס אָדער ביי זאָקען צו ערפאַה-רען ביי גוטמאַן, פראַנצישקאַנער 20 6609

וויכטיג פאַר סוחרים און פאַבריקאַנטען!
אַ לאַנגיעהריגער ביכהאַלטער-קאָרעספּאָנדענט, בי-לאַנסיסט, בעקאַנט מיט אַלערליי שטייער-ענינים זוכט אַ פּאָסטען עווענטועל שטונדענווייז. אָפּער-טען פאַר „פאַראַנטוואָרטליך". 6596

אַנ'ערשטקלאַסיגער דאַמען-שניידער-בעשטעלט נעמט אָן פּאַלטענס צו 30 זל. ווי אויך קאָסטיומען לויט די נייעסטע מאָדעלען. שולץ, ווסכאָדניאַ 49.

אַ פעהיגער יונגערמאַן זוכט אַ פּאָסטען אין אַ געשעפט אָדער ביי וואָס ס'זאָל נישט זיין געגען אַ קליינעם געהאַלט. אָפּערטען אין אַדמינ. אונטער „פעהיג". 6565

אַ פעהיגער מענש זוכט אַ פּאָסטען ביי וואָס פאַר אַ בראַנזשע ס'זאָל נישט זיין געגען אַ קליינעם געהאַלט. אָפּערטען אונטער די בעסטע רעקאָמענ-דאַציעס „Z.E." אין אַדמינ. 6579

פאַרשיידענעס

פּראָטעסטען אויף טשעכסטאָכאָוו, בענדין, סאָסנאָוויעץ קאַסיר איך איין. טעלעפאָנישע פאַר-שטענדיגונג 10847. איך פאָהר אָהין מאָרגען.

שייטלען. אויף אויסקעמען שייטלען זעהר שעהן און נישט טייער איז נאָר ביי דער פּריזיערקע וואָלבאָרסקאַ 19. 6564

אַכטונג. די בעסטע און געשמאַקסטע כשר'ע מיטאָגען ביליגער ווי איבעראַל גיט אַרויס דער בעוואוסטער היגיענישער רעסטאָראַן פון הערמאַן לעווינסקי, פּילסודסקיעגאָ 39 פּר. 2 שט. 6621

סטאַרשי פעלדשער נ. ניימאַן, 6-טער שער-פּיען (בענעדיקטאַ) 43. נעהמט אָן אַ גאַנצען טאָג. פּריישע פּיאַווקעס. 5878

Student wykwalifikowany, pedagog udziela lekcji. Naucza również dorosłych szybko—gruntownie polskiego i arytmetyki. Ceny przystępne. Telef. 123-18, od 11—1 i od 8—10 wieczorem. 6568

Absolwentka konserwatorjum rutynowana nauczycielka, wznowiła lekcje gry fortepianowej, Ceny b. niskie. Śródmiejska 28, m. 11

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.